

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Karl Gustav Adamsoo

**Eakate digipädevus – hoiakud ja probleemid nutitelefonil
kasutamisel**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kadri Ugur, PhD

Tartu 2018

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED ALUSED	6
1.1 Digipädevus	6
1.1.1 Digipädevuse hindamiskaala.....	7
1.2 Eakate digioskuste arendamine ja nende suhtumine sellesse	8
1.3 Õppimise meetodid	10
1.4 Elukestev õpe.....	11
1.5 Eakate inimeste nutiseadmete kasutamise praktikad	14
1.6 Vaimsete ja füüsiliste aspektide mõju eakate inimeste digipädevusele.....	16
2. EESMÄRK JA UURIMISKÜSIMUSED	19
3. EMPIIRIKA	20
3.1 Valim	20
3.2 Andmekogumine	21
3.3 Andmeanalüüs ja piirangud	22
4. TULEMUSED	24
4.1 Nutitelefonide olemasolu eakatel.....	24
4.2 Noore ja eaka erinevus ühisel õppimisel.....	25
4.3 Murekohad õpetamise käigus	26
4.4 Nutitelefonide kasutamist takistavad probleemid	27
4.4.1 Nutitelefonide soetamine	27
4.4.2 Nutitelefonide kasutamine	28
4.5 Eakate inimeste nutitelefonide kasutamise praktikad	28
4.6 Mida arvasid eakad ühise õppimise tulemustest?	31
4.7 Ühise õppimise õnnestumine.....	31
5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	33
5.1 Eakate digipädevus	33
5.2 Võimalik metoodika.....	34
KOKKUVÕTE	37
SUMMARY	39
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	40
LISAD	43
Lisa 1 Esimese ühesõppe sissejuhatav intervjuu.....	43
Lisa 2 Esimese ühesõppe praktilise ülesande esimene osa – õpetamine Marile.....	52
Lisa 3 Esimese ühesõppe praktilise ülesande teine osa – Mari õpetab Jürile	54
Lisa 4 Teise ühesõppe sissejuhatav intervjuu.....	58
Lisa 5 Teise ühesõppe praktilise ülesande esimene osa – õpetamine Matile	61
Lisa 6 Teise ühesõppe praktilise ülesande teine osa – Mati õpetab Jutale	63
Lisa 7 Kolmanda ühesõppe sissejuhatav intervjuu	65
Lisa 8 Kolmanda ühesõppe praktilise ülesande esimene osa – õpetamine Milvile	69

Lisa 9 Kolmanda ühesõppe praktilise ülesande teine osa – Milvi õpetab Railile	74
Lisa 10 Neljanda ühesõppe sissejuhatav intervjuu esimese osapoolega	76
Lisa 11 Neljanda ühesõppe sissejuhatav intervjuu teise osapoolega.....	78
Lisa 12 Neljanda ühesõppe praktilise ülesande esimene osa – õpetamine Mairele	80
Lisa 13 Neljanda ühesõppe praktilise ülesande teine osa – Maire õpetab Ainile	81
Lisa 14 Viienda ühesõppe sissejuhatav intervjuu	83
Lisa 15 Viienda ühesõppe praktiline osa – õpetamine Madisele	85
Lisa 16 Viienda ühesõppe teine osa – Madis õpetab Üllele	87
Lisa 17 Praktilise ülesande valik	89
Litsents	91

SISSEJUHATUS

Infotehnoloogiliste vahendite kasutamine mängib olulist rolli nii inimese igapäevaelus, sotsiaalsete kontaktide hoidmises kui kitsamalt õppimise kontekstis (Sakkeus ja Leppik, 2016: 180). Tõendatud on arvuti ja interneti kasutamise positiivset mõju vanemaealiste arengule (Chaffin ja Harlow, 2005: 302), elukvaliteedile (Naumanen & Tukiainen 2010, Sakkeus ja Lepik, 2016: kaudu: 180), subjektiivsele heolule (Siegrist & Wahrendorf 2009, Sakkeus ja Lepik, 2016 kaudu: 180) ning tervise enesehinnangule (McNair 2012, Sakkeus ja Lepik, 2016 kaudu: 180).

2017/18. õppeaastal kaitsesin seminaritööd, mille eesmärk oli analüüsida, millistest teguritest sõltub eakate digipädevus ja leida neile läbiviidava eksperimendi käigus kinnitust. Töö oluliseks sisendiks oli kolmeosaline pilooteksperiment, mille käigus toimus kahe eakaga intervjuu ning praktilise ülesande ja arutelu läbiviimine. Selle töö jaoks sain inspiratsiooni enda lähikondlastelt, kellel esineb probleeme nutitelefoni kasutamisega – näiteks probleemid helistamisega, sõnumite saatmisega, internetis turvaliselt tegutsemisega. Sellised ebakompetentusest tingitud takistused langetavad oluliselt nende igapäevaelu kvaliteeti.

Bakalaureusetöös kaardistasin vaatluste ja intervjuude põhjal, millest sõltub vaatluses ja intervjuus osalenud eakate nutitelefoni kasutamise efektiivsus ning millised oleksid võimalikud viisid selle arendamiseks. Bakalureusetöös lähtun Medar (2004) analüütilisest aruandest, kus eakate hulka loetakse 65-aastased ja vanemad inimesed. Bakalaureusetööl on praktiline väärtus, pakkudes nii peredele kui ka erinevatele koolitajatele tulemusi ja soovitusi, millega saaks edaspidi arvestada eakatele nutitelefoni kasutama õpetades.

Kuigi Eestis on eakatele korraldatud erinevaid nutiseadmete kasutamist arendavaid koolitusi, on seda minu arvates vaja parandada ning süsteemsemaks muuta, et eakate hulgas oleks õppimisprotsess järjepidevam ning tulemuslikum. Leian, et bakalureusetööst saab magistritööna välja arenendada projekti, pakkudes näiteks koolitusprogrammi nii koolitajatele, kes puutuvad kokku eakatele nutitelefoni kasutamine õpetamisega kui ka sihtrühmale, eakatele, endile. Samuti võib töö empiirilist osa laiendades välja anda järgmise bakalaureuse- või magistritöö raames meetoodiliste näpunäidete kogumiku, mida saaksid huvilised kasutada.

Eakate inimeste nutitelefonide kasutamist ei ole varasemalt Eestis põhjalikult uuritud – välja on antud erinevaid raporteid ning arengukavasid, nagu näiteks „Aktiivsena vananemise arengukava 2013–2020”, mis keskenduvad pigem statistikale, kuid Eesti eakate seas süvitsi minevaid teadustöid pole seni välja antud. Minu arvates tuleks Eesti eakatele läheneda eelkõige Eesti teadustöödele ja muudele uurimistulemustele tuginedes. Leian, et selle bakalaureusetöö teema on aktuaalne ning vajab diskussiooni ja lahenduste leidmist, sest arvestades kasvõi e-teenuste rohkust, tuleb hoida kõikide generatsioonide esindajad piisavalt hea teadlikkuse juures.

Töö teoreetilises osas keskendusin esmalt digipädevuse olemusele ja inimeste liigitamisele lähtudes digipädevusest. Edasi, toetudes varasematele uuringutele, andsin ülevaate erinevate aspektide mõjust eakate digipädevusele. Seejärel keskendusin erinevatele õppimise meetoditele, andsin ülevaate elukestvast õppest ning erinevate aspektide mõjust eakate digipädevusele. Töö teoreetilise osa metoodiliste võtete peatükk on sissejuhatuseks töö empiirilisele osale, mis sisaldab eakate hulgas läbi viidud nutitelefoni kasutamist käsitlevaid intervjuusid ning vaatlusi.

Käesoleva bakalaureusetöö empiirilise osa peamiseks sisendiks on ühise õppimise meetod, mis koosneb avalikustatud vaatlejana tehtud vaatlusest, millele eelnes ning järgnes intervjuu. Empiiriline osa sisaldab suuremas osas analüüsi, mis keskendub sellele, millised olid eakate inimeste peamised hoiakud ning probleemid nutitelefoni kasutamise juures. Samuti olen toonud välja soovitused nendele, kes soovivad tulevikus eakatele nutitelefoni kasutamist õpetada.

Soovin väga tänada bakalaureusetöö juhendajat Kadri Ugurit, kes on olnud töö valmimisel enda positiivse hoiaku ning avatud meelega väga suureks toeks. Suur tänu ka retsensent Ene Tigasele, kelle tagasiside on olnud suureks abiks töö paremaks kirjutamisel. Samuti soovin südamest tänada kõiki eakaid, kes olid nõus intervjuudes ning vaatlustes osalema ning enda aega selleks panustama.

1. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED ALUSED

Töö teoreetilises osas keskendun esmalt digipädevuse olemusele ja inimeste liigitamisele lähtudes digipädevusest. Edasi, toetudes varasematele uuringutele, annan ülevaate erinevate aspektide mõjust eakate digipädevusele. Seejärel keskendun erinevatele õppimise meetoditele, annan ülevaate elukestvast õppest ning erinevate aspektide mõjust eakate digipädevusele.

1.1 Digipädevus

Eesti kuulub kõrgeima digiarengu tasemega Euroopa Liidu liikmesriikide hulka (Eesti..., 2017). Euroopa Komisjon avaldas 2017. aastal digitaalrajanduse ja -ühiskonna indeksi (DESI) tulemused, mille põhjal on Eesti digiarengu poolest 28 Euroopa Liidu liikmesriigi hulgas üheksandal kohal (*Ibid.*).

Lissaboni arengukava alusel on Euroopa Parlament heaks kiitnud kaheksa elukestva õppe võtmepädevust, mille hulka kuuluvad ka teadmised tehnoloogia alustest, infotehnoloogiline pädevus ja õppimisoskus (Aktiivsena..., 2013). Digipädevus on üks kaheksast elukestva õppe võtmepädevusest ning kõigile kodanikele hädavajalik tänapäeva üha digitaalsemas ühiskonnas osalemiseks (Ferrari, 2013: 4). Samas juhivad mitmed rahvusvahelised uuringud ja teaduskirjandus tähelepanu asjaolule, et paljude inimeste digioskused on puudulikud (*Ibid.*). Digipädevuse lünkade täimiseks on vaja mõista ja määratleda, mis on digipädevus (*Ibid.*).

Oma olemuselt on digipädevus arenev termin, mis on seotud tehnoloogia arenguga ja eeldustega teadmispõhilisele kogukonnale (Ilomäki, Kantosalo ja Lakkala, 2011). Digipädevusel on kokku viis valdkonda – info, mis eeldab leidmist ning analüüsimist; kommunikatsioon, mis eeldab suhtlemist keskkonnades; sisuloome; ohutus, mis hõlmab isiku ja andmekaitset ning probleemilahendus, mis hõlmab tehnoloogia loovat kasutamist ning tehniliste probleemide lahendamist (Ferrari, 2013).

Loomaks süstemaatilist, kõiki teadaolevaid digipädevusi mõjutavaid tegureid arvestavat terviklikku lähenemist digipädevuse arendamiseks, on Haridus- ja Teadusministeerium ellu kutsunud digipöörde programmi Eestis (Digipöörde..., 2017: 2). Haridus- ja

Teadusministeeriumi poolt hallatava digipöörde programmi eesmärk on kujundada terviklik lähenemine digipädevuse arendamiseks ja digivõimaluste eesmärgipäraseks kasutamiseks õppeprotsessis, toetades sellega muutunud õpikäsitluse rakendamist (Digipöörde..., 2017: 2).

Programmi eesmärk põhineb Eesti elukestva õppe strateegia 2020 neljandal eesmärgil, milleks on digipöörde elukestvas õppes: rakendada õppimisel ja õpetamisel kaasaegset digitehnoloogiat põlvkonna digitaristule (Digipöörde..., 2017: 2). Selleks, et digipädevust arendada ja digivõimalusi kasutada, peab olema minu arvates selge ja ühene arusaam digipädevuste erinevatest tasemetest.

1.1.1 Digipädevuse hindamiskaala

Euroopa komisjoni Euroopa Kutseõppe Arenduskeskuse koostatud digipädevuse enesehindamiskaala järgi liigitatakse inimesi digipädevusest lähtudes algtaseme, iseseisvaks ja vilunud kasutajaks (Ferrari, 2013).

Algtasemel kasutaja oskab veebist vajalikku informatsiooni leida, kasutades otsingumootorit (Digipädevused..., 2015). Ta teab, et kogu veebis olev informatsioon ei ole usaldusväärne ning oskab salvestada või talletada faile ja muud sisu (tekstid, pildid, muusika, videod, veebilehed) (*Ibid.*). Ta oskab kasutada teistega suhtlemiseks mobiili, internetitelefoni (nt Skype), e-maili või vestluskeskkondi ja nende põhilisi funktsioone (häälsõnum, lühisõnum ehk SMS, e-mailide saatmine ja vastuvõtmine, teksti vahetamine) (*Ibid.*). Ta teab, et tehnoloogiat saab kasutada erinevate asutustega suhtlemiseks ning on teadlik sotsiaalvõrgustike lehekülgede ja veebipõhiste ühistöövahendite võimalustest (*Ibid.*). Ta oskab luua lihtsat digitaalset sisu vähemalt ühes formaadis ning oskab teha teiste loodud sisus põhilisi muudatusi (*Ibid.*).

Iseseisev kasutaja oskab veebist vajaliku informatsiooni leidmiseks kasutada erinevaid otsingumootoreid (Digipädevused..., 2015). Samuti oskab ta kasutada erinevate kommunikatsioonivahendite keerukamaid funktsioone (internetikõne ja failide jagamine) (*Ibid.*). Ta oskab lahendada lihtsamaid probleeme, mis võivad tekkida digitaalsete tehnoloogiate kasutamisel ja kasutada digitaalseid tehnoloogiaid, et lahendada probleeme (*Ibid.*). Oskab valida tehnoloogiat ning hinnata selle efektiivsust (*Ibid.*).

Vilunud kasutaja oskab võrgus suhtlemiseks kasutada aktiivselt mitmeid kommunikatsioonivahendeid, oskab luua või muuta eri formaatides keerukat multimeedia sisu, kasutades mitmeid digitaalseid platvorme, vahendeid ja keskkondi (Digipädevused..., 2015). Samuti oskab vilunud kasutaja lahendada kõiki probleeme, mis võivad tekkida digitaalse tehnoloogia kasutamisel (Digipädevused..., 2015).

Üha digitaalsemas ühiskonnas tuleb minu arvates digioskusi omandada ja arendada kõikides vanusegruppides. Eakate digipädevuse arendamine ja nendele oskuste õpetamine sõltub erinevatest spetsiifilistest teguritest, mida enda bakalaureusetöös käsitlen.

1.2 Eakate digioskuste arendamine ja nende suhtumine sellesse

Eesti rahvastikku iseloomustavad kaks väga olulist suundumust, mis mõjutavad Eesti ühiskonda juba praegu ning mis muutuvad üha tuntavamaks tulevikus – jätkub 1990. aastatel alanud rahvaarvu vähenemine ning rahvastiku vananemine (Aktiivsena..., 2013: 12). 65-aastaste ja vanemate inimeste osakaal elanikkonnas on aastatel 1991–2016 kasvanud 11,7%-lt (Aktiivsena..., 2013: 12) 19,2%-ni (Statistikaameti..., 2018).

Vananemise ja vanadusega seotud hoiakud mõjutavad vanemaealiste elukvaliteeti ja heaolu (Aktiivsena..., 2013: 14). Hoiakuid võib kõige üldisemalt mõista kui positiivseid või negatiivseid hinnanguid millegi või kellegi suhtes (*Ibid.*). Hoiakutes saab eristada kolme komponenti: 1) kognitiivne komponent ehk tõekspidamised ja teadmised; 2) emotsionaalne komponent ehk tunded ning 3) käitumuslik komponent ehk teguviisid ja kalduvus teatud laadi käitumiseks (*Ibid.*). Iseäranis vanemate ühiskonnaliikmete jaoks on arvutioskuste õpe ja internetikasutus seotud inimese subjektiivse heaolu ning elukvaliteediga (Sakkeus ja Leppik, 2016: 196).

Ühiskonnas toimub erinevate institutsionaalsete korralduste kaudu (nt haridussüsteem, tööturg, hoolekandeesutused jne) pigem vanuseline eraldamine kui erinevate põlvkondade lõimumine ja koostegutsemise soodustamine (Aktiivsena..., 2013: 14). Just vanuserühmade eraldatus takistab selliseid põlvkondadevahelisi kontakte, mis võiksid vähendada vanemaealiste suhtes eelarvamuslikku mõtlemist ja käitumist ning soodustada mõistmist ja positiivset suhtumist (Kade 2012, Aktiivsena..., 2013: 14 kaudu). Vanuserühmadevahelised piiratud kontaktid ja

vanemaealiste ühekülgne kujutamine soodustavad vanuseliste stereotüüpide teket (Aktiivsena..., 2013: 14).

Tihti leiavad vanemaealised, et uusi teadmisi on keeruline omandada ning nad on õppimiseks ja enesetäiendamiseks liiga vanad (Aktiivsena..., 2013: 15). Sellise hoiaku kujundamine tekitab omakorda barjääri, mis saab õppimisel ja enesetäiendamisel üheks takistuseks (*Ibid.*).

Eakate toimetulekut ja vanuserühmade vahelist eraldatust vähendab eakate sotsiaalne kaasatus. Sotsiaalne kaasatus (*social inclusion*) tähendab inimeste võimalust osaleda igakülgset ja täisväärtuslikult ühiskondlikus elus ning omada ligipääsu erinevatele ressurssidele ja hüvedele, olgu nendeks näiteks võimalus tööd teha, õppida või saada osa infotehnoloogiavõimalustest (Aktiivsena..., 2013: 19). Inimene õpib ainult siis, kui ta on sotsiaalselt aktiivne (Sakkeus ja Leppik, 2016: 180). Uuringud nii Eestis kui ka mujal kinnitavad, et arvutioskusi omandavad täiskasvanud pigem teiste inimeste käest õppides ja ise katsetades, mitte kursustel käies (*Ibid.*).

Sotsiaalse sidususe ja kaasatuse laiem dimensioon hõlmab sotsiaalseid suhteid ja ühiskonnaelus osalemise aktiivsust (Aktiivsena..., 2013: 20). Vananedes vajavad inimesed rohkem kõrvalabi, suhted lähedastega kaugenevad ja samuti väheneb sotsiaalsetesse võrgustikesse kuulumine (*Ibid.*). Eakate ühiskondlikku ellu kaasamisel on üheks eelduseks nende endi positiivne hoiak vananemise suhtes (*Ibid.*).

Vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuringu põhjal võib üldistavalt tõdeda, et vanemaealiste enda hinnangud vananemisele ja oma isiklikule elule tervikuna on pigem positiivsed ning üldiselt nõustutakse, et “aastad lisavad elule värvi” ja “vaatamata rasketele aegadele pakub elu ka positiivseid elamusi” (Aktiivsena..., 2013: 17). Samas ollakse hinnangutes vanemaealiste ühiskondlikule positsioonile nii üldiselt kui ka isiklikust aspektist vaadatuna märksa kriitilisemad (Linno 2010, Aktiivsena..., 2013: 18 kaudu).

Suhtlusvõimalused ning ühiskonnaelus osalemise aktiivsus sõltuvad tänapäeval üha enam erinevatest info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi IKT) lahendusest ning nende kasutamise võimalustest ja oskustest (Aktiivsena..., 2013: 20). IKT-lahendused annavad juurdepääsu suurele hulga informatsioonile ja teevad kättesaadavaks paljud teenused (*Ibid.*). Seetõttu on oluline, et IKT-lahendused võimaldaksid kõigile võrdväärset ligipääsu

informatsioonile ja teenuste kasutamisele, arvestades sealjuures erinevate elanikkonnagruppide spetsiifilisi vajadusi (Aktiivsena..., 2013: 20).

Minu arvates on eakate digioskuste omandamisel oluline nende osalemine elukestvas õppes. Erinevad digioskused võimaldavad eakatel kaasa lüüa elukestva õppe mistahes valdkonnas, samas tuleb ka digioskusi elukestvalt arendada. Minu hinnangul saavad eakad enda digioskusi arendada, õppides kasutama erinevaid seadmeid ning süsteeme. Järgmises peatükis keskendun erinevatele õppimise meetoditele, mida rakendades on võimalik eakate digipädevust arendada.

1.3 Õppimise meetodid

Mosston ja Ashworth (2008) on toonud välja kuus õppimise meetodit: suunatud avastamismeetod, eneseõpetamine, konvergentne, divergentne ja individuaalne õppimine ning algatusmeetod. Kuigi õppimine saab toimuda mitmel erineval moel, on selle ühiseks jooneks isik, kes teostab teadlikke toiminguid õppimise nimel (Rakenduspedagoogika õpik, 2002: 48). Õppeolukorras praktilist tähtsust omavatest õppimisviisidest on tuntuimaid õppimine katseeksitusmeetodil ja õppimine avastuse kaudu (*Ibid.*).

Katsetamine võib toimuda õpetaja juhtimisel, kuid samuti võib olla tegemist õppuri spontaanses eksperimenteeriva tegevusega õpetaja osaluseta (Rakenduspedagoogika õpik, 2002: 48). Õpilane loobub korduvate katsete käigus automaatselt mittesihipärastest reaktsioonidest ja vigadest, kuid jääb kindlaks õigetele reaktsioonidele, mil moel kujundab endale uue käitumisviisi (*Ibid.*).

Õppimine avastuse või probleemilahenduse teel on aktiivne õppimisviis, mis nõuab õppurilt suurt mõttetegevust ja mingis ulatuses avastusvõimet ehk oskust aimata, millised on erinevate sammude tagajärjed (Rakenduspedagoogika õpik, 2002: 49).

Suunatud avastamismeetodi puhul avastavad õpilased õpetaja poolt esitatud järjestikuseid ülesandeid lahendades enda jaoks midagi uut (Mosston ja Ashworth, 2008: 212). Õpetaja antud ülesannete eesmärgiks on suunata õppijat leidma vastuseid seatud küsimustele (*Ibid.*)

Konvergentse õppimise juures õppijad kontrollivad ise ülesande käiku (Mosston ja Ashworth, 2008: 238). Konvergentse õppimise juures vajavad õppijad aega ideede arendamiseks,

uurimiseks, läbi mõtlemiseks ning sobivate lahenduste leidmiseks (Mosston ja Ashworth, 2008: 239). Seda tüüpi õppimise puhul on vaja anda õpilasele aega omaette olemiseks ning õpetaja ei tohi siinkohal vahele segada (*Ibid.*)

Divergentse õppimise peamiseks eesmärgiks on õpilastel leida erinevaid lahendusi ühele ülesandele või situatsioonile, läbi spetsiifilise tunnetusliku tegevuse (Mosston ja Ashworth, 2008: 247). Õpilaste rolliks on läbi erinevate küsimuste leida vastused ülesandele mõttetöö tulemusena (*Ibid.*).

Individuaalse õppimise puhul jääb ülesande lahendamise protsess õpilase enda kanda (Mosston ja Ashworth, 2008: 274). Õpilane peab ise otsustama, kuidas ülesannet lahendada – ta peab välja mõtlema küsimused, et leida lahendusi ja määrata tulemuslikkuse kriteeriumid (*Ibid.*).

Algatusmeetodi puhul tuleb peamine initsiatiiv õppimiseks ning ülesande lahendamise õpilaselt (Mosston ja Ashworth, 2008: 283). Õpilane valib ise endale lahendatava ülesande, mida ta peab ise õppeprotsessis lahendama, ning lahenduse lõpus hindab õppeprotsessi (*Ibid.*).

Eneseõpetamise meetodi puhul peab olema õpilasel individuaalne sitkus ja soov õppida ja avastada veel teadmatut (Mosston ja Ashworth, 2008: 290). Siinkohal on inimene nii õpetaja kui õppija rollis, tehes kõik õpitavat puudutavad otsused iseseisvalt (*Ibid.*).

1.4 Elukestev õpe

Nagu eespool märgitud, on digipädevus Euroopa Liidus elukestva õppe üks võtmepädevustest. Euroopa Liidus aktsepteeritud definitsiooni kohaselt mõistetakse elukestva õppe (*lifelong learning*) all kogu üldharidust, kutseharidust ja -koolitust, mitteformaalset haridust ja informaalset õpet, milles elu jooksul osaletakse ning mille tulemuseks on paremad teadmised, oskused ja pädevused isiklikus, ühiskondlikus, sotsiaalses ning tööelus. Samuti kuulub siia ka juhendamise- ja nõustamisteenuste osutamine (Aktiivsena..., 2013: 29).

Elukestva õppe alla kuulub kolm erinevat õppeliiki:

- 1) Formaalne õpe, mille tugevusteks on kindlad õpieesmärgid ja struktuur, hinnatavus, õppekava olemasolu ja kvalifikatsiooni tõestatavus sertifikaadiga (Siitka ja Timuska,

- 2015). Formaalse õppe nõrkusteks on jäik hindamissüsteem ja see, et õpe ei ole õppijakeskne (*Ibid.*);
- 2) Mitteformaalne õpe, mille tugevusteks on paindlikkus oma koha suhtes ning õppimisvõimaluste pakkumine kõigile, õppijakesksus ning sihi- ja eesmärgipärasus (*Ibid.*). Mitteformaalse õppe nõrkusteks on see, et see nõuab suuremat enesedistsipliini kui formaalne õpe ning tihtipeale ei väljastata õppe tulemusena sertifikaati (*Ibid.*);
 - 3) Informaalne õpe, mille tugevuseks on pidev toimumine igas kontekstis (*Ibid.*). Informaalne õpe jääb tihtipeale teadvustamata, õppel puudub õpieesmärk ja õppematerjalid, õppekavad ning seda on raske hinnata ja tunnustada (*Ibid.*).

Elukestev õpe hõlmab väga erinevaid õppetegevusi, millest osasid ei pruugita igapäevaselt õppimisena teadvustada (Rummo-Laes 2009, Aktiivsena..., 2013: 29 kaudu). Samuti on praktikas erinevad õppevormid sageli üksteisega põimunud (*Ibid.*).

Nagu ka aktiivne vananemine, on produktiivne vananemine seotud elukestva õppega (Merriam ja Kee, 2014). Produktiivne vananemine ei pea olema seotud just töö käimisega, pigem produktiivsete ideede, informatsiooni genereerimisega ning kogemuste jagamisega (*Ibid.*)

Õppimine vanemas eas toetub „Delors raportis” (UNESCO 1996, Sakkeus ja Leppik, 2016: 179 kaudu) esitatud elukestva õppe põhimõtte neljale sambale: õppida, et teada saada; õppida, et teha; õppida, et teistega koos elada, õppida, et olla (McNair 2009b, Sakkeus ja Leppik, 2016: 179 kaudu).

Ehkki elukestva õppe puhul peetakse enamasti silmas formaalset ja mitte-formaalset õppimist, on aktiivse vananemise kontekstis ning vanemaealise elanikkonna puhul, kellest osa on tööturul juba taandunud ega hari end enam teadlikult, samavõrd oluline arvestada ka informaalset õppimist (Kommel 2010, Aktiivsena..., 2013: 29 kaudu). Hinnatakse, et täiskasvanud inimene on oma oskused, teadmised, hoiakud ja võimed omandanud enam kui 80% ulatuses just informaalset ehk kaasava õppimise vormis (Livingstone & Scholtz 2006, Sakkeus ja Leppik, 2016: 179 kaudu).

Nagu mitmesugused empiirilised uuringud on näidanud, on täiskasvanueas õppimine väga sageli tugevalt seotud ja mõjutatud inimese eelnevast haridusest ja õpikogemustest

(Aktiivsena..., 2013: 29). Ka SHARE Eesti uuringu esimene ülevaade rahvastiku vananemisest kinnitab, et kognitiivsed võimed on tugevalt seotud haridusega: kõrgema haridustasemega inimeste võimed on igas vanuses paremad (Sakkeus ja Leppik, 2016: 73). Samas ei ole selge, kas haridus mõjutab kognitiivsete võimete languse kiirust (*Ibid.*).

Samuti on lapsepõlves ja nooruses omandatud hariduslikul staatusel oluline mõju tervisele, sotsiaalsele integratsioonile ja osalusele hilisemas täiskasvanueas (Active Ageing..., 2012, Aktiivsena..., 2013: 30 kaudu). Hea haridus soodustab pidevat teadmiste ja oskuste arendamist, mis on vajalikud nii tervislikuks elustiiliks, töötamiseks, sotsiaalseks osaluseks kui ka isiklikuks eneseteostuseks (Active Ageing..., 2012, Aktiivsena..., 2013: 31 kaudu). Investeeringuid haridusse tuleks seetõttu vaadelda ühtlasi kui investeeringuid aktiivsesse vananemisesse (*Ibid.*).

Aktiivsena vananemine tähendab inimese vananedes tema tervise, turvatunde, elukvaliteedi ja ühiskonnas osalemise kindlustamist, mis lubab inimesel sõltumata eest end igakülgsest teostada ning vastavalt oma soovidele, vajadustele ja võimalustele ühiskonnaelus osaleda (Aktiivsena..., 2013: 5). Samas tuleb inimestele pakkuda kaitset ja tuge, kui selleks vajadus tekib (*Ibid.*). Eriti oluliseks tuleb pidada eaka perekonnaliikmete ja lähisugulaste toetust (*Ibid.*).

Samuti võib aktiivsena vananemiseks ja vanemaealiste heaoluks olla vaja riigipoolset tuge. Varasemates Euroopa riike hõlmavates analüüsidest on leitud, et väiksemas leibkonnas elavad eakad, kes ei saa vajadusel abi sugulastelt, vajavad suurema tõenäosusega tuge nii avalikest teenustest kui ka sõpradelt või naabritelt (Kalwij, Pasini, and Wu 2012, Vanemaealiste..., 2015: 112 kaudu).

Eurostati andmetel Euroopa Liidu riikides vanemaealiste osalemine elukestvas õppes väga palju ei erine. Eesti 55–74-aastastest inimestest osaleb hariduses või enesetäiendamises 3,8%, samas kui EL-i 28 riigi keskmine on 4,8% (Vanemaealiste..., 2015: 56). Kõige aktiivsemad elukestvas õppes osalejad on Skandinaavia riikide (Rootsi, Taani, Norra) eakad (*Ibid.*).

Vanemaealise elanikkonna puhul on tervikuna oluline silmas pidada, et nad ei moodusta ühiskonnas sugugi ühtset rühma, vaid erinevad üksteisest oma haridusliku tausta, sissetulekute, majandusliku toimetuleku, sotsiaalse staatuse, tervisliku seisundi, elukoha, leibkondliku kuuluvuse ja paljude teiste näitajate poolest (Aktiivsena..., 2013: 13). Samuti on vanemaealises elanikkonnas ka vanuseliselt eristatavad rühmad, nt töö- ja vanaduspensioniealised, kes samuti

erinevad oma eluolu, vajaduste, võimaluste ja ressursside poolest (*Ibid.*). Tööelu lõpetanud vanema inimese jaoks saavad internetioskuste personaalsed õpetajad olla kas tema lähivõrgustiku liikmed või inimesed, kellega ta puutub kokku vaba aja tegevustes (Sakkeus ja Leppik, 2016: 197). Sellest tulenevalt tuleb lisaks eest tingitud eripäralt arvestada eakate elukestva õppe kavandamisel ja läbiviimisel ka eespool toodud näitajaid.

1.5 Eakate inimeste nutiseadmete kasutamise praktikad

Kommunikatsioonivahendite omamine on muutunud järjest personaalsemaks – on kasvanud perede hulk, kus on mitu telerit ja arvutit, lisaks kaasaskantavad nutiseadmed (sh nutitelefoni) (Vihalemm ja Kõuts-Klemm, 2017: 251).

Meediasisu jälgimine on igapäevase liikumise ruumis üha laienenud (Vihalemm ja Kõuts-Klemm, 2017: 251). Interneti mitmekülgne kättesaadavus ja kasutatavus ning traditsiooniliste meediakanalite sisu laialdane levik erinevatele platvormidele on väga suurel määral muutunud ka inimeste suhteid traditsioonilise meediaga (Vihalemm ja Kõuts-Klemm, 2017: 252).

Olgugi, et vanemate põlvkondade esindajad ei tunne end internetis suheldes nii mugavalt ja kindlalt kui nooremate põlvkondade esindajad, tunnetavad nad siiski, et internetipõhised suhtluskanalid aitavad vähendada nii geograafilist kui psühholoogilist distantssi eri paikades asuvate pereliikmete vahel (Tamme ja Siibak, 2012; Siibak ja Tamme 2013, Vihalemm ja Kõuts-Klemm, 2017: 254 kaudu).

Internetikasutus 60–74-aastaste seas on kasvanud ajavahemikul 2000–2015 50%, tõustes 2015. aastaks esmakordselt üle poole, 54%-ni (Vihalemm ja Kõuts-Klemm, 2017: 264). Samuti on suurenenud eakate inimeste interneti kasutussagedus. Kui 2008. aastal vastas küsimusele viimase arvutikasutuse kohta „täna, eile” 16% 65–74-aastastest, siis 2014. aastal oli see juba 41% (MeeMa 2008, 2014, Vihalemm ja Kõuts-Klemm, 2017: 265 kaudu). Vähenenud on ka eakate arv, kes pole kunagi arvutit kasutanud (*Ibid.*). Eakad ei loobu lihtsalt traditsioonilise meedia kasutamisest uue meedia kasuks. 82% 65–74-aastastest ja 84% 75–79-aastastest eakatest ei ole loobunud ühestki traditsioonilise meedia liigi kasutamisest (Vihalemm ja Kõuts-

Klemm, 2017: 256). Paberlehe lugemine, raadio kuulamine ja televiisori vaatamine on eakate seas jätkuvalt populaarsed.

MeeMa 2014. aastal läbi viidud küsitluses eristusid kuus meediakasutuse tüüpi, arvestades ühelt poolt meediakasutuse üldist aktiivsust ja mitmekülgust ning teiselt poolt traditsioonilisele või uuele meediale orienteeritust (Vihalemm ja Kõuts-Klemm, 2017: 266). 65–74-aastased moodustasid 42% 3. tüübist – mõõdukalt aktiivne traditsioonilise meedia kasutaja (Vihalemm ja Kõuts-Klemm, 2017: 269). Siia tüüpi kuuluvad inimesed on arvutikasutuses, uudisportaalide lugemises ja sotsiaalmeedia kasutuses tagasihoidlikud (*Ibid.*).

Uue meedia kasutamine eeldab eakatelt arvuti kasutamise oskust. Eespool toodud digipädevuse hindamisskaalast lähtudes kuulub suur osa eakaid algtaseme kasutajate hulka. Üle poole 65–74-aastastest kasutab arvutit, kusjuures 39% hindab oma arvutikasutusoskusi rahuldavaks või heaks, väga heaks ei hinda selles vanusegrupis oma arvutikasutusoskust keegi (Kõuts-Klemm, Pruulmann-Vengerfeldt, Siibak ja Lauristin, 2017: 284). Vanuse suurenedes muutuvad ka inimeste hinnangud oma arvutikasutusoskustele (*Ibid.*).

Eakate interneti kasutamine ei tähenda veel sotsiaalmeedia kasutamist. Sotsiaalmeedia kasutuses on erinevus vanusegruppide vahel palju suurem kui internetikasutuses (Kõuts-Klemm jt, 2017: 289). Vanuse kasvades väheneb oluliselt sotsiaalmeedia kasutamine (*Ibid.*). 60–79-aastaste hulgas kasutab sotsiaalmeediat vaid kolmandik nendest, kes kasutavad internetti (*Ibid.*).

65–74-aastaste vanuserühmas kasutatakse nutiseadet esmajärjekorras suhtlemiseks ja meedia jälgimiseks, kolmandal kohal on kasutamine tööks ning neljandal ja viiendal kohal võrdselt mängimiseks ning õppimiseks ja enesetäiendamiseks (Kõuts-Klemm jt, 2017: 291).

65–74-aastaste vanuserühmas on 60% sotsiaalmeedia kasutajatest jaganud infot oma isikliku elu kohta (Kõuts-Klemm jt, 2017: 293). Olulisel kohal on ka „meeldib” nupu kasutamine mõne asutuse tegevuse suhtes (39%) ja mõne algatuse või kodanikuühenduse tegevuse suhtes (samuti 39%) (*Ibid.*).

Võrreldes teiste vanusegruppidega, osalevad eakad küllaltki aktiivselt poliitilistel ja ühiskonnaelu teemadel (tagasisidet riigiasutustele või omavalitsustele andnud 21%, poliitilistel teemadel postitanud, kommenteerinud ja küsinud 24%) (*Ibid.*).

2014. aastal kasutas mobiiltelefoni helistamiseks väga sageli või küllaltki sageli 85% 65–74-aastastest inimestest (Vihalemm ja Kõuts-Klemm, 2017: 253). See on tugevasti muutnud ka suhtlemist pereliikmete ja lähedastega (Vihalemm ja Kõuts-Klemm, 2017: 252). 2014. aastaks oli mobiiltelefoniga helistamine tõusnud kasutussageduselt võrdseks kanaliks isikliku vahetu suhtlemisega, seda ka pensioniealiste hulgas (Vihalemm ja Kõuts-Klemm, 2017: 253).

Mõned uuringud on näidanud, et eakad on tegelikud motiveeritud kasutama mobiilirakendusi, kui nad on piisavalt informeeritud sellest tulenevatest eelistest (Mynatt, Melenhorst, Fisk ja Rogers, 2004; Melenhorst, Rogers ja Bouwhuis, 2006, Holzinger, Searle ja Nischelwitzer, 2007 kaudu: 925). Samas võib eakate inimeste mobiiliseadmete kasutatavuse vähenemine olla tingitud sellest, et mobiilirakendused on nende jaoks halvasti arusaadavad (Holzinger, Searle ja Nischelwitzer, 2007: 925). Lisaks võib tekitada vastumeelsust oskuste omandamine, mis nende arvates nõuab väga spetsiifilisi ekspertteadmisi, mis neil puuduvad (*Ibid.*).

Minu hinnangul tingib tehnoloogia areng omakorda eakate digipädevuse kasvuvajadust. Sobivad tehnoloogilised lahendused ja piisava info olemasolu motiveerivad eakaid igapäevaselt nutiseadmeid kasutama ja oma digipädevust arendama. Vaatamata kasvavale digipädevuste arendamise vajadusele ja eakatele sobivate tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamisele, mõjutavad eakate digipädevust eelkõige vanusest tingitud füüsilised ja vaimsed aspektid.

1.6 Vaimsete ja füüsiliste aspektide mõju eakate inimeste digipädevusele

Infoühiskonna areng ja uue meedia pakutavad võimalused on muutnud inimestevahelise suhtlemise viise ka eakate hulgas.

Mobiiltelefonid on muutumas eakamate inimeste seas järjest personaalsemateks seadmeteks (Mallenius, Rossi ja Tuunainen, 2007: 6). Mõned omavad nutitelefoni just sellepärast, et see aitab neil asju meeles hoida, mis omakorda tekitab eakale turvatunde ning hoiab teda ühiskondlikult tegevuses (Mallenius jt, 2007: 5). Kõige olulisem eakate jaoks on see, et nad suudavad oma igapäevaseid tegevusi iseseisvalt ellu viia (Mallenius jt, 2007: 6).

Mobiiltelefonide kaudu tekib võimalus kätte saada hädaabiteenuseid ja teabeteenuseid (Mallenius jt, 2007: 10). Eakate jaoks on oluline teada, millal on vaja minna arsti vastuvõtule

või raamatud raamatukokku tagasi viia (*Ibid.*). Samuti tagab mobiiltelefon eakatele kättesaadavuse maakodus olles või seenemetsa minnes (Mallenius jt, 2007: 6). Väga tihti ostavad just lapsed oma vanematele mobiiltelefoni (Mallenius jt, 2007: 8).

Pole kahtlust, et mobiilseadmete rakendamine võib parandada ja toetada eakate toimetulekut, arvestades eakate valmisolekut neid seadmeid kasutada (Holzinger jt, 2007: 923). Samas ei saa mobiilseadmete viimine eakateni põhineda ainult põhjalikel teadmistel eakate vajadustest, vaid arvestada tuleb ka nende kahtlevaid hoiakuid uute rakenduste suhtes (*Ibid.*). Laieneva digitaalse lõhe ületamiseks, mis on kasvanud noore ja vanema põlvkonna vahel, kes olid täiskasvanuks saanud enne elektroonilist revolutsiooni, on vaja mõista eakate ebakindlust (Young, 2006, Holzinger jt, 2007: 924 kaudu).

Eakate probleeme saab uue tehnoloogia kasutamisel liigitada kognitiivseteks ning motivatsiooni ja tajusid puudutavateks (Holzinger jt, 2007: 924). Samas kõige paremini ennustab vanemas eas kognitiivset võimekust varasem kognitiivne võimekus (Möttus, 2011a, Sakkeus ja Leppik, 2016: 72 kaudu). Ehk inimesed, kes olid kooliajal või keskealisena eakaaslastest nutikamad ja terasemad, on seda suure tõenäosusega ka hilisematel eluaastatel (*Ibid.*). Nagu eespool märgitud, on eakatel nutitelefoni kasutusele võtmisel teatud barjäärid. See võib olla seotud ka teatud eelarvamustega vastavate protseduuriliste oskuste ja teadmiste omandamisel.

Eakatel, nagu ka kõikidel teistel tehnoloogiliste rakenduste kasutajatel, on vaja selleks teatud protseduuriliste teadmiste taset (Holzinger jt, 2007: 924). Teatud protseduurid salvestatakse pikaajalisse mällu, mis võimaldavad vastavas olukorras inimese ja nutiseadme vahelist suhtlemist (*Ibid.*). Uute tehnoloogiate kasutamiseks vajalike protseduuride meeldejätmise muutub vananedes üha raskemaks (*Ibid.*). Uuringud on näidanud, et pensionile jäädes inimeste vaimne võimekus langeb (Engelhardt, Buber, Skirbekk, ja Prskawetz, 2010; Mazzonna ja Peracchi, 2012; Rohwedder ja Willis, 2010; Sakkeus ja Leppik, 2016: 89 kaudu).

Nutiseadmete kasutamisel võivad takistuseks olla ka mitmed füüsilised põhjused. Kuigi reumatoidartriit ei ole ainus vanuseline haigus, on see osutunud eakatel peamiseks isoleerijaks ühiskonnas ning depressiooni põhjustajaks, mis takistab omakorda mobiiltelefoni ja arvuti kasutamist (Holzinger, 2007: 926).

Samuti muutub vananedes reageerimisaeg pikemaks, koordinatsioon väheneb ning paindlikkus kaob (Holzinger, 2007: 926). Väga suurt rolli mängivad siin ka nägemine ja kuulmine, mis võivad vanusega halveneda (*Ibid.*). Kombinatsioon nägemise, kuulmise, mälu ja liikuvuse osalisest kadumisest põhjustab raskusi uue informatsiooni omandamisel (*Ibid.*).

Eakatele tekitavad ärevust ja murelikkust just tundmatud ja uued asjad, millega nad peavad kokku puutuma (Mallenius jt, 2007: 8). Eriti raskes olukorras on dementsed inimesed, kes puutudes kokku uue tehnoloogiaga, võivad tunda, et nad ei suuda kontrollida, mis nende ümber toimub – see kõik võib omakorda viia frustratsioonini (*Ibid.*). Näiteks võib inimene olla hirmunud LED tulukeste vilkumisest ning seadme poolt tekitatavatest helidest, sest jääb arusaamatuks, mille jaoks need on (*Ibid.*). Tihtipeale on digiseadmete erinevad kasutusjuhendid ning õpetused arusaamatud, olles kirjutatud „insenerilt insenerile” ning eakal inimesel on sellest väga raske aru saada (Mallenius jt, 2007: 8). Kasutusjuhendid peaksid olema lihtsamad ja kõikidele mõistetavad (*Ibid.*).

Osa eakatest kasutavad harjumuse tõttu nuppudega telefone, arvates, et nad ei tule nutitelefoni käsitlemisega toime. Mobiiltelefoni kasutamisel võivadki takistuseks olla väikesed nupud ja ekraani piiratud suurus (Mallenius jt, 2007: 10). Vanemate inimeste puhul ei ole alati probleem just vanuses, vaid funktsionaalses võimekuses (Mallenius jt, 2007: 11). Malleniuse jt sõnul on mobiiltelefonide puuteekraanid ehitatud vanematele inimestele väga mugavalt kasutatavaks, kuid siiski on kasutamisel takistuseks väikesed märgid ja raske käsitlemine (Mallenius jt, 2007: 10).

Erinevates tehnoloogilistes lahendustes on vaja paindlikkust, et kasutajaliideste loomisel saaks arvestada eakate kasutajate eelistusi ja vajadusi (Goncalves, 2015: 130). Kasutajaliidese disain ei soodusta tihti inimestevahelist suhtlust ega võta arvesse kasutajate erinevaid vajadusi, eriti neid, kes ei ole digitaalselt pädevad (*Ibid.*).

Kui uute tehnoloogiate loomisel arvestatakse rohkem eakate vajadusi ja vanusest tulenevat eripära, tõuseb minu hinnangul ka eakate valmidus uute lahenduste kasutamiseks. Selleks, et tehnoloogiat eakatele käepärasemaks muuta, tuleb järjepidevalt ning igakülgsest uurida, millised on eakate inimeste vajadused ning peamised probleemkohad näiteks nutitelefoni kasutamisel.

2. EESMÄRK JA UURIMISKÜSIMUSED

Minu töö eesmärk on välja selgitada, millest sõltub eakate inimeste nutitelefoni kasutamine ning millega tuleb eakaid õpetades arvestada. Täpsemalt soovin teada saada, millised on eakate inimeste peamised murekohad ja hoiakud nutitelefoni kasutamisel ning uurida, milline on nende õppimisprotsess. Eesmärgi laiendus: vastused minu uurimisküsimustele võimaldavad eakatele kavandada ja luua programme ning tugitegevusi lähtudes nende enda määratletud ja tunnetatud tegevustele.

Bakalaureusetöös toetun nii teoreetilise kui empiirilise osa kirjutamisel neljale peamisele uurimisküsimusele:

1. Millistest teguritest sõltub üle 65-aastastel inimestel nutitelefoni kasutamine?

1.a Millised füüsilised asjaolud takistavad/soodustavad nutitelefoni kasutamist kõrgemas eas?

1.b Millise hoiakud takistavad/soodustavad nutitelefoni kasutamist?

2. Mil määral sõltub ühise õppimise protsess instruktori vanusest?

3. Milliste nutitelefoni rakenduste järel tunnetavad eakad kõige rohkem vajadust?

Järgmises peatükis annan täpsema ülevaate empiirilise uuringu planeerimisprotsessist ja käigust.

3. EMPIIRIKA

Uurimistööle seatud eesmärgi saavutamiseks kasutasin ühesõppe ehk kollaboratiivset meetodit (*collaborative learning method*), mida kasutan töös järgnevalt ühise õppimise termini all. Ühine õppimine on olukord, kus kaks või enam inimest õpivad või püüavad midagi koos õppida (Dillenbourg, 1999). Sellele meetodile on iseloomulikus ühine probleemi lahendamine ning teadmiste loomine (*Ibid.*). Mõistet „koos” võib tõlgendada kui erinevaid koostoime vorme – näost näkku, arvuti vahendusel, sünkroonselt või mitte, sagedasti või harva (*Ibid.*). Ühise õppimise spekter hõlmab ka õppimist läbi koostöö, mis viitab elukestvatele oskusteabe omandamisele professionaalses kogukonnas (*Ibid.*).

Ühise õppimise meetodit iseloomustab paaris- või rühmaõpe, kus ühe või kahe tunni jooksul tegeletakse intensiivselt ühise probleemi või ülesande lahendamisega (Dillenbourg, 1999). Mõnede teadlaste jaoks hõlmab see hariduslikus kontekstis enam-vähem ühistööd, näiteks õppematerjalide või kursuste jagamist (*Ibid.*). Paljudes uuringutes, kus on kasutatud ühise õppimise meetodit, on tulemuseks ühine probleemide lahendamise mõju, mida mõõdetakse uute teadmiste loomise või probleemide lahendamise tulemuslikkuse paranemise kaudu (*Ibid.*).

Ühine õppimine tähendab olukorda, kus eeldatakse, et inimeste vahel esinevad konkreetset koostoimed, mis võiksid käivitada õppemehhanisme. Selle juures tuleb meeles pidada, et ei olema garantiid, mis oodatavad koostoimed avaldaksid (Dillenbourg, 1999). Seega on üldiseks ühise õppimise eesmärgiks välja töötada viise, kuidas suurendada teatud tüüpi vastasmõju tekkimise tõenäosust (*Ibid.*).

3.1 Valim

Bakalaureusetöös lähtun Medar (2004) analüütilisest aruandest, kus eakate hulka loetakse 65-aastased ja vanemad inimesed. Valimi koostas ise, otsides eakad tutvusringkonnast. Minu jaoks oli oluline, et valimis oleks esindatud erinevast vanusest ning erineva taustaga eakad.

Informeerisin intervjuudes ning vaatlustes osalenud eakaid nii uurimistöö eesmärgist kui ka intervjuude ja vaatluste ülesehitusest. Enne intervjuude läbiviimist teavitasin osalejaid

intervjuude lindistamisest ning lülitasin diktofoni sisse, kui nad selleks valmis olid. Kõik osalejad andsid nõusoleku intervjuu ja vaatluste tulemuste kasutamiseks bakalaureusetöös ning kuigi neil oli võimalus, siis ükski eakas ei soovinud eelnevalt tehtud literatsioonile üle vaadata.

Leppisin intervjuudes ning vaatlustes osalenud eakatega, et jagan nendega valminud bakalaureusetööd.

Bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks, viisin läbi viis ühesõpet koos intervjuu ja vaatlusega. Tegevus toimus paaride kaupa ning kokku osales kümme eakat. Kõikide eakate nimed on töös asendatud pseudonüümidega.

- 1) 67-aastane Mari ja 67-aastane Jüri, abielupaar. Jüri on olnud terve elu ühe haigla varustusjuht ning Mari kaupluses müüja. Mõlemad on nüüdseks pensionärid ning enam tööl ei käi.
- 2) 81-aastane Juta ja 81-aastane Mati, abielupaar. Juta on olnud ühes Eesti kõrgkoolis teadur ning Mati dotsent. Mõlemad on hetkel pensionärid ning enam tööl ei käi.
- 3) 69-aastane Raili ja 79-aastane Milvi, õed. Raili on töötanud pearaamatupidajana ning Milvi ühes gümnaasiumis valvelaua töötajana. Mõlemad käivad tänaseni tööl.
- 4) 76-aastane Ain ja 75-aastane Maire, abielupaar. Ain on olnud terve elu ühes Eesti kõrgkoolis õppejõud ning Maire kliinikus laboriarst.
- 5) 67-aastane Ülle ja 72-aastane Madis, abielupaar. Ülle on olnud terve elu jurist ning Madis keskastme juht teenindussektoris.

3.2 Andmekogumine

Enne ühise õppimise ja vaatluse algust viisin läbi intervjuu, mille käigus selgitasin välja osalejate teadmised nutitelefoni kasutamise kohta – kas nad üldse seda kasutavad ja kui, siis mille jaoks ning kui tihti.

Pärast sissejuhatavat intervjuud viisin intervjuueeritavate seas läbi praktilise ülesande. Vaatluse alguses õpetasin ühele osapoolle võtteid ülesande sooritamiseks, mille lõpptulemusena proovis esimene osapool iseseisvalt ülesandega hakkama saada ning seejärel õpetas ta sama tegevust teisele eakale.

Vaatluse käigus läbiviidava tegevuse said eakad iseseisvalt valida (Lisa 17). Läbiviidavate tegevuste nimekirja koostas bakalaureusetöö jaoks ise ning tegevuste valiku tegin lähtudes võimalikust eakate huvist ja ülesannete jõukohasusest. Praktilise ülesandena valisid neli eakat välja e-maili saatmise, sest nad puutuvad sellega enda sõnul kõige tihedamini kokku. Üks eakas soovis proovida Google Translate'i. Samuti sooviti näha, kuidas saab uudiseid lugeda Delfi ja Postimehe rakendustest.

Pärast intervjuu läbiviimist, õpetasin eakatele erinevaid nutitelefonide funktsioone. Võimalusel kasutasime eakate isiklikku nutitelefonide, kuid selle puudumisel Androidi süsteemil tuginevat nutitelefonide Honor 8. Valisin Androidi eeldusel, et eakad on pigem Androidi operatsioonisüsteemiga telefonide kasutajad, kuna Apple'i tooted on kallimad ja seetõttu vähem võimaldatavad ning iOS-i tarkvaraga seadmetes ei ole võimalik rakendada eesti keelt ja seetõttu võib tekkida ka keelebarjäär.

Iga vaatluse alguses näitasin ja selgitasin ühele eakale tema valitud ülesannet (Lisa 17) ning lasin tal selle läbi teha. Seejärel toimus umbes poole tunni pikkune paus, mille jooksul rääkisin eakaga kõigest muust kui nutitelefonide kasutamisest – seda selleks, et tekiks loomulik unustamine ning saaksin olla kindlam selles, et eakas ei anna oma õpitud oskusi edasi mitte lühiajalisele, vaid pikaajalisele mälule toetudes (Tulving, 2018). Pärast pausi kutsusin eaka juurde kaaslast, kes täitis praktilises ülesandes kolmanda lüli rolli. Esimene eakas õpetas kaaslastele sama asja, mida ta ise õppis. Pärast vaatlust toimus minu ja eakate vahel arutelu, milles võeti vaatluse käigus tehtu ja intervjuus räägitu kokku.

3.3 Andmeanalüüs ja piirangud

Andmete analüüsimiseks kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab keskenduda teksti peamistele olulistele tähendustele ning aitab analüüsida ka latentset sisu, kus võtta arvesse ridade vahale peidetut (Kalmus, Asso ja Linno, 2015).

Enda bakalaureusetöö jaoks püstitatud uurimisküsimustele vastuste leidmiseks lindistasin ja hiljem litereerisin diktofoniga salvestatud intervjuud (Lisad 1–16). Intervjuu ajal kirjutasin enda jaoks märkmeid, näiteks intervjuueeritava miimika ja žestide kohta.

Kuigi viie vaatluse ning intervjuu jooksul ilmsid eakate põhilised murekohad nutitelefonide kasutamisel, siis saadud tulemusi ei saa kindlasti üldistada kõikidele eakatele. Seetõttu ei saa minu bakalaureusetöö valimit pidada esinduslikuks, vaid katsetuslikuks. Kuigi 2018. aasta alguses minu kaitstud seminaritöö üheks eesmärgiks oli pilooteksperimentide käigus leida kinnitust, kas empiirilise osa õppemudel töötab, siis oli tegemist ikkagi vormiga, mis jättis kahtluse alla ka järgmiste intervjuude ning vaatluste läbiviimise täieliku õnnestumise. Peamiseks probleemiks oli minu arvates see, kuidas tekitada kahe eaka vahel piisavalt sisutihe dialoog, millest leiaks sisendit bakalaureusetöö analüüsi kirjutamiseks.

4. TULEMUSED

4.1 Nutitelefonide olemasolu eakatel

Ühesõppes osalenud eakatel oli kümnest viiel isiklik nutitelefoni olemas ning ülejäänutel nappudega mobiiltelefon. Nappudega mobiiltelefonide omanikud tõid enda telefonide praeguse kasutamise juures peamiseks probleemkohaks selle ebamugavuse. Nutitelefonide omanike jaoks on ebamugav näiteks sõnumi saatmine, sest ühe klahviga saab valida kolme tähe vahel. Sõnumeid saates võib kogemata klahvi liiga palju vajutada ning seejärel tuleb sõnum ära kustutada. See kõik on liiga aeganõudev, vähendab enesekindlust ning muudab eaka närviliseks.

Nutitelefonide omavahel eakatest on olnud ühel lühikest aega iPhone SE, kahel Samsungi ning kahel Nokia nutitelefoni. Kõige kauem on nutitelefonide omanikud olnud Jüri ja Mari, kes on nutitelefonid endale soetanud juba aastaid tagasi. Kõige vähem aega on nutitelefonide omanik olnud Maire. Nappudega mobiiltelefonide viiest omanikust neli on mõelnud nutitelefonide soetamisele. Ainult üks eakas, Ain, ei soovinud nutitelefonide soetada.

Nutitelefonide olemasolu on seotud eaka eelneva töökogemusega. Ka osalenud eakate vahel oli selgelt näha seost eelneva töökoha ning nutitelefonide kasutamise vahel. Need, kes puutusid töökohas mobiiltelefonide ja muude digiseadmetega kokku, oli suurem soov ka ise nutitelefonide kasutama hakata. Samuti teadsid ja soovisid need eakad kasutada nutiseadmete erinevaid funktsioone ja võimalusi ning tõid vähem välja nutitelefonide väikseid mõõtmeid ning keerukust. Nutiseadmete soetamise kasuks räägib ka soov noorele põlvkonnale mitte jalgu jääda. Peetakse toredaks, kui vanavanemad oskavad lastelastega nutiseadmete kasutamisel kaasa rääkida ja nendega selle kaudu suhelda.

Asjaoluna, miks nutitelefonide ei soovita osta, tõid mitu eakat välja enda konservatiivse suhtumise. Vanematele inimestele meeldivad „sissetallatud rajad”, kus ei pea mingisuguseid uuendusi tegema. Mobiiltelefonide kasutatakse ainult helistamiseks ja sõnumite saatmiseks. Eriti juhul, kui eakal on kodus arvuti, kust juba saab vajalikku informatsiooni hankida. Samuti on eakatele jäänud meelepäraseks informatsiooniallikaks ajaleht ning televisioon. Ka lauatelefon

on jätkuvalt paljudel kasutusel. Mobiiltelefoni peetakse väga oluliseks turvatunde andjaks, olles maakodus, perekonnast eemal või metsas seenel. Mobiiltelefon tagab kättesaadavuse ja vajadusel abi kutsumise.

4.2 Noore ja eaka erinevus ühisel õppimisel

Noore ja eaka metoodika puhul võrdlesin ühesõppes osalenute sõnavara, suhestumist, probleemi lahendamist ning osapoolte vahelist suhtlust. Kuna enamus eakate telefonid olid eestikeelse menüüga, v.a Mairel, kellel oli iPhone, mis ei võimalda eestikeelse menüü seadistamist, siis oli ka nende telefonide kasutamisega seotud sõnavara eestikeelne. Eakate inimeste õpetamisel kasutasin nutitelefonide menüüs olevaid ingliskeelseid termineid, mida mõned eakad õpetamise käigus kordasid (nt „*select*”, „*send*”, „*cancel*”, „*subject*” jt).

Praktilise ülesande lahendamise käigus selgus, et eakad ei ole kursis tavapärase sõnakasutusega nagu „rakenduse alla tõmbamine” (Mati) või „noole all hoidmine” (Maire). Kui mina kasutasin nutitelefonide kohta asesõna „ta”, isikustades telefoni kui suhtluspartnerit, siis enamus eakad kasutasid telefoni kohta sõna „see”, suhestudes telefoni kui asja. Nutitelefonis sisalduvast rääkides ütles Maire, et „seal käivad kõiksugu asjad”.

Eaka poolt valitud praktilise ülesande õpetamist alustasin ülesande ja selle lahendamise tulemuse lühitutvustusega. Ülesande lahendamisel liiguti edasi väikeste sammudega, korrates vajadusel konkreetseid tegevusi ja vastates eaka küsimustele. Eakat õpetades, tuli mul tihti tegevusi korrata ja õpetamise tempot aeglustada. Eakad kordasid tegevuse käigus minu poolt antud juhiseid valju häälega üle, sageli küsimuse vormis, et saada kinnitust tehtu õigsusele. Suurem osa eakatest oli õpetamise käigus suhteliselt napsõnalised, keskendudes õpitavale tegevusele, püüdes seda võimalikult hästi omandada.

Õpetamise käigus tekkinud probleemid, nt vale koha peale vajutamine, kiirustamisest põhjustatud vale tegevus jms, analüüsiti koheselt läbi ja vajadusel tegevust korrati. Eaka emotsioonidest lähtuvalt, sh „mul ei tule midagi välja”, „tahan õppida üksi”, püüdsin neid rahustada, minnes tagasi murdepunkti juurde, et mõista, milline tegevus sellise emotsiooni põhjustas. Õpetajana püüdsin eakaid praktilise ülesande lahendamisel motiveerida, andes tegevuse kohta positiivset tagasisidet.

Ühe eaka poolt teist eakat õpetades oldi suhtlemises vabam, samuti muutus õpetav eakas ülesande käigus järjest enesekindlamaks ja initsiatiivikamaks, tundes uhkust, et oskab midagi, mida teine veel ei tea. Kui äsja praktilise ülesande lahendanud eakas püüdis teist eakat võimalikult kiires tempos õpetada ja õpetatav end seetõttu mugavalt ei tundnud, langes ka motivatsioon ülesannet lahendada. Kiires tempos õpetamist ja ühelt ülesandelt järgmisele ruttamist esines tihti, sest õpetav eakas tundis pinget, et vajalikud õpetatavad etapid võivad olla ununemas.

Eakad, kes omandasid praktilise ülesande lahendamise hästi, olid ka teist eakat õpetades enesekindlamad, tegid ise järeldusi ja mõtlesid, mida nutitelefoni veel pakkuda saab. Kui ühe eaka poolt õpetataval teisel eaka oli oma nutitelefoni kasutamise kogemus, püüdis ta omakorda õpetavat eakat õpetada (nt Mari ja Jüri). Abielupaaridest eakad või õed (Milvi ja Raili) olid suhtlemisel sõnarohkemad ja emotsionaalsemad.

4.3 Murekohad õpetamise käigus

Mõnel ühesõppes osalenud eakal puudus varasem kokkupuude nutitelefonidega. Näiteks Jutal ja Matil olid kummalgi üle kümne aasta vanad nuputelefonid. Railile tundus, et nutitelefoni on võõras ja kiire. Eakad, kes olid varem arvutit kasutanud, leidsid, et nutitelefoni on arvutile sarnaselt üles ehitatud ning see teeb asjade selgeks õppimise lihtsamaks ja kiiremaks.

Nutitelefoni kasutamisel oli üheks probleemiks eakate vähene või puuduv inglise keele oskus. Samuti osutus nutitelefoni menüü vaade küllaltki keeruliseks ja õige asja leidmine võttis aega. Sõnumite kirjutamisel oli probleemiks nutitelefoni ekraani suur tundlikkus ja eakate käeline kohmakus, mistõttu tuli tihti valesid tähti kustutada ja kirjutatut parandada. Samas oli näiteks Mari teadlik, kuidas nutipliatsi abil seda probleemi leevendada.

Lisaks oli eakatel hirm, et puudetundlikku ekraani vales kohas vajutades võib midagi olulist ära kustutada. Raili leidis, et ekraani puudutamisel teeb telefon ikka mõnikord väga omapäraseid asju. Maire sõnul on nutitelefoni kasutamine nagu igasugune töö, mida sa teed – õige tundlikkus peab lihtsalt kätte tulema.

Nutitelefonis olevad sümbolid ja märgid ei ole eakatele alati üheselt arusaadavad. Näiteks leidis Raili, et nool ei näe üldse noole moodi välja. Mati, kes on töötanud palju aastaid ülikoolis õppejõuna, leidis, et praktiline ülesanne, kus tuli tõlkimise rakendus alla tõmmata ja seda kasutada, on lihtsasti meelde jäetav, kuid nõuab näpuosavust. Samuti häiris Matit peen kiri, mistõttu tuli prille vahetada. Sama mure oli ka Madisel.

Mõned praktilised ülesanded tundusid keerukamad ja leiti, et oskuste kinnistamiseks tuleks neid tegevusi teha igapäevaselt. Näiteks leidis Mari, et ta küll omandas õpetamise käigus piltide saatmise oskuse, aga kardab seda unustada, kui seda mitme päeva jooksul uuesti ei tee. Keerukaks peeti ka seda, et uute tegevuste puhul tuleb üheaegselt mõelda, kirjutada ja vaadata. Milvi leidis, et keerukamate ülesannete käik tuleks kirja panna ja siis seda üksi harjutada.

4.4 Nutitelefoni kasutamist takistavad probleemid

4.4.1 Nutitelefoni soetamine

Mitu eakat tõid nutiseadme soetamise takistusena välja nende kõrge hinna. Nutiseadmed on liiga kallid, et neid väikese pensioni kõrvalt endale lubada. Eakate arvates on eelised nendel, kel on olemas perekond, kes saab nutitelefoni soetamist finantsiliselt toetada. Samas tõi Jüri intervjuu käigus välja selle, et isegi kui lapsed soovivad eakatele vanematele korralikku telefoni kinkida, loobuvad eakad sellest. Näiteks rääkis Jüri, et tema sõbranna poeg annaks vaatamata enda kehvale majanduslikule olukorrale emale telefoni ostmiseks raha, kuid sõbranna ei ole sellega nõus olnud.

Nutiseade jäetakse soetamata ka seetõttu, et kardetakse selle kasutamise keerukust. Siinkohal leidsid eakad, et abi oleks pereliikmetest, kes juhendaksid ning aitaksid tekkinud küsimusi lahendada. Samas leidis osa eakaid, et noorte jaoks on nende küsimused liiga elementaarsed ja nad ei leia aega eakate juhendamiseks. Ühes läbi viidud intervjuus selgus, et ühe eaka tütar ei soovinud emale nutitelefoni muretseda, eeldades, et ta sellega nii kui nii hakkama ei saa.

Eakate suur hirm on, et nutitelefoni kasutamist ei suudeta ära õppida ja turvalisem on jääda kujunenud harjumuste juurde. Nagu töö teoreetilises osas kirjeldati, ei loobu eakad lihtsalt

traditsioonilise meedia kasutamisest digiseadmete kasuks. Eakatele on meelepärane paberlehtede lugemine, raadio kuulamine ning televiisori vaatamine – muutust kergelt ei taheta.

4.4.2 Nutitelefone kasutamine

Peamise murekohana töid eakad välja selle, et nutitelefone ekraanil on liiga väike kiri ning väikseid tähti on raske vaadata. Samuti toodi välja, et nutitelefone kasutades peab prille vahetama. „Üks asi on veel, et kui juhtub, et Sul on prillid jäänud koju, siis sa ei näe seal telefonis mitte midagi,“ lausus Mari nutitelefone teksti suuruse kohta.

Kuna eakate motoorika ajas halveneb – näpud lähevad jämedamaks, liigutused kohmakamaks, tundlikkus väheneb, on raske õigeid tähti tabada, mis teeb keeruliseks näiteks sõnumite saatmise. Üks töötav eakas tõi välja ka selle, et kuna ta peab päev otsa arvuti taga töötama, siis päeva lõpus ei tahaks ta nutitelefoni enam kokku puutuda.

Samuti on eakatel üheks probleemiks kuulmise langus, seetõttu ei pruugi nutitelefone helinad eakale kuuldavad olla. Kuulmislangusega eakad eelistavad lauatelefone, mille helin on tugevam ning paremini kuuldav. Seda kinnitas ka eakas Mati: „Kusjuures mina eelistan lauatelefone kasutada sellepärast, et selle plärin on palju kõvem. Kui mobiil satub taskus või teises toas olema, siis ma ei kuulegi selle helinat.“

Eakad töid intervjuu käigus välja nutitelefone kasutamise mõju tervisele. Näiteks teadis üks eakas, et kui inimesele on paigaldatud südamestimulaator, siis ei tohiks nutitelefone üldse lähedal olla, sest see pidi stimulaatori aku tühjaks tõmbama. Kardetakse, et nutitelefone lähedal magamine mõjutab aju tööd.

4.5 Eakate inimeste nutitelefoni kasutamise praktikad

Ühesõppes osalenud nutitelefone omavad eakad on küll nutitelefone funktsionaalsusest ning erinevatest võimalustest pigem teadlikud, kuid tunnistasid samas, et kasutavad seda peamiselt helistamiseks ja sõnumite saatmiseks.

Uute rakenduste õppimisel on eakad tihti konservatiivsed. Näiteks vaatluses osalenud Jüri soovitas oma sõbral kasutada nutitelefoni suhtlusrakendust WhatsApp, millega saab helistada läbi wifi-võrgu. Sõber seda aga ei soovinud kuna tal on lauatelefon, millega ta rääkida saab. Samuti leidis vaatluses osalenud Mari, et telefon on tema jaoks helistamiseks, muud teavet meeldib talle lugeda lehest või vaadata uudiseid televiisorist. Samas, kuna Mari abikaasa Jüri on aktiivsem nutitelefoni kasutaja, mõjutab see ka teda aeg-ajalt nutitelefoni wifiga ühendama ning uudiseid lugema.

Eakad loobuvad nutitelefoni uute rakenduste avastamisest, viidates sellele, et „ei viitsi telefoni nii palju näppida”. Samas on aga põhjuseks oskamatus uute rakendustega toime tulla. Seda kinnitas vaatluses osalenud Jüri, et temaealised inimesed, kes telefoni kasutada ei oska, toovad uute rakenduste mittekasutamisel ettekäändeks viitsimatuse.

Nagu eespool juba väljatoodud, on nutitelefoni kasutamine seotud digiseadmete kasutamise sagedusega eakate eelnevas või praeguses töökohas. Heaks näiteks on ühesõppes osalenud 67-aastane Jüri, kes on eelnevalt olnud mitukümmend aastat ühe haigla varustusjuht, kus ta pidi igapäevaselt olema nii telefoni teel kui e-posti vahendusel kättesaadav. Enne mobiiltelefoni on Jüri kasutanud ka piiparit. Seetõttu kasutab Jüri ka praegu igapäevaselt oma nutitelefoni erinevaid funktsioone, alustades mobiil-ID-st ja nutiparkimisest kuni pereliikmetega rakenduses WhatsApp suhtlemiseni välja. Tema sõnade järgi tunneb ta ennast kohe halvasti, kui ta neid kasutada ei saaks.

Nagu ka töö teoreetilises osas välja tõin, on kasvanud perede hulk, kus on mitu arvutit ning lisaks kaasaskantavad nutiseadmed. Vaatluses osalenud eakatel Jüril ja Maril on mõlemal oma nutitelefoni ning kodus kaks sülearvutit. Kuna Jüril on olnud pikaajalisem kogemus erinevate digiseadmete kasutamisel, on tal telefonid ja sülearvutid kõik omavahel sünkroonitud. Ka eakad Juta ja Mati, kes kasutavad nuputelefone, omavad nii tahvel- kui lauaarvutit. Kusjuures tahvelarvuti leiab rakendust eriti suvel maakodus olles ja lauaarvutit kasutab Mati talvel isegi neli kuni viis tundi päevas.

Kui kooselavatest eakatest üks on oskustega kasutaja, siis see toetab ja motiveerib ka teist mingil määral enda nutitelefoni rohkem kasutama ning uusi funktsioone omandama. Teisalt, kui Jüri on Mari telefoni lisanud bussiaegade rakenduse, jääb Mari oma harjumusele truuks ning vaatab bussiaegu ikkagi lehekeselt rahakoti vahelt.

Mitmekülgselt kasutavad oma nutitelefoni ka abielupaar Ülle (67) ja Madis (72), kes kasutavad lisaks tavalisele helistamisele ja sõnumite saatmisele nende poja initsiatiivil suhtlusrakendust WhatsApp. Ülle kasutab lisaks bussiaegade rakendust, jälgib enda aktiivsust (sammulugeja) ning pildistab. Madis kasutab nutitefonis internetti peamiselt uudiste lugemiseks. Mõlemad eakad on aktiivsed mobiil-ID kasutajad.

Üks eakatest – Maire – oli väga selgelt huvitatud ühest nutitelefoni funktsioonist – pildistamisest. Kuna Maire reisib päris palju, on raske kaamera kandmine muutunud järjest ebamugavamaks ning tema sooviks oli osta nutitelefoni, mis tänapäeval võimaldab teha kvaliteedi poolest samaväärseid pilte. Nutitefoniga pildistamise soovi ilmutas ka Milvi, kes on kõrvalt märganud, kui lihtne ja häid emotsioone pakkuv see on. Samas ei ole tütar talle nutitelefoni ostnud.

Teoreetilises osas välja toodud digipädevuse hindamisskaalast lähtudes, liigituvad eakad algtasemel kasutajateks. Eakad oskavad kasutada teistega suhtlemiseks mobiiltelefoni ja selle põhilisi funktsioone – helistamine, sõnumi saatmine ning vastuvõtmine. Mari sõnul ei ole tal vajadust kasutada telefoni enamaks, sest saab helistamise ning sõnumi saatmise teel oma väikese tutvusringkonnaga suheldud.

Eakad on vahel isegi üllatunud sellest, mida nad on võimelised ära õppima. Näiteks Mari, kes korra linnas olles pidi telefoniga seotud probleemiga pöörduma telefonipoodi, oskaks nüüd selle probleemi ise lahendada. „Nüüd ma mõtlen, et issand, kuidas ma sain nii äpu olla,“ tõdes Mari intervjuu käigus.

Ühesõppes osalenute sõnul kasutavad osa nende tutvusringkonnas nutitelefoni, kusjuures suurele osale eakatest on nutitelefoni soetanud pereliige. Nutitelefoni soetamise kasuks otsustatakse tihti just siis, kui nuppudega telefon on katki läinud. „Meil on ühed sugulased, kes on ka aiamaanaabrid. Nendel on nutid juba, aga see on sellepärast, et eelmine läks rikki või midagi juhtus,“ lausus Juta.

Toodi ka välja, et nutitelefoni olemasolu ei tähenda veel selle funktsionaalset kasutamist. Enamasti peamiselt helistatakse, mõned saavad ka sõnumeid. Vahel tekib kahtlus, kas nad ise sõnumeid saata oskavad – näiteks saatis Mari oma tuttavale sõnumi, kellelt vastust tagasi ei

saanud. Mari arvates oli vastamata jätmine ebaviisakas, samal ajal aimates, et vastuse mitte saamise taga oli oskamatus sõnumit saata.

Nutitelefoni kasutama õppimine on portsess, kus ühte õpitud oskust tuleb rakendada järgmise õppimiseks. Nii nagu leidis ka vaatlusel osalenud Mari: „Kui sa ühte asja õpid, pead kohe kolmandat ja neljandat asja ka õppima.” Sealjuures ei saa alahinnata ka tahtmist õppida nagu ütles vaatluses osalenud Jüri: „Ma arvan, et tahtmine, see peab olema.”

4.6 Mida arvasid eakad ühise õppimise tulemustest?

Ühesõpet pidasid eakad üldjuhul õnnestunuteks ning huvitavaks, sest selle kaudu selgus asjaolusid, mida eakad ei olnud endale seni teadvustanud. Selgusid nii murekohad nutitelefoni soetamisel ja kasutamisel kui ka nutitelefoni seonduvad täiendavad võimalused. Nii mõnigi eakas pidas plaani oma nuppudega telefoni mingil hetkel nutitelefoni vastu vahetada, nähes nüüd ühesõppe käigus selle erinevaid võimalusi.

Minu arvates oli osadel eakatel nutitelefoni kasutamisel peamiseks piiranguks siiski ekraani väikesed mõõtmed – sõrmega vajutati valele klahvile, mis tekitas eakatel pahameelt ning teatud määral motivatsiooni langust. Probleemiks oli ka vähenenud sõrmetundlikkus – eakad vajutavad ekraani väga kõvasti, mida ekraan ei tuvasta ning tahetud sõnum või rakendus ei avane. Ühesõppe käigus oli näha, kuidas eakad intervjuu käigus ning praktilise ülesande jooksul jõudsid mingisugusele selgusele oma hoiakute suhtes. Eakad ei ole varem selle peale otseselt mõelnud ega oma hoiakuid selgelt sõnastanud. Ühesõppe käigus said nad selleks võimaluse.

4.7 Ühise õppimise õnnestumine

Enne vaatluse läbiviimist olin arvamusel, et eakad on nutitelefonide suhtes pigem tõrjuvad ning ei soovi uusi teadmisi omandada. Arvamus põhines eelkõige oma tutvusringkonna eakate hoiakutel. Minu arvates avaldusid empiirilises osas kasutatud meetodi tulemusena nii eakate hoiakud, murekohad kui ka soovid ja ootused nutitelefoni kasutamise osas. Mulle tuli üllatusena, et enamik eakaid valis ülesandeks e-kirja saatmise, millest võib järeldada, et peamine soov on eakatel suhelda oma pereliikmetega ja lähima tutvusringkonnaga. Vaatluse

käigus kasutas viis eakat enda isiklikku nutitelefoni ning ülejäänud viis minu isiklikku nutitelefoni. Nende eakate kasutegur, kes kasutasid enda nutitelefoni, oli minu arvates kindlasti suurem seetõttu, et nad said jätkata selgeks õpitud funktsiooni kasutamist harjunud tingimustes. Need eakad, kellel ei olnud enda isiklikku telefoni, said kogemuse nutitelefoni kasutamisest ning mõistsin, milliseid võimalusi saab pakkuda üks nutitelefoni.

Järgnevate sarnaste intervjuude ning vaatluste läbiviimisel tulevikus uuriksin võimaluse korral juba enne silmast silma kohtumist eakate käest, kas nad on nutitelefoni omanikud või mitte, samuti oleks mõistlik eelnevalt välja selgitada, kas ja millist telefoni on neil plaanis endale soetada. Sellest tulenevalt saaksin ühesõppe käigus lähtuda juba vastavalt soetatava nutitelefoni operatsioonisüsteemist, et eakal tekiks vastava telefoni kasutamisest esimesed eduelamused.

Üldiselt jäin vaatluste ja intervjuude tulemusega rahule, sest välja tulid peamised probleemkohad, mille võimalike lahendusi baasil saaks järgmiste teadustööde käigus nutitelefoni õpetamise metoodikat edasi arendada.

5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Käesolevas peatükis toon välja olulisemad tulemused ühesõppest ning leian seosed bakalaureusetöö teoreetilise osaga.

5.1 Eakate digipädevus

Tehnoloogia areng ja sellega seotud muutused ühiskonnas toovad paratamatult kaasa muutusi ka eakate igapäevaelus ja harjumustes. Samas on eakatel oma tõekspidamiste ja teadmiste varal kujunenud hoiakud, mis mõjutavad omakorda suhtumist erinevatesse tehnoloogilistesse uuendustesse.

Kuigi ühesõppe käigus läbi viidud praktiline ülesanne puudutas ainult nutitelefoni kasutamist, andsid vaatluse tulemused ja läbi viidud intervjuud ülevaate ühesõppes osalenud eakate digioskustest ja hoiakutest üldisemalt. Eakad suhtlevad pereliikmete ja lähedastega meeleldi nutitelefoni teel, mis kinnitab teoreetilist seisukohta, et mobiiltelefoniga helistamine on tõusnud ka pensioniealiste hulgas kasutussageduselt võrdseks kanaliks isikliku vahetu suhtlemisega.

Vaatluses osalenud eakad olid suures osas uute rakenduste ja oskuste omandamisest huvitatud. Ainult üks eakas ei soovinud põhimõtteliselt nutitelefoni soetada. Programmerimisõppejõuna töötanud Ain leidis, et telefon on helistamiseks ja sõnumite saatmiseks. Kõikide muude rakenduste jaoks on arvuti.

Teoorias välja toodud digipädevust mõjutavad tegurid leidsid ühesõppe käigus kinnitust. Haritud eakad on rohkem huvitatud uute digioskuste omandamisest ja nende teadlikust rakendamisest. Näiteks olid ühesõppes osalenud Mati ja Juta huvitatud tõlkerakenduste kasutamisest, sest soovisid end kursis hoida nende teadusvaldkonnas toimuvaga.

Eelneva töökogemusega eakad, kes on varem digiseadmetega kokku puutunud, on nutiseadmete kasutamisest rohkem huvitatud, uutest rakendustest teadlikumad ja motiveeritud õppima. Näiteks eakas Jüri, kes oli ka töökohal kasutanud digiseadmeid, kasutab nutitelefonis erinevaid rakendusi (mobiil-ID, WhatsApp, parkimine jm) ja sünkroonib oma digiseadmed (arvuti, tahvelarvuti, nutitelefoni).

Ühesõppes nähtus, et oluliselt mõjutavad eakate digiseadmetega toimetulekut füüsilised ja vaimsed aspektid. Nagu teoreetilises osas välja toodud, ei ole vanemate inimeste puhul alati probleem just vanuses, vaid funktsionaalses võimekuses (Mallenuis jt. 2007: 10). Vanuse kasvades muutuvad käed kohmakamaks ja sõrmed jämedamaks.

Mitmetele ühesõppes osalenud eakatele oli probleemiks nutitelefonide puuetundlik ekraan, mis tegi keeruliseks sõnumite saatmise. Nutitelefonide väikesed kirjad ja eakate halvenenud nägemine sundisid eakaid nutiseadmete kasutamisel prille vahetama, mis tegi nutiseadmete kasutamise ebamugavaks. Mõne eaka puhul oli probleemiks ka langenud kuulmine, mistõttu nutitelefonide helinat ei kuuldud.

Praktilise ülesande käigus selgus, et eakad ei suuda õpitut hästi meelde jätta. Eakatel nagu ka kõikidel teistel tehnoloogiliste rakenduste kasutajatel on vaja selleks teatud protseduuriliste teadmiste taset (Holzinger jt, 2007: 924). Ühesõppes osalenud eakad tõdesid, et uute oskuste kinnistamiseks on vaja õpitut igapäevaselt kasutada. Läbi viidud ühesõppe kinnitas ka arvamust, et nooremal põlvkonnal on oluline roll eakate digioskuste mõjutamisel.

Nooremad pereliikmed tutvustavad eakatele uusi võimalusi, õpetavad oskusi ja on abiks murekohtade lahendamisel. Eakaid motiveerib nutitelefonide kasutamine võimalus noortega suhelda. Eakad on väga uhked, kui oskavad teha nutitelefoni samasuguseid asju, mida lapselapsed.

5.2 Võimalik metoodika

Intervjuude põhjal võib välja tuua informaalset õppimist eakate õpetamisel. Tihtipeale eakad ei õpi teadlikult, vaid see õpe toimub igas kontekstis – suheldes eakaaslastega, noorema põlvkonnaga, samuti tarbides erinevaid meediakanaleid. Meedia tarbimine erinevate digitaalsete kanalite kaudu nõuab eakalt teatavaid digioskusi, mida omakorda on võimalik arendada informaalset õppe teel.

Minu arvates ilmnemine vaatluse käigus teoreetilises osas välja toodud õppimise meetoditest konvergentne õpetamismeetod ning teatud määral algatusmeetod. Konvergentse meetodi puhul seostasid eakad juba olemasolevaid teadmisi uue arendatava oskusega. Eakas valis ülesannete

valikust endale sobiva, tutvus ülesandega, esitas küsimusi nii iseendale kui õpetajale ja saadud vastuste abil otsis lahendust püstitatud ülesandele. Eakas kontrollis, kas tema tegevuse tulemusena leidis ülesanne lahenduse. Minu ülesandeks oli ülesande püstitamine, jälgida eaka püüdlusi ja pakkuda tagasisidet. Algatusmeetod ilmnis mõne eaka tegevuses. Näiteks Mairel oli oma ülesande lahendamiseks tegevuskava – Mairel oli endal läbi mõeldud tegevused, mille kaudu ülesande lahendamiseni jõuda. Kuna Maire oli pildistamisega varem kokku puutunud, siis oskas ta ise ülesande lahendamiseks vajaliku tegevuskava koostada. Minu kui õpetaja osaks oli jälgida harjutamist ja vajadusel sekkuda, kui tegevus kas ei vastanud esialgsele plaanile või oli näha, et tegevus ei vii ülesande lahendamiseni. Maire esitas vajadusel mulle küsimusi ning seeläbi sain jagada enda kogemusi.

Eakate paremaks õpetamiseks tuleb arvesse võtta kõiki teadaolevaid digioskusi mõjutavaid tegureid ja asjaolusid. Teoorias toodud seisukoht, et eakad on motiveeritud kasutama mobiilirakendusi, kui nad on piisavalt informeeritud sellest tulenevatest eelistest (Mynatt, Melenhorst, Fisk ja Rogers, 2004; Melenhorst, Rogers ja Bouwhuis, 2006; Holzinger, Searle ja Nischelwitzer, 2007 kaudu: 925) sai kinnitust ka ühesõppe käigus. Näiteks teadis eakas Maire, et nutitefon võimaldab väga kvaliteetsete piltide tegemist. Seetõttu soetas ta endale ka nutitelefoni ja õppis ära enda tehtud kvaliteetsete piltide saatmise.

Eakate jaoks on olulised oskused ja võtted, mille kasutamine annab neile endale kõige nähtavamana praktilise tulemuse. Näiteks olid ühesõppes osalenud eakad huvitatud omandama nutitelefoni e-mailide saatmise oskust. Samuti soovisid eakad, eriti need, kes reisida armastavad, õppida nutitelefoni pilte saatma.

Eeltoodust lähtudes tuleks eakate õpetamisel selgitada välja nende huvi ja praktilised vajadused uute digirakenduste kasutamise osas ning alustada just nende oskuste õpetamisest. Huvi innustab ja positiivne tulemus motiveerib õppima. Samas tuleb eakaid teavitada uutest võimalustest, mis muudavad nende elu lihtsamaks ja tagavad turvatunde. Eakate õpetamisel annab parema tulemuse uute oskuste arendamine ja nende seostamine juba omandatud teadmistega. Omandatud oskuste rakendamine uue õppimisel muudab eakate suhtumist õppimisse. Enam ei leita, et ei saada hakkama ja ollakse õppimiseks liiga vanad. Samuti oli näha, et kui uue õppimisel sai toetuda juba omandatud võttele, oldi enesekindlamad ja initsiatiivikamad.

Oluline on, et eakad õpetamise käigus igale tekkinud küsimusele kohe vastuse saaksid. Ühesõppe vaatlusel oli näha, et juhul, kui eakad tegid vigu ega saanud võtetest aru, tekkis ebakindlus ja eneseusk hakkas langema. Igal juhul on vaja eakatele anda õpetamise käigus tagasisidet, eriti positiivsete tulemuste puhul. See annab juurde enesekindlust ja tõstab motivatsiooni õppimiseks.

Eakate õpetamisel on vaja rahulikku ja kannatlikku meelt. Kiirustades tehakse vigu ja muututakse närviliseks. Erinevaid võtteid tuleb õppeprotsessis korrata, et need paremini kinnistuks.

Omaette küsimus on hoiakute muutmine, mis saab toimuda läbi positiivsete kogemuste ja mis omakorda mõjutavad suhtumist uuendustesse. Eakatel on palju eelarvamusi ja hirne uute oskuste omandamisel. Neid saab maandada eduelamust pakkuvate praktiliste tegevuste käigus. Kui eakate õpetamisel arvestatakse digipädevusi mõjutavaid tegureid ja tehakse kõik selleks, et eakate kogemused digiseadmete kasutamisel oleksid positiivsed, on loodud hea alus ka eakate hoiakute muutmiseks.

Vaatluse käigus läbi viidud õpetamise tulemusena järeldan, et tulemuslikum on õpetamine noorelt eakale kui eakalt eakale. Noorel inimesel on õpetamiseks vajalikud teadmised ja oskused nii teoreetiliselt kui praktiliselt omandanud – seetõttu on ta õpetamisel enesekindlam ning järjepidevam, et olla piisavalt toeks õppijale. Küll aga on oluline olla eaka õpetamisel kannatlik, järjepidev ning mitte rutata õpetustega eaka tegevustest ette. Korduvad selgitused ja läbiproovimine on eakale õppimisprotsessis väga olulised.

KOKKUVÕTE

Kuna Eesti eakate osakaal rahvastikus on kasvamas, tuleb tähelepanu pöörata nende digipädevuse tõstmisele ning selle õpetamiseks sobiva õppemeetodi loomisele.

Minu bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, millest sõltub eakate nutitelefonide kasutamine ning millega eakaid õpetades arvestada. Soovisin teada saada, kuidas saavad eakad hakkama nutitelefonide kasutamisega – millised on peamised murekohad, hoiakud ja kui suurt rolli mängib nutitelefoni nende igapäevaelus. Eesmärgini jõudmiseks kasutasin eakatele nutitelefonide õpetamiseks ühise õppimise meetodit, millele eelnes ja järgnes intervjuu. Intervjuu käigus uurisin eakate hoiakute ning oskuste kujunemist nutitelefonide kasutamisel. Valimi moodustasid kümme eakat, vanuses 67–81 aastat, kellest pooled olid juba varasemalt nutitelefonide omanikud. Minu bakalaureusetöö teoreetilise osa peamised seisukohad leidsid kinnitust empiirilises osas läbi viidud ühise õppimise vaatluse ning intervjuu tulemustele.

Vaatluses osalenud nutitelefonide omanikud on küll nutitelefonide funktsionaalsusest ning erinevatest võimalustest teadlikud, kuid tunnistasid samas, et kasutavad seda peamiselt helistamiseks ja sõnumite saatmiseks. Kõige enam soovisid eakad õppida saatma e-kirja.

Nutitelefonide kasutamisel oli probleemideks inglise keele oskus, sõnumite kirjutamise tegi raskeks ekraani tundlikkus, väike kiri ja eakate käeline kohmakus. Samuti pärsib nutitelefonide kasutust eakate seas selle kõrge hind. Eakad, kes ei pidanud vajalikuks nutitelefonide soetamist, leidsid, et olemasolevad vahendid (lauatelefon, nuppudega telefon, paberleht) täidavad oma rolli piisavalt hästi.

Ühise õppimise käigus selgus, et juhul kui noor inimene õpetab eakat, ei pruugi eakas saada aru kõikidest terminitest ning samuti võib õpetamise tempo olla liiga kiire. Samas on aga noorel inimesel olemas vajalikud teadmised ja oskused, mistõttu on noore õpetus tulemusrikkam kui eaka oma. Eakat õpetama hakates on oluline teha selgeks, milline on eaka taust ning kes neid vajadusel toetab – see kõik on aluseks digipädevuse omandamiseks. Nagu töös on välja toodud, sõltub eakate digipädevus haridusest, töökogemusest, kogemustest, väärtustest, suhtlusringkonnast ning tervisest. Kõikide aspektide arvestamine annab hea eelduse eakatele digioskuste õpetamiseks ja digipädevuse omandamiseks.

Töö käigus läbi viidud vaatluste ja intervjuude põhjal võib öelda, et eakad on vaatamata teatud konservatiivsusele huvitatud nutiseadmete kasutamisest ning soovivad selleks uusi oskusi omandada.

SUMMARY

Supporting the digital competences of Estonian seniors – attitudes and problems of smartphone usage

As the proportion of elderly people in the population of Estonia is increasing, attention must be paid to raising their digital competence and creating a method suitable for teaching them.

My bachelor's thesis aims to find out what aspects the seniors' smartphone usage depends on and what should be considered when teaching them. I wanted to find out how the elderly cope with using the smartphone – what are the main issues of concern, their attitudes to using smartphones, and the role of the smartphone in their everyday life.

In the theoretical part of the thesis, I focused on the nature of digital competence and the classification of people based on digital competence. Further, relying on earlier studies, I gave an overview of the impact of different aspects on the seniors' digital competence. Thereafter, I concentrated on various learning methods, compiled an overview of lifelong learning and the effects of different aspects on the digital competence of the elderly.

To reach my goal, I used the collaborative learning method for teaching the elderly to use the smartphone. Before and after collaborative learning I conducted an interview in the course of which I studied the development of the seniors' attitudes and skills more thoroughly. The sample was formed of ten elderly people aged 67–81, of whom half already owned a smartphone.

Those elderly people in the survey who already owned a smartphone were quite informed of the functionality and the different possibilities of the smartphone, but they admitted that they mainly used it for making calls and sending text messages. The observation showed that the seniors' coping with digital devices is significantly affected by physical and mental aspects, such as English language skills, high screen sensitivity, small text size, and clumsiness of hands.

Based on the results of the empirical part of the thesis, it can be said that regardless of their certain conservative attitude, the elderly are interested in using smart devices and are willing to learn new skills for that purpose.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Aktiivsena vananemise arengukava 2013-2020. (2013). *Sotsiaalministeerium*. Kasutatud 10.12.2017 https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Sotsiaalhoolekanne/Eakatele/aktiivsena_vananemise_arengukava_2013-2020.pdf

Chaffin, A. J. ja Harlow, S. D. (2005). *Cognitive learning applies to older adult learner and technology*. University of Nevada, USA: Taylor & Francis Inc.

Digipöörde programm 2017-2020. (2017). *Haridus- ja Teadusministeerium*. Kasutatud 2.01.2018 https://www.hm.ee/sites/default/files/2_digipoorde_programmi_2017-2020_eelnou_1.pdf

Digipädevused – Enesehindamisskaala. (2015). *Euroopa Liit*. Kasutatud 3.01.2018 https://europass.cedefop.europa.eu/sites/default/files/dc_et.pdf

Dillenbourg, P. (1999). *What do you mean by collaborative learning? Collaborative-learning: Cognitive and Computational Approaches*. Oxford: Elsevier

Eesti kuulub endiselt kõrgeima digiarengu tasemega liikmesriikide hulka. (2017). Kasutatud 12.12.2017 https://ec.europa.eu/estonia/20170303_desi_et

Ferrari, A. (2013). *DIGCOMP: Kuidas arendada ja mõista digipädevust Euroopas?* Kasutatud 5.01.2018 https://www.hm.ee/sites/default/files/digipadevuse_enehindamise_raamistik_0.pdf

Goncalves, V., Neris, V., Seraphini, S., Dias, T., Pessin, G., Johnson, T. ja Ueyama, J. (2015). Providing adaptive smartphone interfaces targeted at elderly people: an approach that takes into account diversity among the elderly. *Universal Access in the Information Society*. International Journal: Springer Berlin Heidelberg.

Holzinger, A., Searle, G. ja Nischelwitzer, A. (2007). *On Some Aspects of Improving Mobile Applications for the Elderly*. Austria: Springer-Verlag Berlin Heidelberg.

Ilomäki, L., Kantosalu, A. ja Lakkala, M. (2011). *What is digital competence? In Linked portal*. Brussels: European Schoolnet.

Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Kasutatud 13.04.2018 <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kõuts-Klemm, R., Pruulmann-Vengerfeldt, P., Siibak, A. ja Lauristin, M. (2017). Internetikasutus ja sotsiaalmeedia kasutus. P. Vihalemm, M. Lauristin, V. Kalmus, T. Vihalemm (Toim). *Eesti ühiskond kiirenevas ajas* (lk 279-296). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Mallenius, S., Rossi, M. ja Tuunainen, V. K. (2007). *Factors affecting the adoption and use of mobile devices and services by elderly people – results from a pilot study*.

Medar, M. (2004). *Ida-Virumaa ja Pärnumaa elanike toimetulek: Sotsiaalteenuste vajadus, kasutamine ja korraldus*. Analüütiline ülevaade. Tallinn: TPÜ Kirjastus.

Merriam, S. B. ja Kee, Y. (2014). Promoting Community Wellbeing: The Case for Lifelong Learning for Older Adults. *Adult Education Quarterly* 2014, Vol. 64(2), 128-144.
<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0741713613513633>

Mosston, M. ja Ashworth, S. (2008). *Teaching Physical Education*. The University of Michigan: B. Cummings.

Rakenduspedagoogika õpik. (2002). *Kaitsejõudude peastaap*. Kasutatud 24.04.2018
<http://rapla.kaitseliit.ee/files/rapla/img/files/Rakenduspedagoogika.pdf>

Sakkeus, L. ja Leppik, L. (2016). *Pilk hallile alale. SHARE Eesti uuringu esimene ülevaade ja soovitused eakate poliitika kujundamiseks*.

Siitka, L. ja Timuska, K. (2015). Formaalne, informaalne ja mitteformaalne õpe. Kasutatud 20.12.2017 <https://oppiminetaiskasvanueas.weebly.com/formaalne-mitteformaalne-ja-informaalne-otildepe.html>

Statistikaameti kodulehekülj. Kasutatud 4.01.2018 http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=RV021&ti=RAHVASTIK+SOO+JA+VANUSER%DCHMA+J%C4RGI%2C+1%2E+JAANUAR&path=../Database/Rahvastik/01Rahvastikunaitajad_ja_kooseis/04Rahvaarv_ja_rahvastiku_kooseis/&lang=2

Tulving, E. (2018). *Protseduuriline, episoodiline ja semantiline mälu*. Kasutatud 23.04.2018 <https://eek-malu.weebly.com/protseduuriline-episoodiline-ja-semantiline-maumu.html>

Vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuring 2015. (2015). TNS Emor. Kasutatud 21.12.2017 https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/veu2015aruanne_tns_emorsapraaxis_final.pdf

Vihalemm, P. ja Kõuts-Klemm, R. (2017). Meediakasutuse muutumine: internetiajastu saabumine. P. Vihalemm, M. Lauristin, V. Kalmus, T. Vihalemm (Toim). Eesti ühiskond kiirenevas ajas (lk 251-273). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

LISAD

Lisa 1 Esimese ühesõppe sissejuhatav intervjuu

Gustav: Teil on mõlemal nutitelefon olemas?

Mari: Kas mul on ka olemas selline?

Jüri: Ikka-ikka

Gustav: Sul on ka olemas nutitelefon. Millised telefonid teil olemas on? Tahate näidata neid ka korra?

Jüri: Meie kasutame Windowsi, aga neid on vähe – on Martin, mina ja Mari – meie terves suguvõsas.

Gustav: Aga kus see häälestus teil tekkis selle Windowsi peale?

Jüri: Tähendab, et mul on arvuti Windows 10 ja need on ka kõik (osutab telefonidele) Windows 10ga. Mul on kõik sünkroonitud, mul on kaks laptopi ja need on kõik omavahel sünkroonitud. Kõik, mida ma kuskil teen, kõik omavahel on sünkroonis. Aga miks ma üldse selle telefoni valisin, mulle meeldis see GPS – see on eestikeelne, hääljuhtimisega. Teistel seda ei ole, androididel ja apple'itel. Sellepärast see telefon ongi jäänud, neid enam kahjuks ei müüda ühtegi, aga ma loodan, et nad mul veel töötavad.

Gustav: Aga miks nutitelefon – sellepärast, et aeg läheb tuleviku poole? Miks näiteks nappudega telefonis ei piisaks?

Jüri: Jah, aeg on nii palju edasi läinud, sellepärast, et interneti – Mari vaatab, meilid on lugemiseks kohe, WhatsApp, Viber.

Gustav: Mari, Sa vaatad ka meile telefonist?

Mari: Vähe on meile, aga olen vaadanud, jah telefonis. Ma saan vaadata ainult eksole kui ma olen kodus, kui ma panen siis selle wifi sisse ja siis saan lugeda. Ma nii bussis ja tänaval seda ei vaata. Mul ei ole mõtet ausalt öeldes. Ma ei viitsi lihtsalt tänaval ja rahalist ja mul ei ole mõtet lihtsalt seda raha kulutada, sest tänaval ma ei ole nii, et istun seal kohvikutes ja ei tea, mida loen. Mul ei ole vaja.

Gustav: Aga siis kui sa näiteks tänaval kõnnid ja oled, siis kas sa ainult helistad või sõnumit ka toksid?

Mari: Sõnumit saan ka saata, aga üldiselt tänaval ma ei viitsigi saata, olen ainult helistanud. Mul ei ole üldse vajadust niimoodi mitte midagi peale helistamise ja vastu võtmise. Mul ei ole teda vaja noh, mul ei ole nii suurt tutvusringkonda ja ma on sellises eas, et mida ma teatan, et ma olen linnas ja shoppaan või? Mul ei ole seda lihtsalt vaja. Kuna ma ei käi tööl, siis mul ei ole vaja.

Gustav: Kas te ise tunnete, et need on nagu eluks vajalikud asjad või pigem on see lihtsalt nagu mingi bonus juures?

Mari: Ikka on vajalik, me oleme mõelnud.

Jüri: Ilma selleta ei kujuta enam ette tegelikult elu. Ma alustasin peale piiparist, oli ka suur samm edasi.

Mari: Tead, mis on piipar, jah?

Gustav: No enam-vähem, ma tean seda, et...

Jüri: Alguses oli ainult numbripiipar, et kui saadeti mingi teade, siis ma pidin helistama tagasi – kes number mulle saatis mingi numbri, helistasin talle lihtsalt tagasi. Ma olin autojuht, mulle tuli teade, läksin leivapoodi, vabandage ma lähen haiglasse, kas ma tohin helistada sellele numbrile tagasi. Siis tuli tekstipiipar, kuhu ka kirjutati, et too seda ja too teist.

Mari: See oli siis jah nii öelda selle eelkäija, me oleme seda ameerika filmides näinud eksole ju, on piiparites kohe, et kiirabi tuleb, kui tuleb sisse, siis vaatavad kohe sealt küljelt, et ohoh juba jooksevad.

Gustav: Aga kas te ikkagi sellepärast ei kujuta ette, et noh helistamine on nii vajalikuks muutunud või näiteks ka internetis olemine?

Mari: No minule pigem teate edasi andmine on mulle oluline, eksole. Samas kohe mõtlen, et oh, ma kohe küsin, et noh, see on muidu naljakas, et see on niimoodi muutunud. Vanasti ei olnud ju niimoodi, jõudsid koju, sul oli lauatelefoni ja siis räägid.

Jüri: Lauatelefon oli suur sõna, suur kõva sõna.

Mari: Sest igatüks ju ei saanud lauatelefoni. Isegi see aeg oli, meil oli igavene jama ju.

Gustav: Aga Jüri on ikkagi rohkem kui teate edastamine?

Mari: No temal on ikka see, ta oli juba tööga seotud, niimoodi. Mina olin tööl leti taga ka vaata ja.

Jüri: Googles bussiajad vaja vaadata, ilmateadet, ilmajaama.

Gustav: Jüri, sina kasutad aktiivsemalt, aga Mari, kas Sina ka õhtuti aktiivselt vaatad uudised üle või? Tegutsed seal?

Mari: Võib-olla ma igapäev ei vaata, aga üldiselt ma ikka panen korra wifi sisse ja vaatan, et mis need uudised siis on. Mulle meeldib leht. Mulle meeldib ikka, et kui ma lehe võtan, siis mulle tõsiselt meeldib rohkem, kui ma mööda arvutit jooksen, siis ta läheb mul nii, tuleb see sama asi ette, siis ma ei saa jamada, siis ma tean, et Jüri on mulle näidanud ära, kuidas ma siis saan puhastada mingi history. Kuna mul see jällegi tuleb ette, jälle seesama naistekas on ees, kui ma tahtsin hoopis teist teksti lugeda, aga ma ei saa seda puhtaks. Ma ei tea, võib-olla mul ei ole nii äge telefon.

Gustav: Ma arvan, et see on sul vana, see on sulle natukene raskemaks teinud selle, noh ta võib-olla...

Jüri: Ei, tegelikult selle telefonil oli Windows 8, aga seda õnneks andis uuendada. See on küll Windows 10, aga see on täpselt see.

Gustav: Vahel on lihtsalt see, et mingi asi jääb ajahõlma ja teised uuendused on peale tulnud, mis ei nõua enam mingeid selliseid lisaaseme, mida vanem veel tahab.

Jüri: Jah, aga kõik need uuendused on üheaegselt koguaeg, väga tihti tuleb neid tõmmata.

Gustav: Niisiis Jüri, Sina oled see uuendaja onju, et kui Mari telefon hakkab ajast maha jääma, siis Jüri uuendab?

Jüri: Mari ei saa aru, tähendab, see põhiteema on telefonid. Telefoni ka, ma ei pane automaatselt sellepärast peale, et ta võib internetis koguaeg sees olla. Siis, kui ma võtan, siis ma ütlen, et ma teen uuenduse ära. Aga arvutitega on mul samamoodi tegelikult, ma olin tööl ja siis mul oli koguaeg internet sees, nad tegid koguaeg automaatselt. Nüüd mul ei ole

koguaeg sees, siis ma teen ise neid uuendusi. Vaatan noh, kas on tulnud midagi. Mari ei saa vahepeal aru, miks neid uuendusi nii palju teha vaja on. Aga vahest on vaja teha.

Gustav: Aga mis te ise arvate, kuidas teie positsioon eakaaslaste-sõprade juures on, kui te peaksite end nendega võrdlema?

Mari: Tead sa, kui mina niimoodi vaatan, ma räägin oma seisukohast, oma tutvusringkonnast, siis keda ma nüüd siis tean... No naabri-Mai, tema ka võib-olla, Toits isegi vähem, tema natukene võib-olla koolis, tegi seda e-kooli natukene midagi seal, ma ei tea, ma ei ole arvutit otse näinud. Võib-olla üleval neil on seal mingisugune. Aga Mare ja Indrek, kellega me läbi käime, Indrek on üldse, no mina ei tea, tema võib-olla oskab ainult helistada ja natukene võib-olla natukene arvutis. Mare oskab isegi võib-olla rohkem teha. Aga midagi nad pangaasju pusivad ja teevad vist, eksle.

Jüri: Indrekul on nuputelefon ja Marele osteti uus Samsung, aga ta ei julge midagi teha. Tal jäi korraka internet sisse ja ta maksis, tal ei olnud lepingut ja ta maksis päris suure summa ja siis ta tuligi Teliasse üle Tele2st, et noh, võeti palju raha.

Mari: Mul on endine töökaaslane, nemad ei tee küll midagi – nemad oskavad ainult helistada oma pojale ja tütrele. Kodus neil arvutit ei ole. Elvi ja Toomas, nendel teeb kõik poeg või lapselapsed – nemad üldiselt ainult helistavad. Isegi nad minu arvates sõnumit ei saada. Ükskord saatsin talle sõnumi, et ta vist nägi, ta lugeda oskas, aga ta ei saanud.

Jüri: Eda, kooliõpetaja, ei tea midagi sellest nutitelefonist.

Mari: Eda on sama vana kui meie Tiina, 61 aastat vana – ta on ka kooliõpetaja, võib-olla ta e-kooli teab ja seda on tal näidatud, see peab tal olema, aga ütleme, et siin olid ajad, kus me hakkasime reisule minema koos, siis hakkas, et ei ta ei saa mitte midagi – kas ta sai meie teate kätte või ta ei saanud. No vastaku siis, et okei, või midagi. Tiina ütles, et ta võtab kohe kätte ja siis ta helistab ja küsib ta käest kõik ära. No ta ei vasta ju mitte midagi. Ühesõnaga kui ta näeb, et tal on koolis juba tunni ajal helistatud, tal on kindlasti hääletu peal, siis võtku see telefon ja pärast tunde helista. Ma olin tunnis, noh saada sõnum, et olen tunnis ja helistan sulle kolme tunni pärast, oleks ka asi, aga ta ei saa.

Gustav: Aga tagasi ta ka ei helista või?

Mari: Ei.

Gustav: Aga mis te arvate, mis selle põhjuseks on?

Mari: Ma ei oska öelda.

Gustav: Oskus või tahtmine?

Mari: See on ebaviisakas.

Jüri: Ma arvan, et tahtmine, see peab olema, mul on tööajast jäänud, et kas mu teade sai kätte, sa võid väga lühidalt – yes, ok ja kõik! Muidu tunned, et äkki juhtus ja ei läinud läbi. See on nii öelda austus mingil määral oma partneri vastu.

Mari: Mina ütlen ka, et meie eas inimeste hulgas mängib olulist rolli kas see, mis töö sul on olnud. See on ka ilmselt väga tähtis. Mees, sinul oli uhke töö, sul oli vaja seda koguaeg vaja – sa pidid koguaeg vastama, sul oli kõige kõvema sõnaga telefonid. Tal oli seda vaja töö käigus.

Jüri: Esimene Nokia lipulaev maksis 7000 krooni.

Gustav: Jüri, kui kaua aega sa oled nutitelefon kasutanud? Millal sul esimest korda nutitelefoni käes oli?

Mari: Minu arvates oli Jüri üks esimesi telefone, millega sai interneti minna. Noh, siis kui veel ei olnud selliseid nutitelefone.

Jüri: Mul oli vaja meilide lugemiseks põhiliselt.

Gustav: Mari, aga Sinul? Kas see on sul esimene või teine?

Mari: No mul selline on esimene, aga mul oli üks ka väga hea, aga see oli klahvidega.

Jüri: Ei, see on esimene nutitelefoni.

Gustav: Ja kaua Sul see olnud on?

Mari: Ma ei tea, kolm-neli aastat?

Jüri: Midagi see võib olla umbes. Kui nüüd ausalt öelda, siis Mari ei tahtnud seda telefoni.

Mari: Jah, ta vägisi surus seda mulle peale.

Jüri: Õnneks see vana telefon hakkas juksima.

Mari: Ma ei saanud ju tõesti, iga kord, see oli nii harva. Telefon helises, Karolin näiteks helistas mulle ja midagi läks nässu – mitte midagi ei osanud selle vana telefoniga teha. Siis ma mõtlesin, et mis ma siis teen? Siis ma läksin Viru Keskuse poodi. Ah, siis on üks telefoni pood – läksin, tegin lolli näo pähe, et ma olen vanaema, mul lapselapse ootab ja ma ei tea. Siis öeldi, et võtame aku tagant ära. Mina ütlesin, et mina küll ei tea, et minul teeb mees kõike. Siis küsiti, kas ma vähemalt enda koodi tean, siis ma ütlesin, et seda ma vähemalt tean. Siis ta tõmbas selle ära, tegi mingi restardi – kõik läks korda, aga ma ei osanud seda ise teha. Nüüd ma oskan seda ise teha. Nüüd ma mõtlen, et issand, kuidas ma sain nii äpu olla.

Gustav: Jah, aga miks sa ei tahtnud teist telefoni võtta?

Mari: Ma ei tea, ma olen pigem selline konservatiivne inimene. Mulle meeldivad kõik sellised vanad sissetallatud rajad, et nii hea, ma ei pea midagi uuendust tegema. Muidugi Jüri tahab koguaeg uuendada, ta tahab koguaeg uut asja, uut asja.

Jüri: Oota nüüd, ma räägin ise ka vahepeal. Tegelikult, kui me panime sellele uuenduse peale Windows 10-e peale, siis ma sain riielda koguaeg, sest see on natukene teistmoodi. Kõik oli täpselt ühes kohas.

Mari: Ma vaatan, et jälle ei ole mul neid asju, mis ta on mul jälle teinud.

Gustav: Aga mis te arvate, kas see on seesama põhjus, miks tegelikult hoiak tulnud ühiskonnas, et eakad kasutavad vähem nutiseadmeid, on probleeme kasutamisel ja on mõnes mõttes konservatiivsemad? Või te arvate, et seda tegelikult ei ole niimoodi? Tegelikult eakad liiguvad küll selle digiühiskonnaga kaasa?

Mari: Mina ütlen seda, et see oleneb väga sellest ka, milline on sinu sissetulek, kuidas sul on pere. Mõnel on pere väga suur taga, lapsed aitavad ning toetavad, ostavad ja uuendavad. Aga on üksikuid inimesi, kes ma arvan, et oma pensionist – ta jõuab küll mõnele sõbrannale helistada, mõnel tiksub veel lauatelefon ka, mis on mõttetult, paljudel on lauatelefon. Näiteks Maril on ka, sest nad saavad hästi rääkida seal kontoris telefoniga.

Jüri: Kindlasti on raha ka, Ene, mis ta on, 70 pluss, ja tal on vana nuputelefon ja poeg tahtis selle kinkida. Ta ütles, et ei, ära kingi, tal on omal väljaminekud, et alla 200 euro korralikku

telefoni ei saa, las siis olla. Ta ei jõua seda osta ning ta sai aru, et ta sai aru, et poeg annaks oma raha ära, aga kui korralikku osta, siis 200 on natukene palju.

Mari: Mina arvan ka, et ütleme, et kui on sellised töökäijad pensionärid, siis neil ei oleks probleeme, nad käiksid rohkem sellise asjaga kaasa, aga ma arvan, et inimesed, kes on juba pikemalt kodus, ma ei usu, et need ongi üsna – sellemõttes on rahaliselt kallis, et see pension on ikka väike.

Jüri: Marikene, konservatiivsus on kõige suurem, näiteks Marele vahest ma ütlen, et ma setin (setting) Sul ära, ta kardab ka – ta ei taha. Ma ütlen, et lase Mihklil ära teha.

Gustav: Tegelikult saab juba täna helistada läbi interneti, et olen wifis, võtan näiteks Facebookis helistamise, et ta helistab ühest wifi-võrgust teise – mõelge, saaks tegelikult tasuta helistada. Kui nad oleksid nii uuenduslikud, et nad ei peaks lauatelefoni täna enam kasutama. Lihtsalt infoks.

Mari: Jah. Ja siis me rääkisime veel seda, et Mihklil oli WhatsApp sees, kui me olime Vancouveris, siis me rääkisime Mihkliga läbi WhatsAppi.

Gustav: Whatsappis saab ka helistada niimoodi, et see ei võta operaatoritasu. Ta helistab sulle läbi wifi-võrgu.

Mari: Jüri, sa ju ütlesid Marele, et paneme sulle sisse selle, et mõtle kui, aga siis ta ütles, et ei, nemad on lauatelefoniga ja nemad saavad siis rääkida. Ühesõnaga sa ei hakka nagu.

Gustav: See on täpselt see küsimus, et nad ei taha muutust.

Mari: Noh, näiteks ongi see, et üldiselt ei taha.

Jüri: Ma ütlesin, et saadame Kanadast WhatsAppi mõne ilusa pildi, aga...

Mari: Ju siis ongi seda, et nii raske on seda.

Jüri: Miks seda on vaja nutti, et kui ma saatsin. Kui me olime .

Mari: Siis tal tuli, et issand mida ta teeb.

Jüri: Siis ma enam rohkem ei saatnud selle kaudu. Riiast, ma ei saatnud ju Ameerikast.

Gustav: See ongi see, et kui sa ei uuenda ennast, siis sa oled see loll, kes maksab tegelikult hinda, kuidas on noh. Samamoodi nagu näiteks täna kõnede eest ei peagi maksma, kui sa tead, sinu vestluspartneril on ka olemas wifi, et sa saad talle helistada. Mina ei kasuta seda, aga mõned väga kasutavad.

Jüri: Ütlen ausalt, et me oleme Telia kliendid mõlemad, meile tehti pakkumine, ma tuln sealt ära töö juurest. Maril on kuutasu üks euro – räägi palju tahad, sõnumeid saada palju tahad. Hinnapakkumine on nii hea. Sa ei jõua neid ära rääkida. Neid minuteid on nii palju.

Mari: Koguaeg Kristi ja Karin on koosolekul või õpivad lastega, neil on nii kiire – ei teagi, milline see õige aeg on.

Gustav: Kas te kardate ka selle nutitelefoni juures midagi? Kas tunnete, et midagi jääb teie oskustest vajaka? Või tunnete, et olete kui kala vees?

Jüri: Seal on nii palju avastamata veel tegelikult. Ma ei ole sugugi, tihtipeale ma lihtsalt pusin. Põhiasjad mul on – mobiil-ID, WhatsApp, parkimine – need on kõige tähtsamad asjad. Kui neid mul ei oleks, siis oleks mul väga kehvasti.

Gustav: Kas Sa praegu oskaksid tuua välja, kus on puudujääk?

Jüri: Mul probleeme on koguaeg tegelikult. Põhiliselt sünkroonimise teemad, jälle tuli mingi uuendus – ta võtab siis alguses, ta on targalt tehtud. Ta hakkab alguses mingit jura ajama sulle. Siis sa hakkad uurima, mis viga on ja siis tuleb teha uuendus, siis tuleb kõik seadmed jälle sünkrooni saada. Siis tuleb kõigil teha need asjad.

Gustav: Ma arvan, et see ei ole ainult sinu probleem. Minul endal ka, kui mul on vaja uuendusi teha või kuskil backupida või teha.

Jüri: Mul on kannatust, et kui ma näpin nii kaua, siis...

Mari: Selles mõttes on ta küll jõle usin, mina küll ei viitsi.

Gustav: Mari, aga kuidas Sinul? Kas Sa tunned, et mingist kohast jookseb piir, mis on takistuseks nutitelefoni kasutades?

Mari: Eee, võib-olla ma siis saaksin rohkem näppida, kui mul oleks see internet koguaeg sees. Kui mul ei ole vaja, siis ma nagu...

Jüri: See ei ole vabandus.

Mari: Ma nagu ei huvitu või ma ei vaja seda näppimist, ütleme ausalt. See on ikkagi rohkem, telefon on minu jaoks nagu helistamiseks ja ma ei tea. Ma ei oskagi öelda, mis teavet ma nii väga tahan – mulle meeldib lehest, palju vaatan uudiseid telekast. Telekas on mulle rohkem. Noortel on rohkem vaja telekat vaadata telefonist, kui nad on lennus. Siis on rohkem see teleka eest. Minul on ta nagu teistmoodi.

Gustav: Aga kas sa kardad seda ka, et kui sa vajutad mingit nuppu, et läheb midagi valesti ja pigem juba väldid juba?

Mari: Pärts seda ma nagu ei ole kartnud, aga Jüri, sinule ma küll ütlesin üks päev, et ma küll ei tea, kuhu ma vajutasin. Need telefonid on küll nii, võtsin ainult nii kätte, tõmbasin ülesse, et Martin helistab. Kõik kadus tal kuidagi ära, ma ei tea, mis siis eest kadus. Alati, kui ta helistab, tuleb tal pilt ette.

Jüri: Tegelikult nutitelefonid on suhteliselt lihtsad asjad, televiisoripult on tegelikult palju hullem. Naine kui alla kuskile vajutab, siis ta tahab seda, siis ma võtan raamatu õhtul lahti ja vaatan. Selle puldi taga on klaviatuur.

Mari: Seda pulti ei julgegi eriti vajutada, ma väga ettevaatlikult vajutan seda. Tal on taga ka nupud. Ikka kogemata läheb kuskil pihta. Õhtul mul ei ole voodi juures prille, aga Jüri midagi teeb ja puhastab seda. Meil oli ju televiisor paranduses.

Jüri: Kui me ostsime selle televiisori ja poisid, Artur, tulid siia ja panid kohe interneti sisse, panid selle mängukonsooli peale, siis nad häälestasid puldi ringi. Pult enam üldse ei töötanud ning siis ma viisin selle töökotta.

Mari: Siis me viisime töökotta, sest mitte kuidagi see käima ei läinud. Martin mitte midagi teha ei saanud. Vat, palun väga, see on nii keeruline lugu. Noh natukene on palju, muidugi sa pead õppima. Kui sa ühe asja õpid, sa pead kohe kolmandat ja neljandat asja ka õppima. Koguaeg kasvab, mida sa pead teadma. Vanasti oli nii, et tahtsin lastele panna multika peale – see oli ulme, sest ma ei suutnud aru saada, milliseid nuppe ma pean vajutama. Lapsed olid nii targad, et nad oskasid ise sinna-sinna-tänna, läks mängima. Ükskord tuleb Artur siia, autofilm kaasas, oli ka väikene. Siis ma olin üles kirjutanud, et kõigepealt vajuta siia, siis sinna ja tänna – ja siis läkski käima! Ja siis Artur hakkas karjuma, et ei ole alguses, siis ma ütlesin, et me ei saa enam tagasi muuta. Nii käib film ja kogu lugu.

Jüri: Minul samamoodi, et kui sa harva kasutad selliseid asju. Kui sa pidevalt teed, siis..

Mari: Kui sa harva teed, siis ei tule meelde. Vaatad lapsi kui, issand, kui nutid nad on, mismoodi nad panevad oma mängud peale. Ma ise mõtlesin ka, et vanem inimene on tehnikaga tõesti, öeldakse, et vanamemm tuleb maalt linna, ta ei saa isegi lastelastele putru keeta, sest pliit ei lähe tööle – pliidil on kõik kõrgtasemel tundeputlikkusega, et inimene lihtsalt ei oska keerata. Ma olen seda kuulnud.

Jüri: Samamoodi olen ka mina konservatiivne nagu näiteks Facebookid ja asjad. Ma ei tee endale kontot, sest mulle meeldib see, et mu laps või lapselaps saadab mulle konkreetselt. Ma ei pea teadma, mida nad iga päev või tund midagi teevad – seda infot on nii palju, et kui...

Mari: Ei meeldi ka, kui mõni võõras loeb või mingi vana tuttav.

Jüri: Aga mul on hea meel, kui keegi saadab mulle... Te olite seal kaugel, see on konkreetsem minu ja Mari jaoks.

Gustav: Jüri, aga mis sa arvad sellest, kui seda võib nagu, et minusugusel ei ole selle üle nii hea meel, me ei väärusta enam seda nii palju. Kas sa paned sellist asja tähele? Meie ei saada personaalseid sõnumeid, meie oleme sotsiaalmeedias. Meil ei ole sellise teema üle enam nii palju head meelt?

Jüri: Aga see ongi, kes siis viitsib.

Mari: Võib-olla meie lapsed teavad, et kui nad on reisil, siis nad saadavad teate, et nad teavad, et meil ei ole seda. Võõrastelt me ei ootagi seda.

Jüri: Võõrastelt võib-olla ei olegi vaja teada, kas Pirjo käis seal, või Tairi käis seal.

Mari: Kui lapsed saadavad meile, siis sellest meil piisab.

Jüri: Aga ma olen kuulnud, et mingil määral võib-olla saab see hullus otsa ka teistpidi.

Gustav: Võib-olla Facebooki enam nii palju ei postita, vaid kasutatakse seda messengeri, mis on põhimõtteliselt sama mis WhatsApp või Viber, kus on personaalne vestlus ja seal saadad siis pilte. Minul ka enam kõigile jagamist ei ole.

Jüri: Ka turvalisuse mõttes, tuttav räägib edasi sellele-teisele, kolmandale, et nad läksid kaheks nädalaks nii ära. Kuidagi nii läheb ja siis on.

Mari: No näiteks võib ka pahatahtlik kasutus olla muidugi. Mõni ütleb veel niimoodi, et oi, kuidas ma saan sõimata, et ma ei julgegi neid enam lugeda, ainult sõimavad. mis need on need, kommentaarid? No mis sa loed siis neid kommentaare. Või sul tõesti nii kibeleb? Keegi rääkis, et nende haigete laste vanemad, et siis ütlesid, et issand ma ei julge lugeda, et mind ainult sõimati mind.

Jüri: Kokkuvõttes peab olema niiöelda mingi isiklik piir.

Gustav: Kui võtta see teema kokku, siis see kõik sõltub sellest, et kui toetav on sinu perekond?

Jüri: Kindasti jah.

Gustav: Milline on sinu enda taust?

Mari: Just.

Gustav: Ja mis veel?

Mari: Ma arvan, et ikkagi milline täpselt sinu rahaline pool on – kõik need asjad on ikkagi kallid.

Jüri: Mina arvan ikkagi, et raha ei ole.

Mari: Ei, kindlasti on. Ütleme nii, et kui sa oled äsja töölt ära tulnud, siis see veel kõik on uudne ja veel kõik on olemas, aga need, kes on kümme aastat tagasi töölt ära tulnud. Tal oli siis klahvidega telefon ja ta ei osta elu sees nutti, ma ütlen, kui ta näeb seda hinda. Ta ei osta iialgi.

Jüri: Neid on odavaid ka tegelikult. Vaata, see aeg on nii palju edasi läinud. Lastel on kõigil iPhoned, üks korralik Samsungi telefon maksis vist kuskil 60 eurot. Kunagi ma vahetuskaubana sain. See on ka nutitelefon, aga kellelgi ei lähe seda vaja, on palju moodsamaid. Ütleme, et sa ei pea ostma sellist telefoni, see oli näiteks paarsada eurot (osutab oma telefoni peale).

Mari: Justnimelt, tal peab olema väga toetav lapselaps või poeg, tütar, kellega sa koos lähed sinna telefonipoodi ja see seletab, siis sa lähed koju... sest need seletavad nii kiiresti, et sa ei saa midagi aru. Siis sa lähed koju ja lähedane siis õpetab.

Jüri: Ma arvan, et raha taha ei jää kellegi see asi seisma. Saab osta ka odavama telefoni.

Mari: Just kui sul on odavama saada. Aga kui sa tahad, siis korralikumana saada, mis funktsioneeriks.

Jüri: Noh, kõik ei saa Merzedest, vahest sõidan ka Škodaga.

Mari: Minul seda niimoodi tõesti ei ole vaja. Bussis sõites ma vaatan, mitu inimest ei vaata seda telefoni. Ükskord vaatasin, et keegi helistas mulle, siis ma vaatasin ka. Aga ma ei viitsi ja ei taha rääkida, mulle ei meeldi rääkida. Esiteks ma kuulen küll, siis on müra, ma pean kõvemini rääkima. Siis ma küll mõtlen, et mida ma arutan, üks istub ees, siis sõidab hommikul tööle, tervelt 30 minutit sõidab buss Muugalt kesklinna ja siis ta rääkis terve see aeg ja sa kuulsid kogu selle perekonna jama ära. Ausalt öeldes viskas juba ära, sest see oli nii nõme jutt ja nii nõme inimene.

Jüri: Ma sõidan bussis, koolilapsed tulevad niimoodi sisse, nad ei näe, kuidas nad asutavad välja. Üks õhtu sõidan koju, vaatan, et mina olen vist ainukene, kes ei näpi telefoni.

Siis ma vaatasin, et üks mees on veel mu kõrval ja siis äkki korraga naine helistas mehele, et kaugel sa oled ja siis ma olin ainukene, kes ei võtnud telefoni välja.

Mari: Bussis küll, muidugi on bussis väga hea aega veeta. Ma ei tea, mida nad vaatavad võib-olla mõni lausa õpib või midagi, ma ei tea, kas õppida saab?

Gustav: Ikka saab, sest nüüd on põhimõtteliselt niimoodi, et Avita kirjastus on kõik oma raamatud pannud üles ka internetikeskkonda, sinna saab sisse logida ja siis saab igast oma arvutist, tahvelarvutist kui ka telefonist siis vaadata oma õpiku tekste. Õpiku tekst jookseb ka telefonis ja internetis. Ei pea võtma füüsilisel kujul raamatut lahti. Enam ei jää ühtegi vabandust, et miks sa ei saa õppida.

Mari: Üks asi on veel, et kui juhtub, et sul on prillid jäänud koju, siis sa ei näe seal telefonis mitte midagi. Sest ei midagi sa võid kaugelt vaadata, aga kui sa peaksid hakkama mingit teksti lugema ilma prillita, siis...

Gustav: Mina olen küll bussi läinud niimoodi, et sätid kodus ära ja koolis mõtled, et vaata bussis, et see on tühi, kasutamata aeg, mida ära kasutada. Eks sellepärast on ka bussi kasutamine väga tihe, et inimesed kasutavad seda ära.

Mari: Just istumise aeg, kui sa kolmkümmend minutit sõidad. Aga siis, mis ma vaatan, et kui bussis ma kahe-kolme ajal jooksul tulevad lapsed koolis, siis sa näed, et põhiliselt on neil mängud sees.

Mari: Me oleme jõudnud sinnamaani telefonidega, et ka nende nutitelefonidega, et ei ole paha mõte, et kui jõuluõhtul kui tulevad külalised, lapselapsed tulevad külla, et siis panna korvi esikusse, jätame telefonid kõik sinna, jõuluvana käib ära, oleme jutud ära rääkinud ja siis igauks võtab oma telefoni ja teeb, mis tahab. Muidu on nii, et ...

Gustav: Väga tihti on ka sõpradega kokkusaamisel tehtud nii, et kohvikus olles pannakse kõik telefonid laua peale keskele ning kes esimesena telefoni võtab, see maksab arve.

Jüri: Vot see on hea! Unustad korraks ära ja näed, palun!

Mari: Sest vaata, kui neli-viis aastat tagasi kohvikus olime ja siis mõtlesin ka, et tulevad kaks kena noort inimest ja tellivad ja siis nad võiksid ju juttu rääkida. Vanasti ju hoiti käest kinni, nüüd nad ainult koguaeg väntavad telefonis ja nii mage. Elvi ütleb ka, et mida nad väntavad seal. Siis ma ütlesin, et mina viin korvi ette ja saavad hoiule siis. Selle võrra ka see uus põlvkond, võib-olla nad oskavad vähem vestelda.

Gustav: Tõsi, sest kui ma hetkel Poskas olen õpetaja, siis noored ütlevad, et selle juures on kõige suurem miinus see, et selles nutimaailmas on kõik suured lõvid. Näiteks kui poiss ja tüdruk hakkavad suhtlema ja mees on suur tank ja räägib, aga kui nad kokku saavad, siis on kõik-mäk, sest sul ei ole mingit vaheaega sõnumit mõelda, sa pead kohe ütleva, miimikat näitama, see on vahetu suhtlus.

Jüri: Ma nimesid ei nimeta, aga meie ealised inimesed, kes...Noh, mina näpin oma nutitelefoni päris tihti tegelikult. Aga siis ütleb, et mina kohe ei viitsi seda telefoni näppida, aga tegelikult ta ei oska, siis on hea öelda, et ei viitsi.

Mari: Muidugi, selge see, et kui ta ütleb, et ei viitsi, võib sama öelda, et ta võib-olla ei oska üldse neid muid operatsioone teha, kui helistab sisse, helistab välja ja siis vaatab sõnumeid.

Gustav: Ega see sõltuvus on samasugune nagu kasiinos.

Jüri: Naine ütleb mulle ka, et mul on sõltuvus.

Gustav: Mari, aga kui korra tulla tagasi, mida sa tahaksid telefoniga rohkem teha? Jüri, nagu me aru saime on IT-guru, vaadates vanust.

Mari: Võib-olla tõesti, kui ma bussiga sõidan, siis ma tõesti internetis seal bussis loeksin uudiseid. Kui ma koju jõuan, siis ma eriti ei, siis on õhtu käes, siis ma panen televiisori käima, siis ma ei hakka uudiseid vaatama.

Gustav: Aga midagi veel? Peale uudiste? On sul mingi hetk tagakuklas olnud, et kurja, kui ma seda oskaks?

Mari: Ma ei teagi, mida osata. Jüri, kas sul on? Kas sul on midagi sellist? Oleks ma ka selline aktiivne autojuht, siis, aga seda mul ei ole.

Jüri: Bussiajad on sul sees? On. Panin, aga vägisi.

Mari: Näiteks on mul rahakoti vahel bussiajad.

Gustav: Aga kas sa seda ei karda, et need aeguvad ja siis sa sõidad vana graafikuga. Oled seal posti ääres, aga bussi ei tule.

Mari: Ei nad ei aegu. Hommikul linnauudistes, Kuku raadios on hommikuti linnauudiseid näiteks. Ma igakord küll ei kuule, aga ma tean, et need aeguvad oktoobris ja siis suveajal mais või kuskil. Ma kohe kuulen, meil on siin väike raadio siin nurgas, see mängib meil alati. Sest see mulle lihtsalt meeldib, näiteks kui ma lähen Kristi ja Martini juurde, siis ma mõtlen küll, et issand siin on juba vaikus, siis ma läksin garaaži ja leidsingi nende vana raadio. Siis ma viisin selle tupp ja panin mängima. Ja siis ühel päeval tulid koju: “Oii, raadio! Kui tore!” Siis tuli Robin – “Oi, raadio!” Lõpuks tulid Kristi ja Martin ka – “Oii, mul on raadio!” Ja see oli nii võrd vahva, et kolm inimest avastasid, et mul on raadio. No neil on suur muusikakeskus, aga ma ei oska seda mängima panna. Kõik olid ära läinud, Kristofer oli väikene, sellest ei olnud abi.

Jüri: Aga tänapäeval me kumbki ei julge välja minna jalutama ka, kui ei ole kaasas.

Mari: No mina olen jätnud koju, aga kui ma olen jätnud koju, siis on mul iga kord olnud kaks helistajat.

Jüri: Aga kui üksinda...

Mari: Siis küll, et sa lähed välja.

Gustav: Turvalisuse mõttes

Mari: Jah, see on küll, et see telefon on tekitanud turvatunde, et. Öhtuti ka, et kui teed ringi, siis ei taha seda kaasa võtta, see on nii raske, võti on taskus ja kotti ei hakka võtma. Jüri on alati telefon kaasas. Aga kui linna lähen, siis ma küll kontrollin, et see on mul kaasas.

Lisa 2 Esimese ühesõppe praktilise ülesande esimene osa – õpetamine

Marile

Gustav: Me saadame Jürile viis pilti. Mina näitan sulle alustuseks, kuidas see asi käib. See on nüüd see teistsugune telefon – mis meil kõigil taskus on Karolinidel. Nüüd sa näed seda avaekraani. Kõik pildid asuvad selle photos all, kus alguses sa näed erinevad kaustu, kus need pildid kõik on. Kui nüüd liikuda allapoole, siis on 9. detsember 2018. Kui selle peal klikkida, siis siin ongi eilsed pildid.

Mari: Okei, ahah.

Gustav: Siin on sellised pildid. Ja need viis pilti saadaks Jürile. Ja põhimõtteliselt kui sa jõuad selle kausta juurde, vajutad peale, siis tuleb valida välja pildid, mida sa tahad saata.

Mari: Jah, nii.

Gustav: Siin on paremal üleval nurgas select.

Mari: Select, jah.

Gustav: Vajutad selecti peale ja siis valid need pildid välja. Ja nüüd kui neid saata, siis siin all on selline noolekene.

Mari: Siin või?

Gustav: Jah, vajuta peale.

Mari: Siia kasti peale või?

Gustav: Ja vaata, järgmisena tuleb siia ette meil.

Mari: Nii, jah.

Gustav: Vajuta meili peale. Nüüd on sul juba kirja koostamise vaade, kus on all pildid.

Mari: Ahah.

Gustav: Ja nüüd asi, mida sa peaksid tegema – esimene rida, kus on to – sinna sa peaksid kirjutama Jürile meiliaadressi.

Mari: Okei, see oli vist (ütleb meiliaadress).

Gustav: Nii, kirjutame. Ja nüüd tuleb panna pealkiri. Mis me pealkirjaks paneme?

Mari: Näiteks Gustavi pildid? Jumal, kui kiiresti sa kirjutad.

Gustav: Mina kirjutan kiiresti, aga kohe proovid sina ka. Vaata, siin on küll pildid, aga kui sa kirja ettepoole klikkad, siis sa saad kirjutada kaasa ka sõnumi.

Mari: Aaa!

Gustav: Äkki sa kirjutad sinna mingi sõnumi?

Mari: Vajutan siia? Siis ma kirjutan siia tervitusi hotellist.

Gustav: Nii, väga hea.

Mari: Tervitusi.... Nii, tühik. Tuli õige täht? Ei tulnud. Hotellist. Oih, mis ma kirjutasin nüüd. Kirjutasin valesti. Tuli või?

Gustav: Jah, on. Ja nüüd kui ära saata, siis tuleb vajutada...

Mari: Siia? Send?

Gustav: Jah, on. Ja nüüd pead valima pildi suuruseks original size.

Mari: Nii, jaaa.

Gustav: Ja nüüd on saadetud. Nüüd on see lugu, et kui mina panen selle asja kinni, siis kuidas sa ise saaksid sellega hakkama?

Mari: Nüüd on sul telefon lahti, eks? Alustan?

Gustav: Jah, alusta!

Mari: Nii, sina ütlesid, et need pildid on siin albumid. Nii, üheksas see. Nii, pildid tulid kõik ette. Nii, select, nii eieie... üks oli vale. Oota, kuidas ma tagasi saan. Nüüd tuli mul siia vajutada?

Gustav: Ei, enne sa pidid midagi muud tegema.

Mari: Mida ma pidin veel tegema?

Gustav: See select...

Mari: Aaa, ma pidin valima need pildid. Ja vot nüüd on see aktiivne.

Gustav: Ja kuhu sa nüüd pidid edasi vajutama?

Mari: Ja nüüd pidin edasi vajutama, jah, see meili. Nii, nüüd on mul niisiis Jürile. Võib-olla ma leian ülesse, kui ma hakkam kirjutama.

Gustav: Nii, nüüd tuli sul valesti.

Mari: Jah, valesti tuli. Teeme uuesti – mulle millegipärast.. Vaata, kui väike on see kiri. Isegi nende prillidega ma pean kaugemalt vaatama. Subject on peakiri, siia ma panen...

Gustav: Pane kasvõi lühikeselt. Pane pealkirjaks pildid.

Mari: Pi... l. di...d. On pildid? Ja siis nüüd kirjutan sõnumiks... Oli nii?

Gustav: Jah

Mari: Hotellist... kas on kaks l-i?

Gustav: Jah on.

Mari: Ega siin nüüd rohkem ei olnudki, eks?

Gustav: Nii...

Mari: Ja nüüd on send. Ja vaata see on ka üks asi, et kuna sa inglise keelt väga vähe mõistad, siis on keel ka probleemiks. Ja mis nüüd sai? Ongi saadetud?

Gustav: Jah, nüüd teeme väikese pausi ja siis õpetad seda sama asja ise Jürile.

Mari: Aga näed, sellised uhked masinad on ikkagi seotud rahaga. Tegelikult ju? Eks? Ma saan tegelikult noortest täiesti aru. Siin ükskord oli raadios jube huvitav saade. Oli nutitelefonidest üks vanaema ka siis oma lastelastega nagu suhtles ja rääkis ja ütles ka, et alguses, et milleks on vaja lapsele seda ja milleks tal on nii kallist vaja. Aga siis ta ütles, et teate, ta jääb maha. Ta jääb ju teistest maha, sest teistel kõigil on. Alguses ma mõtlesin ka, et milleks on nii kallist vaja, aga kui ma kuulasin seda saadet, siis täiesti juhuslikult sattusin selle saate peale, see oli nii huvitav. Siis see vanaema tõesti rääkis, et issand jumal, esiteks peab ju vanaemal ka olema – võib-olla on ta väga seotud lapselapsega, et oleneb vanemate töökohtades ja kui kaugel sa elad. Ja siis ta ütles ka, et kui tal ei ole seda, rahaliselt on ju ka võimalik muretseda, aga kui tal ei ole seda, siis ta on ju tõugatud. Vanem on ise soodustanud, et ta laps on sellest ringist väljast.

Gustav: Ja see on sotsiaalne surve.

Mari: Just!

Lisa 3 Esimese ühesõppe praktilise ülesande teine osa – Mari õpetab Jürile

Mari: Me soovime sulle ühe meili saata. Me soovime sulle meili saata. Ja nüüd vaata, kuidas ma saadan. Kõigepealt vajutan siia. Siis nad tahavad sulle ühed pildid saata. Sina lükkad selle siit niimoodi sealt edasi. Siis pildid on üheksandal kuupäeval, sa vajutad nad siia.

Mari: Pildid on ees, siis me vajutame siia select ja tähistame need pildid ära ja siis vajutame siia. Nii ja nüüd meili peale. Siis tuleb meil sulle. Nii, näe kui ilus pilt! Ja siis sinu meiliaadress oli, peast ei tea.. Näed, vajutame siia, siis teema oli siis pildid, kirjutame pildid. Pild...id. Tuli või? Pildid! Nii väiksed, seepärast ongi paha. Oih, ja siia paneme hotellis. Niimoodi kirjutame, seda sa oskad kirjutada. Nii.. hot... nii..hotellis. Ja siis me saadame selle sulle.. Kas läks ära. Sups! Vist läkski läbi. Ja nüüd sa pead ise proovima, kas sa saad sama teha. Ja nüüd sa proovid sama teha.

Jüri: Sama palju pilte peab ka olema?

Mari: Oih, nüüd läks ära. Tagasi.

Jüri: Select

Mari: Jah, just.

Jüri: Kolm oli?

Mari: Ükskõik, mitu pilti siis.

Jüri: Võtame selle.

Mari: Jah, vahet pole mitu pilti. Näed, võtsid basseini pildi ka. Näed, mis sul siin siis tuli.

Jüri Kas ma saatsin ära juba või? Mis ma vajutasin siis?

Mari: Ei saatnud, tõmba tagasi siis. Oota.

Jüri: Oota, nüüd on album.

Mari: Ot, cancel, nüüd ma ei tea, mida sa tegid. Aaa, vaata, siia pead saatma. Ja nüüd.. Kus ma vajutasin? Just, tubli!

Jüri: Paneme Mari või?

Mari: Võid panna Mari. Pane siis minu, ma saan ka siis need pildid endale. Ei, tema seda oskab. Aga see on ka sellest, et kui ma kaks päeva seda ei teeks, siis kolmandaks päevaks olen ma selle unustanud. Aga kui ma seda iga päev teeksin...

Jüri: Siis sa pead hakkama tegema.

Mari: Vaevalt te tahate, kui ma teile meili pidevalt saadan. Vaevalt, et te tahate neid koguaeg lugeda. Mõtlete, issand vanaema on jälle saatnud.

Jüri: Ot-ot. Saatsin ära? Send!

Mari: Jah, oligi vist nii.

/praktiline ülesanne sai läbi/

Gustav: Kuidas seda teha oli? Kuidas Mari õpetas?

Jüri: Päril loogiliselt, Maril tuli hästi välja.

Gustav: Kas mõni koht oli selline ka, et sa õppisid lihtsalt mehaaniliselt käigud selgeks?

Mari: Võib-olla rohkem jah niimoodi, sellepärast, et ma ütlen, et meile jääb see keelevariant, mis on kohe takistuseks.

Jüri: Erinevad jah, vaata Windows ja see vahe on.

Mari: Need on jah muidugi. Ja kui ma koguaeg kasutaksin seda telefoni ja keegi näitaks jälle ette. Aga kui ma ei kasutaks kolm-neli päeva, siis ma arvan, et ma oleksin selle unustanud. Ma ei tea, miks ma arvan.

Jüri: Aga teeme nüüd teise eksperimendi – saada oma telefoniga.

Mari: Mina?

Jüri: Jah, kas sa pilti saad saata. Sama asja, aga põhimõtteliselt teistmoodi.

Gustav: Kas Sa ise oled saatnud endale, Mari?

Mari: Pilti olen ma küll saatnud. Mis ma pean sisse logima üldse? Internet sisse.

Jüri: Kuidas sa minema hakkaksid praegu? Oot-oot rahulikult nüüd, mõtle nüüd, kuidas sa minema hakkad?

Mari: Et, kui ma nüüd tahan minema hakata.

Jüri: Mida sa... kuidas sa.. samamoodi, mida sa otsisid üles? Otsi siit sama asi, mis sa siit otsisid üles.

Mari: Aa, fotod olid siis või? Albumid.

Jüri: No võta-võta paar pilti. Kuidas sa need kätte saad?

Mari: Ma ei ole saatnudki.

Jüri: Oot-oot, valesti.

Mari: Ei, ma ei ole saatnud.

Jüri: No võta uuesti. Sa pead ka valima. Kus sinul see select oli?

Mari: Mina ei mäleta. See või? Keskel või?

Jüri: Ma ei saa öelda sulle.

Mari: Aga no ma ei mäleta.

Jüri: No vajuta sinna peale siis noh.

Mari: Mhm, nüüd ma valin ära.

Jüri: Vali üks pilti, kaks pilti.

Mari: No näiteks kolm pilti.

Jüri: No nii, panid palju, kuidas see saatmine oli sul?

Mari: Saatmine oli eee, oli siin, noolega. Või siin? Ei tea.

Jüri: No proovi.

Mari: Mis ma proovin.

Gustav: Vaata, et prügikasti märki ei pane.

Mari: Jah, see noolega. Ma ei ole ka saatnud vist tõesti.

Jüri: Millega saadad nüüd?

Mari: Ma saadan nüüd meiliga pidin saatma. Meilirakendus? Oh kuramus, läks ära.

Jüri: Vot see ongi Maril kõige hullem, et läheb...

Mari: Siin juba adressaat on, et sisestage sõnum. Mis ma siis tegin? See läheb nii ruttu, et siis on nagu.

Jüri: Kirjuta siis...Saada mulle siis noh. Kuidas sa hakkad kirjutama?

Mari: Oih, jälle läks ära. Tuli mitu pilti.

Jüri: No proovi veelkord. Hakka kirjutama Jürile saada pilt. Mis tähed sul seal on?

Mari: Oih, oih! Aga siin on sisesta sõnum.

Jüri: Kirjuta siia, kui vilgub, nii edasi. Kirjuta edasi. Sa saatsid sõnumiga.

Mari: Aga mis ma teen nüüd siis?

Jüri: See on sõnum jah.

Mari: Ma ei saa saata seda, tõmban tagasi. No mis me praegu õpime? Pärast õpime!

Jüri: Ei, proovi uuesti! Seda ju Gustav tahabki näha praegu.

Mari: Nonii, vajutan siia, saatmine. Nii. Ja mul oli meili peale tahtsin...Meilirakendus, panen siia.

Jüri: Näpp täpselt õiges kohas. Kust kontost sa saadad? Google'ist saadad.

Mari: Nii, jah. Adressaat. Mul ei ole Gustavi meiliaadressi, muidu võiks Gustavile saata.

Gustav: Ma võin sulle öelda. */Gustav ütleb enda meiliaadressi/*

Mari: Näed, jälle läheb vale täht. Õudselt ruttu läheb vale täht. Ma ei saa üldse aru, miks. Kus see ätt siis on? See a täht või?

Gustav: See a täht ringiga, seal täitsa all.

Mari: Aaa, vat. Nii, ma kirjutan lihtsalt pildid. Oh, näed, niimoodi ongi. Ja siis miks ta ei lähe siis?

Gustav: Sa pead allapoole minema, kus need pildid on. Vot, siia saad.

Mari: Aa, minul on siia. Kirjutan... rabas!

Jüri: Ja kust sa nüüd saadad?

Mari: Ja saatsin siis siit, see väike nool.

Gustav: Olemas.

Mari: Läks või?

Gustav: Mis kõige raskem oli?

Mari: Tead, mis oli, mul on olemas ka üks pliiats, sellega ma ka tihti teen niimoodi, kui. Ma ei tea, miks – meestel on palju jämedamad näpud, aga mul läheb koguaeg valede numbrite peale.

Gustav: Jüri, meil on jämedamad näpud, aga sa paned vist rohkem täppi tähtedele.

Mari: Võib-olla käsi harjub.

Jüri: Point on selles, ma tean omast käest, et ma ei ole õpet saanud, ise olen pusinud. Peab pusima, et ei jääks rongist maha. Miks ma ostsin ka tugevama, kallima telefoni, et kui ma jään rongist maha, siis on järgi joosta jube raske. Ja Maril ainuke viga on see, et iga päev võiksid natukene teha. Üks asi, teine, kolmas. Kui sa jääd tast nii maha, siis on veel raskem.

Gustav: Mari, aga see, kuidas sa siin praegu tegutsesid, kas see andis sulle pigem motivatsiooni juurde või pigem tõmbas ära?

Mari: Ei, see on väga vahva. Teinekordki ma võin enda pilte ise saata, mitte ei pea Jürilt paluma. Tahaks seda ise ka teha.

Jüri: Kunagi ma saatsin sõnumeid ka Mari eest.

Mari: Ei, muidugi on see väga hea, et õppima peab natukene juurde. Tegelikult õigus, et see vale ei ole. Võib ju üksi ka midagi tegutseda, eksole ju, mitte keegi kõrval näitab näpuga sulle. Ei taha vajutada ka, sest siis on kõik jälle nässus. Jälle peab parandama.

Jüri: Mina ka koguaeg proovin, tihtilugu.

Lisa 4 Teise ühesõppe sissejuhatav intervjuu

Gustav: Aga äkki te ütlete alguses, kuidas teil on suhe digiseadmetega igapäevaselt?

Juta: Me kasutame, mul on sihuke... Mõlemal on selline aegunud mobiil. Nokia vana on, mis ta number on... ma ei mäletagi. Juba üle kümne aasta, 2007 aastast ja ikka töötab.

Gustav: Ahsoo.

Juta: Ja seda polegi olnud huvi siis uuendada. 2310 on tema tüüp... Nokia. Me korraga ostime need ja selle juures on see hea, et nagu mõlemad saame teineteise telefoni kasutada või oskame kuna on ühesugused. Üks laadija on maal ja teine on linnas – ei pea edasi-tagasi tassima.

Gustav Matile: Teil on sama telefon?

Mati: Täpselt sama telefon.

Gustav: Sassi ka lähivad või?

Juta: Ei lähe, sest mul on liblikas taha kleebitud.

Gustav: Väga tore! Aga kas te olete mõelnud, et on uuemad telefonid tulnud?

Juta: Jah, pakutakse küll. Me suhteliselt vähe telefoni kasutame. Ei ole mõtet seda nutikat võtma.

Mati: Kui telefoni ajaloost rääkida, siis see maja sai meil valmis 1971. Me olime seitseteist aastat lauatelefonil järjekorras. 1988 saime telefoni sisse.

Juta: Lauatelefoni.

Mati: Kusjuures mina eelistan lauatelefoni kasutada sellepärast, et selle plärin on palju kõvem. Mul on kuulmine nõrk, ma kasutan kuuldeaparaati. Kui mobiil satub taskus või teises toas olema, siis ma ei kuulegi selle helinat. Nuti oma ma ei ole ka sellepärast võtnud, sest see ekraan on ikkagi liiga pisike ja ma pean prillid eest ära võtma. Ilma prillideta ma näen väga hästi peent kirja ja muid asju. Olgugi, et ma olen olnud pensionil 17 aastat, kasutan lihtsalt arvutit, selle vahendusel. Arvuti on meil olnud tükk maad enne, kui see väike telefon tuli.

Gustav: Ma näen, et teil on lauatelefon olemas, aga palju te lauatelefoni kasutate ja palju mobiiltelefon sinna kõrvale tuleb?

Mati: Mina kasutan lauatelefoni rohkem.

Juta: Ja mina võib-olla mobiili rohkem. Aga lauatelefonil on see hea omadus, et see heliseb kõvasti ja kui tema (viitab Matile) on teises toas, siis seda ta kuuleb, aga mobiiliga ei tasu üldse helistada, see on kuskil tal kõrvale ja ta ei näe ega kuule teda.

Gustav: Kusjuures põnev asi, mida ma eile enda kursusekaaslastega rääkisin, et me oleme liikunud sinna, et kui mobiiltelefonile helistada, siis sa ei tea, kas inimesed on kodus. Aga kui sa tahad tea da, kas keegi on sul kodus, siis lauatelefon on see kõige parem asi. Kui sa mobiilile helistad, siis tihtipeale küsid, kas inimene on kodus, aga lauatelefon ütleb kohe vastuse. Aga teie ennast nutitelefonit eriti kasutamas ei näe?

Juta: Ei.

Gustav: Ja te ütlesite need peamised põhjused ära, et ekraan on väike ja...

Juta: Ja vähe kasutanud. Igaks juhuks võtsin välja enda möödunud aastase kasutamise.

Gustav: Ahsoo niimoodi.

Juta: Niimoodi kuude kaupa. Ma ei tea, kas maikuus ei tulnud arvet või on mul see kandmata. Või tuli juunis kokku, siis oli... Siin on kõnede arv, mida ma teen ja sms-ide arv. Kui see huvi pakub.

Gustav: Oi, kui põnev! Absoluutselt!

Juta: Ma olen ikka suht väike telefoni kasutaja, aga Mati on veel väiksem.

Gustav: Väga-väga tore. Sellest on mul palju kasu. Aga oma eakaaslasi vaadates või üldse, kes teil tutvusringkonnas, kas teil on see teemaks tulnud? Kas kasutatakse nutitelefoni või?

Mati: Pigem enamik kasutab jah.

Juta: Meil on ühed sugulased, kes on ka aiamaa naabrid. Nendel on nutid juba, aga see on sellepärast, et kas eelmine läks rikki või midagi juhtus ja siis. Ma mõtlengi, kui see (viitab enda telefonile) rivist välja langeb, siis ma võib-olla enam ei võtaks taolist. Võib-olla võtaks mingi lihtsama nuti, aga erilist vajadust ei ole, sest ma siingi ei kasuta kõiki võimalusi ära, mis on. Näiteks raadiot ei kasuta ja mängu ei kasuta ja.

Gustav: Kas äratust kasutate?

Juta: Jah, kuigi iga päev ei ole vaja. Ise ärkame. Aga kuskil reisil olles või nüüd, kui tõesti on vaja kindlapeale tõusta, siis jah, on vaja seda äratust.

Mati: Just, kui me oleme kodunt ära. Või kui oleme maal, üks on maal, siis on lihtsalt sidepidamiseks süüa tuua või kui aastas juhtub kora võistlustel pikemalt välismaal olema, siis lihtsalt side pidamiseks. Muidu jah.

Juta: Noh, seadist.. mis ta siis on noh, üleminekuid ühest kaalust teise, neid ma kasutan. Mis need on, ma ei oskagi öelda.

Gustav: Teisendamine siis?

Juta: Jah, seda ma ka siis kasutan.

Mati: Mina rohkem, veidi nagu tööga seotud, erialaga seotud on põhiliselt arvutis meilide saatmine, infot. Tähendab, ei ole kiiret, et kohe peaks vastama, kui oled kuskil sõidus. Saadan meili ära ja tuleb see vastus, kuskil tunni või öhtuks või hommikuks kohale. Lihtsalt on jah, ja ei ole telefoniga vaja. Lapsed ka kõik Tartus, niiet kokkusaamised tihedad ja nagu polegi põhjust suurt väga helistada.

Gustav: Et teid mõjutatud ei ole laste või eakaaslaste poolt, et võta see nutitelefoni kuule?

Juta: Ei ole.

Gustav: Aga mida te üldse arvate, kuidas võib tänapäeval eakatel üldse olla? Kas tahetakse pigem nutitelefoni võtta ja ajaga kaasas käia või pigem see on nii kiire ja tormiline, et pigem hoitakse distantsi?

Juta: Jah, võib-olla natukene peljatakse seda kaasa tormamist. Et kui hästi on see ära õpitav jah see klahvidega on lihtsam tegutseda. Ega nutitelefoni väikest osa kasutaks, kuigi hea oleks jah, kui sealt saaks võtta näiteks bussiplaani või kui kuskil väljas oled, et tahad teada, mis ajal buss läheb. Kodus saab internetist võtta, aga just kuskil.

Gustav: Aga kas te olete muidu tundnud selles mõttes mingit puudust ka, ma kuulsin just seda bussiplaani asja. Kas olete mingis olukorras tundnud, et oh, kui seda saaks praegu siin nutitelefoniga teha?

Juta: Vist ei ole.

Mati: Ei ole. Jah, ja ütleme ka, et maal ka info jaoks on seal tahvel ühes väike ja siis saab seal vaadata ja.

Gustav: Et teil on tahvelarvuti ka olemas, jah?

Mati: Jah.

Gustav: See on väga väärt info, aga tahvelarvutit on mugavam kasutada kui nutitelefoni jah?

Mati: Ei tea noh.

Juta: Meil ei ole nutitelefoni kogemust.

Gustav: Jah, selles mõttes küll.

Mati: Tahvel on hetkel lihtsalt siin kuskil paberite all. Talvel pole vaja ja maale minnes lihtsalt noh, kui bussiga läheme, siis samagi on kobakas kotti panna.

Gustav: Aga see on ikkagi niiõelda suurem natukene oma mõõtmetelt, et mugavam kasutada?

Mati: Jah, justkui paras. Seal on uudiste ja ilmateate ja niisugused.

Gustav: Mis te sellest arvate, et kõik teenused ja kogu see elu järjest rohkem on nutiseadmetega seotud? Kas te tunnete mingil moel ka, et kõik asjad saavad tehtud või hakkate aru saama, et tulevikus tuleb hakata neid asju kuidagi kasutama, et ilma selleta ei saa?

Juta: Ma kardan jah, et ilma selleta ei saa. Igasugune maksmine näiteks ja igasugused need, võib-olla kauplustes läheb ta nii. Või siis jah need viipamised ja mis kõik on. Ta kipub järjest keerulisemaks minema. Võib-olla ükskord on vaja, ainult kas me siis nii õppimisvõimelised oleme.

Gustav: Te olete muidu positiivselt meelestatud selles suhtes? Väga paljud eakad on pahaseks muutunud, et see elu kuulub sinna nutimaailma?

Juta: Seda küll ei ole. Võib-olla tundub, et noored selles nutis liiga ninapidi on. Seda reaalselt elu võiks rohkem vaadata. Eks võivad tekkida kuulmisprobleemid ja kiirgused, mis seal kõik on. Ega ei ole väga hea seda nutti nii palju kasutada.

Gustav: Absoluutselt.

Juta: Eks arvutiga on sama, see silmadele mõjub.

Gustav: Kui palju te arvutis olete?

Mati: Ma ei tea, talvel ikkagi 4-5 tundi päevas. Vahepeal mõnda artiklit teen ja infot kogun ja siis lihtsalt. Uudiseid jah ja vanast harjumusest ilmatedet ja ilma üldse. Kunagi olin tööl mere ääres, mere uurimise jaamas ja töö olenes kõik ilmast. Kui palju tuult on, kas saab laev välja sõita või ei saa. Muidugi uudiseid ka.

Gustav: Kuidas Teil, Juta, on? Kas olete ka arvutis?

Juta: No enam ei ole eriti. Ma olen sel ajal veel tööl, kui arvutid tulid. Siis ma sain neid palju kasutada. Nüüd ma suht vähe kasutan – võib-olla kuskil pool tundi päevas. Vaatan meilid üle ja natukene uudiseid jah. Ma eriti internetis sobrada ei armasta, mõnda asja ise otsin vahel.

Gustav: Aga selles mõttes hea infokanal see on, et peamise info saab ikkagi kätte?

Juta: Jah. Mis ma veel vaatasin siin, ma ei ole ära kustutanud, et kui palju ma üldse olen sõnumeid saatnud kümne aasta jooksul.

Gustav: Kui palju neid on?

Juta: Ma nüüd vaatan. Ja kui palju kõnesid on – kui palju ma olen ise teinud ja vastu võtnud. Ma ütlen kõned enne, ma ei saa sõnumeid kätte. Nii, kontaktid. Vastuvõetud kõnede kestvus on 17 tundi, 23 minutit ja 1 sekund. See on siis see kümne aasta on. Väljunud kõnede kestvus on 72 tundi, 19 minutit ja 3 sekundit. Ise ma olen lobisenud rohkem. Minuga on räägitud 17 tundi.

Gustav: Väga põnev! Ja sõnumite arv? Kuidas muidu sõnumite saatmisega on? Näiteks kui mina tunnetan seda nutiseadet kasutades, et sõnumit toksida on lihtsam. Kuidas teil sellega on? On see mugav teie arvates?

Juta: Ei ole see mugav. Ma pean tõesti kas esimese, teise või kolmanda tähe valima. Ei saa kätte hetkel, ma ei tea, kus ma neid nägin.

Gustav: Aga nagu ma teie antud paberilt näen, siis ikkagi 2017. aastal olete saatnud 74 sõnumit.

Juta: Jah, sõnumeid on saanud ikka. Eriti vanasti, kui oli see, et iga kõne maksis ja kõne alustus maksis, et siis sai nagu ilmselt kokku hoitud kõnesid ja sai sõnumitena saata. See oli odavam. Eriti mingi aeg oli, kui lapsed välismaal reisisid, siis sai tihedalt sõnumeid – meie saatsime neile, nemad meile. Oli nagu teada, kus nad on ja mis nad teevad. Poiss elas viis aastat, rohkem isegi, seitse aastat välismaal.

Mati: Brüsselis oli vahepeal.

Juta: Et siis temaga sai ka ikka rohkem sõnumeid saadetud, mitte helistatud. Siin me olime ise Viinis mõned päevad ja siis saime mõned sõnumid saadetud ja helistatud. Üldiselt välismaa kõnesid nüüd enam ei tule, väga harva.

Gustav: See on väga põnev info.

Lisa 5 Teise ühesõppe praktilise ülesande esimene osa – õpetamine Matile

Mati: Tõlkimiskandust tahaksin proovida. Ma just eile olin hädas, et Kasahhi üks poeg kirjutas artiklit ja tahtis. Tema töö oli seotud Euroopa Liiduga ja nüüd ka seal oli artiklit ja kohanimesid vaja kasahhis. Ja meil on olemas ainult vene keelsed ja siis ma ajasin taga just seda translate'i ja tähestikku. Kasahhi tähestik põhineb vene tähestikul, et kuidas neid tähti ladina tähtede ümber panna.

Gustav: Kas te muidu juba eelnevalt olete sülearvutis ka tõlkinud sõnu? Või pigem olete ikka raamatuid kasutanud?

Mati: Jah, väga harva. Nüüd ma ei ole tööl nii kaua olnud ja pole välismaaga kirjavahetust. Vahest meile saates, et siis enne tõlgid ära eesti keelest inglise keelde. Tegelikult on onupoeg ka vahest tõlkinud, aga noh mõnede tekstide ja asjade juures.

Gustav: Palju te üldse olete nutitelefoni käes hoidnud?

Mati: Ega ma suurt ei ole hoidnud.

Gustav: Ma annan selle Teie kätte. Saage tuttavaks. Nutitelefon!

Mati: Ma pean prillid ära võtma.

Gustav: Alguses te võite lihtsalt vaadata ja täitsa katsuda, mitte midagi ei juhtu. Igatahes selline näeb ta välja. Natukene vist meenutab nagu tahvelarvutit?

Mati: Jah.

Gustav: Nii, kuidas te puudutate, nii ta on ka. Siia nutiseadmetesse saab erinevaid neid rakendusi tõmmata – ehk tegevusi saab teha. Aga tõmbamegi koos selle tõlkimise rakenduse. Vaataks seda koos natukene.

Mati: Siin seda transleiti eraldi sees ei ole jah?

Gustav: Siin ei ole jah, aga ma näitangi, kuidas me selle saame. Kas te muidu olete tahvelarvutisse ka tõmmanud erinevaid asju?

Mati: Eriti ei ole. Aasta aega on olnud ja möödunud suvel lihtsalt maal õhtuti sai.

Gustav: Igatahes ongi üks koht niiöelda siin telefonis olemas, kus saab kõiki neid asju tõmmata. See on nagu pood. Siin on nupp Play pood. Siin on otsinguriba, kuhu tuleb panna mingisuguse märksõna ning siis see pakub. Proovite ise trükkida? Ma arvan, et me võiksime otsida Google Translate'i.

Mati: Mis asi?

Gustav: Google transleiti. Google...Kuidas nende tähtedega... vot. Väga hästi. Siis tuleb tühik.

Mati: Mis? Ahah.

Gustav: Vot, ja siis transleit. T...Vot nüüd läks valesti. Kustutamine on siin, vot see x-iga. Vot see tõlge ongi esimene. Lähme korra tagasi. Nii, väga hea. Üks moment, kustutame ära. Juba pakub ka... voh, väga hea. Ja siis ongi installi. Installime selle alla ja siis ta hakkabki alla laadima. Nüüd ta näitab neid protsente, harilikult läheb ta päris kiiresti. Nii ja ongi valmis. Nii ja kohe ütleb ava ja nüüd ava. Vot. Võib valmis panna. Vot ja nüüd peame selle keele välja valima. Seda saab tõmmata nüüd siis. Mis keelt teie otsisite?

Mati: Nii ja nüüd on..

Gustav: Valmis. Ja põhimõtteliselt nüüd ongi see, et see lähtekeel, mis see on. Nüüd jaa, põhimõtteliselt peate kirjutama mingi sõna või mingi teksti sinna niiöelda.

Mati: Niii...

Gustav: Ja proovime, kas me saame seda kuulata ka. Jah ja põhimõtteliselt vot, seda kuulata ei saagi. Mõnda keelt saab kuulata, näiteks inglise keelt.

Mati: Suuri keeli ilmselt saab.

Gustav: Suuremaid keeli saab. Vot niimoodi see välja näeb. Tahate veel midagi proovida? Mingit keelt vahetada näiteks või? Tahate keelt vahetada? Selle lähtekeele saab seal vahetada.

Mati: Ah, siin on see loetelu.

Gustav: Jah. Mis kõige eksootilisem keel on, millega te olete pidanud kokku puutuma?

Mati: Ah, see oli vana hollandi, millega ma olin hädas.

Gustav: Ahsoo, vana hollandi?

Mati: Ei-ei. Nojah, ühed vanad selgitustekstid. Ja sõnastik hollandi. Tänapäeva klassika ja siis otsisin ühe filoloogi välja ja nüüd ma ei tea hollandi sõnu. Proovin soome keelt. Nii ja nüüd on siis jah...

Gustav: Toksida saategi vist siia...jah.

Mati: Ma kirjutan selle ka.

Gustav: Saate toksida siia peale.

Mati: Siit tuleb maha kustutada.

Gustav: Vot, nüüd läks tühjaks. Ja nüüd saate uuesti.

Mati: Need on need eelmised.

Gustav: Jah, need on need eelmised jah, aga kui te nüüd klikkate sinna peale.

Mati: Ja nüüd ongi siin see soome või ei ole?

Gustav: Nüüd peategi soome keelde siia, klikkate peale. Just ja nüüd võite vajutada ja siis ta kaob eest ära.

Mati: Läti keeles on kans, aga leedu keeles kansa.

Gustav: Vot niimoodi ongi. Kuidas teile tundus?

Mati: Eks ta ole lihtsalt jah, näpuharjutusi vaja teha.

Gustav: Absoluutselt. Aga kuidas muidu tundub praegu?

Mati: Ei ole viga jah, ainukene on tülikas selles, et prillidega ma ei näe seda hästi.

Gustav: Ja siis tuleb neid koguaeg vahetada.

Mati: Et ma näen jah absoluutselt kõiki peeneid kirju nagu noor inimene, igasuguste poe siltide ja peente kirjutamise. Varem ei olnud, prillidega nägin mõlemat pidi, aga vanemas eas lühinägelikul on kaugele vaja. Tülikas on tõsta koguaeg prille.

Gustav: Aga äkki te nüüd õpetate enda prouale?

Lisa 6 Teise ühesõppe praktilise ülesande teine osa – Mati õpetab Jutale

Mati: Ah, see on jälle väljas.

Gustav: Nii, läks jälle käima.

Mati: Siin on praegu tõlkimine. Ega sina ei ole transleiti üldse kasutanud?

Juta: Ei.

Mati: Et eeee, nüüd kui selle välja valinud oled, millisest keelest, mis keeltest tahad tõlkida jajaaa nüüd on, millisest keelest lähtuda.

Juta: Eesti või soome enne, jah?

Mati: Ja nüüd millesse tõlkida nüüd siis?

Juta: Eesti keelest, siit saan valida või?

Mati: Jah. Vajuta sinna peale jah. Jah jaa siit saad lükata neid keeli. Tähendab sellega lihtsalt. Nii kiiresti ei ole vaja.

Juta: Paneme itaalia keelde.

Mati: Nii, ja nüüd on teksti sisestamine.

Juta: Siia hakkangi sisestama nüüd siis?

Mati: Jaa nüüd tõlgib, vali siit sõnu.

Juta: Ja kohe tulebki.

Gustav: Vaatame, kas me saame seda kuulata ka, itaalia keelt. Ja saamegi kuulata!

Juta: Mhm.

Mati: Proovime veel mõnda keelt.

Juta: Siia samasse trükin kohe uue?

Mati: Jah.

Juta: Pean ära kustutama enne?

Mati: Kustutamine nüüd, ma ei teagi. Võta mine risti on seal. Vajuta risti peale. Keelt vahetada. Vahetame keelt. Nüüd võid keeli vahetada.

Juta: Las ta olla eesti keeles tagasi.

Mati: Keeled on siin, see rida.

Juta: Tõlgi, paneme hispaania. Kus see kuulamine oli?

Mati: Vot selle noole peal.

Juta: Siit?

Mati: Ja vot siin on see nupp. Vajuta siia. Vajuta veelkord.

Juta: Vot.

/ühesõpe sai läbi/

Gustav: No kuidas on tunne sellist asja kasutada?

Mati: Ei, jah, kui niimoodi. Ma olen ise mõelnud, et kui niimoodi kasutama hakata, siis läheb liiga paljuks. Hakkad ka niisama aega raiskama.

Gustav: Aga Juta, kuidas teile tundus?

Juta: Tundub päris huvitav, ma isegi mõtlen, et kui minu telefon üles ütleb, siis ma mingisuguse lihtsama ja odavama variandi võtan.

Mati: Juba odavamatel on võimalusi nii palju.

Juta: Mis ma vaatan, et neid nutitelefone näiteks laadidakse liiga tihti. Minul on ainult kord nädalas vaja, aga neid on iga päev vaja laadida.

Gustav: Aga seda ekraani vaadates, katsudes – kas teile tundus, et oli väike? Tundsite, et midagi võiks olla suurem või selgem?

Juta: Ei, telefonina kindlasti suuremat ei tahaks.

Gustav: Jah, see Honor 8 on kindlasti üks suurematest.

Mati: Kahtlemata on sellest tolku, aga see suhtlusringkond, ütleme meil ei ole väga suur. Oma lapsed ja pere siin...

Juta: Selline telefon enam ei olegi nii telefon, vaid juba sülearvuti.

Gustav: Ma kuulsin, et kui praegune telefon läheks rivist välja, siis vaataksite juba nutitelefon. Aga kas te üldse hetkel sooviksite, et teil läheks telefon rivist välja?

Juta: Ma hetkel ei tunne vajadust, et nutitelefon vajaks.

Mati: Vana inimesena, see vahe, kui me alguses siin elasime ja oli vaja kuskile helistada, Viljandisse või Tallinna, siis pidid minema Õie tänava äärde, kus oli kesktelefonijaam ja pidi kõne tellima Viljandisse.

Juta: Siis kutsuti, et võib mingisse kabiini minna.

Mati: Ja nutitelefoni, selle sama töö käigus, ütleme. Ega minulgi need programmid, sama wordi võimalusi ei tea, sest lihtsalt hakkasin algul nagu trükimasinat kasutama – ja siis tuleb korruga välja, et see asi on palju lihtsamaks tehtud. Et teksti haldamise, muutmise ja parandamise juures. Kõiki klahve, võimalusi ei ole proovinud ja ei ole ette tulnud.

Lisa 7 Kolmanda ühesõppe sissejuhatav intervjuu

Raili: Aga ma ise ei taha telefoniga saata, sest käed on nii väikesed.

Milvi: Meie telefonidel on nii paha neid saada, sest et meil ei... nendel on iga täht eraldi, aga meil on kolm tähte ühe klahvi peal. Ja kui sa tahad kuskilt j-i, j täht on kolmas, siis sa pead üks-kaks-kolm lööma, aga siis sõrm läheb ikkagi teise sõrme peale ja jälle kustuta ära.

Gustav: Teil ei ole olemas nutitelefone?

Raili: Ei.

Milvi: Ei.

Gustav: Ja miks teil ei ole nutitelefone?

Milvi: Sellepärast, et mulle on kingitud see ja see töötab.

Gustav: Palju aega tagasi see Sulle kingiti?

Milvi: Onu Mihkel elas veel elas...

Raili: Mina pole tahtnudki, mina tahtsin klapiga telefoni. Mul on siinamaani klapiga telefon. Mina võtan ainult kõnesid vastu, loen sõnumeid ja ülejäänud töö on internetis. Sellega ka, et ma ei ole kursustel käinud, lapsed tõid mulle ka arvuti kohale ja pidin tööle hakkama. Panid Merita programmi sisse ja pidin tööle hakkama. Karin käis mind vaatamas, aga mina pidin tööle hakkama. Ma olin nii endast, aga ma ei saanud teha, sest mul tuli sadade viisi arveid sisse ning ma pidin käistsi neid panema. Kui tahad midagi leida, siis käi ja uuri selles arvutis, muidu oli hea raamat lahti lüüa ja kõik oli näha. Aga nüüd ma ei kujutaks ette, et ma peaks käsitsi tegema.

Gustav: Aga ometi ju räägitakse, et nutitefon, et nutitefonid on hea asi, miks te siis seda ei kasuta? Te mõelnud olete, et võiksite nutitelefoni endale soetada?

Milvi: Mina hakkas varsti ostma.

Raili: Ega minule üldse ei meeldi telefoniga rääkida, mina vahel kodus harva räägin. Kui ma olin vanasti tööl, siis see telefon mölises koguaeg. Ausalt. Vahet ei olnud, see tüütas mind nii ära, et ma ei tahtnud koju telefoni ja mul oli õnn, et mul kodus telefoni ei olnud. Kui midagi juhtus, siis Tiiu ja direktor kahekesti jagasid mulle telefoni, kui vargused putkades olid. Ega mul telefoni ei olnud, mind ei saanud keegi kätte ning mul oli väga hea meel selle üle. Ja mina tõesti ei räägi ja pikki juttu ma üldse ei armasta telefonis rääkida.

Gustav: Aga Milvi, sina hakkad endale telefoni ostma? Sina oled natukene teist usku?

Milvi: Mina olen juba natukene tigidaks saanud sellepeale, et kõigil on seal telefonis pildid ja värgid ja minul ei ole mitte midagi. Isegi mu lapselapsed oskavad nuti, aga ma ka tahaks.

Gustav: Et sa tahad pilte näha?

Milvi: Pilte jaa ning normaalselt sõnumeid saata.

Gustav: Mis mõttes normaalselt?

Milvi: Ma räägin, et minu telefoniga ei saa, sest klapptelefoniga ta on nii halvasti, sa pead mitu korda... siis kustuta ja siis ei saa.

Raili: Ma räägin, et mina vaatan pilte arvutis, vot arvutist vaatan.

Milvi: Aga minul ei ole arvutit.

Gustav: Miks Sul arvutit ei ole?

Milvi: Mul tütar ütles, et ei ole vaja.

Gustav: Miks ta arvab seda?

Milvi: Novot, seda peab küsima tema käest.

Raili: Nüüd ma ei kujutaks ette, et mul arvutit ei oleks.

Milvi: Aga arvuti on täpselt samasugune, et istu arvuti taha ja hakka tööle. Täpselt nagu Railil on. Plaks, arvuti ette ja hakka arvutiga tööle. Mitte, et täna ma arvutiga natukene udin seal, ah, nädal aega mind ei huvita asi. Arvuti peab olema nagu autorool, et võtad kätte ja sellega teed sa tööd. Vot, aga telefoniga on see mul iga päev näpus.

Raili: Arvutis ma ei taha lugeda ka uudiseid ja neid, sest ma olen päev otsa arvutis. Päev otsa taon neid arve sinna sisse ja siis loen lehte ja raamatut. Aga, et ma lähen uuesti arvutisse vaatama, ma ei tea...

Gustav: Aga mis te arvate, kas nendel nutiseadmed on lõppkokkuvõttes head või halvad asjad?

Raili: Head asjad, mina ütlen, et head.

Milvi: Head asjad on muidugi.

Raili: Aga kuna mina ei ole suur telefoniga rääkija, ma räägin paar sõna ära ja kõik, et sellepärast ma ei ole teda tahtnudki saada. Võib-olla kui ma tööl ei käi, siis ma võtaks.

Milvi: Nagu mina võtan arvuti endale, siis naabrinaine mängib selle arvutiga. Ta ütles, et kui sa koju jääd, siis võtame arvuti ja hakkame mängusid tegema, varsti loed lehte ja kõiki.

Raili: Mina ka, et kui ma enam tööl ei käi, siis võtan nutitelefone.

Gustav: Aga muidu on just vastupidi, et inimesed, kes käivad tööl, räägivad, et koguaeg on vaja telefoni. Räägitakse, et töö on telefoniga seotud.

Milvi: Aga pole, mul on koolis arvuti, seal kaamerad ees, kaks arvutit on ees ja siis on veel läpakas ja kus on uksekell. Ma pean neid kõiki vahtima järgi.

Raili: Mina ka sõnumit saadan arvutis, dokumendid tulevad arvutis saadavad. Mõned toovad, see, kellel on 500-600 lehte, see ei saada mulle arvutis, see toob mulle paber kandjal. Aga need ma pean kõik sinna arvutisse peksma. Ma ütlen, et ma olen päev otsa, 8-9 tundi arvutis, koguaeg vahi seda ekraani. Siis sa pärast ei taha lugeda küll ei taha, siis võtad ikka lehe kätte. Võib-olla kui kaheksat tundi arvutis ei ole, siis kindlasti nutitelefoni.

Milvi: Siis hakkad sealt nutitelefoni lehte lugema.

Raili: Seal on nii peene kiri ka, et mul on see. Milvi, kuidas sina saad oma prillidega sealt, aga...

Milvi: Siis tuleb vastavad prillid lihtsalt osta.

Raili: Silmadel on raske neid väikseid tähti.

Gustav: Kas teie tuttavatel või eakaaslastel on nutitelefoni olemas?

Milvi: Mhm, mul on isegi koolis üks raamatukoguhoidja, kellel ei ole üldse telefoni. Ainult lauatelefon on kodus.

Gustav: Olete rääkinud ka sellest?

Milvi: Küll.

Gustav: Ja miks tal ei ole siis?

Milvi: Ta ei taha. Minuvanune ja ta lihtsalt ei taha, teda ei huvita. Tal on ka arvuti ja lauatelefon ja aitab. Olgugi, et üks tütar on Soomes ning teine Saksamaal, aga tema ei taha.

Raili: Meil on ka tuttavad, nemad lasevad nutitelefoni söögiajal. Et rahulikult süüa, lasevad nemad oma nutitelefoni. Uudiseid loevad ja. Üks on päris noor ja teine on keskealine.

Gustav: Aga teie eakaaslastel, kas te olete rääkinud-vaadanud, kas neil on nutitelefoni taskus?

Milvi: Ei ole.

Raili: Ot, mina mõtlen, kas Tiiul... Ei, mõnel ikka on. On küll minul.

Milvi: Ma ei tea.

Gustav: Raili, aga kas nad sind niimoodi mõjutanud ei ole, et sa võiksid.

Raili: Ei ole, nad teavad, et nad ei mõju. Nende jutt mulle ei mõju. Ma pean ise otsustama, ma olen selline isotsustaja. Ainult see, kuidas lapsed mulle selle arvuti saatsid, see oli küll.

Gustav: Aga mis te arvate, kas eakad üldse tahavad neid nutiasju kasutada ja vaadata, aga pigem on see võõras teema ning eakad hoiavad distantssi?

Milvi: Ei, ma usun, et on kindlasti osa eakatel kindlasti olemas. Nad on kodus ja seal nad siis loevad. Või kellel on arvuti, siis nemad loevad arvutist. Siis on tavatelefon.

Raili: Kuule, mina olen bussis näinud, kui nad lasevad nutis, minuvanused mutid lasevad. See pole muud kui viis või kümme minutit sõita ning juba mängivad seal. Niiet ausalt on.

Gustav: Pigem ikka võetakse omaks jah?

Raili: Võetakse ikka, muidu need mutid ei laseks. Ma saan aru, et noored seal kõhuli lasevad. Ma vaatan, et istuvad ja kohe hakkavad. Niiet on on.

Gustav: Aga mis selle põhjuseks võib siis olla, et eakad lähevad kaasa?

Milvi: Eks nad loevad lehti, nad ei telli lehti ja siis loevad lehti.

Raili: Ja uudiseid jah. Nad on väga uudishimulikud ju kõik.

Milvi: Ja väga paljudel meieealistel on väga paljud lapsed Soomes ja välismaal ja siis nad on kirjavahetuses, või kuidas, sõnumeid saadavad teineteisele. No ma arvan seda.

Raili: Ei on on, Liial on nutikas, temal on tütar Ameerikas.

Milvi: Siis neil on pilte ja suhtlevad üksteisega.

Gustav: Aga miks väga paljud eakad on negatiivselt häälestatud nutiseadmetesse?

Milvi: Eks see hakkab tervisele, südamele. Tervisele pidi hakkama. Mul sõbranna küsib ka, et kuidas sa magad, kui sul on telefon kõrval? Telefoni ei tohi juures olla. Meie emal oli stimulaator ja tal ei tohtinud üldse. Tol ajal ei tohtinud juba selle kõrval olema, see pidi stimulaatori aku tühjaks tõmbama.

Raili: Ja uuni juures ei tohtinud olla ka stimulaatoriga.

Milvi: Sellepärast need vanemad inimesed kardavad ka nutitelefone, kellel on südamed haiged. Ma olen kuulnud niimoodi.

Gustav: Kas muid takistusi võib ka olla?

Raili: Raha võib-olla ka.

Gustav: Need on siis kallid?

Milvi: Jah, kallid osta. Ta läheb ju ostab enne odava selle ja teiseks nad ei näe. Väga paljud on ju vanemate inimeste telefonid ja seal on ainult klaviatuur suurte numbritega. Ta läheb ostab parem selle ja milleks ta selle ostab, seal on sos-nupp. Ta saab endale abi kutsuda, sellepärast on ka paljudel vanainimestel need. Tädi Helgal on meil. Onu naisel ka.

Raili: Aga seda, et üle keskea inimestel need on, ma ütlen, et seda on näha isegi bussis ja trammis.

Milvi: On-on. Väga paljud tarvitavad.

Raili: Saab aga tagumiku maha ja kohe selle nutikaga seal mängima. Praegu tuli mul ka meelde, et üks päev istus mu juurde üks eakam naine ja mängis mingi kaardimängu.

Milvi: Mängivad jah.

Raili: See viis-kuus minutit bussisõitu ja ta mängib kaardimängu. Istus minu kõrval ja mängis jah.

Gustav: Kas te kardate ka midagi digiajastu suhtes?

Milvi: Mis siin karta, elu läheb edasi.

Raili: Koguaeg on ju arenenud.

Gustav: Aga te olete tehnikaga olnud sinapeal juba selles mõttes varasemalt? Ma mõtlen, et kui teil telefon tuli küll aastad tagasi, aga kas te olete kokku puutunud digiseadmetega juba varem?

Milvi: Mina olen masinate peal töötanud.

Raili: Arvuti taga olin ma enne 2000. aastat. Arvuti sain ma Põhja Puiesteel. Ma ütlen, et mul oli õnn, et nad mind arvuti juurde viisid.

Milvi: Ma ütlen, et aeg areneb edasi. Mis siin karta, elu läheb sedapidi edasi ja ei ole midagi teha. Mida sa tagasi enam ei lähe.

Raili: Mina olen selle poolt, et arvutid ja nutikad tulid. Ma ise, see on minu enda teha, et ma seda ei kasuta või mul ei lähe seda praegu vaja. Aga võib-olla tõesti, kui ma enam ei tööta arvuti peal, siis ma ostan nutika taga samamoodi.

Milvi: No ma pean endale ostma. Lihtsalt.

Gustav: Kaua sa seda mõelnud oled, et sa ostaksid seda?

Milvi: Mul laps ei lase.

Gustav: Ei lase? Tead, sa pead selle salaja endale ära ostma, mul on selline tunne.

Milvi: Ta ütles, et ma ei näpiks tema arvutit, ajan selle vussi. Hea küll, ma siis ei näppinud tema arvutit. Siis küll ma lähen internetti ja ta ütleb, et vaata, mis arved mulle tulevad.

Gustav: Aga kuidas Sul Milvi teiste lastega on? Kuidas nemad on seda soosinud?

Milvi: Ei teise lapsega ma ei ole rääkinud. Nüüd on muidu tütar öelnud, et tuleb osta uus telefon. Ma vaatan, et nad lasevad endale üksteisele igasugused pilte siia-sinna saata läbi telefoni, aga miks mina ei saa? Vot, mina ka tahan! Sünnipäevakutsed, kõik lähevad sinna arvutisse.

Gustav: Kurb ka tegelikult?

Milvi: On jah, täitsa kurb. Kõik areneb ja mina ei arene üldsegi.

Raili: Minul tõstsid lapsed arvuti ette. Eks ma olen sellega üle elanud ka suuri jamasid, ma sain selle selgeks. Selle enda programmi, aga siis lõi kõvaketas puruks. Paar kuud sain tööd teha, siis ei tulnud suur välja midagi, nad taastasid, aga see oli pudru. Osa säilis, osa ei säilinud, siis ma pidin uuesti taguma. Ju ta õppetunniks oli, et ma uuesti sisse tagusin.

Milvi: Ma ei taha noorele generatsioonile jalgu jääda, sellepärast ma tahan nutikat saada. Lapselaps laseb niuhti, aga mamma kõrval ei tea mitte midagi. Lapselaps küsib, kuidas ma ei oska.

Raili: Aga mina kiidan selle heaks, töö teeb kergemaks. Oskad lugeda normaalselt arvutist kõik asjad, lihtsalt esialgu. Arvuti on hea ja ma usun, et nutitelefon on samuti hea. Ega ma mõtlen, et kui ma arvutis päevad läbi tööd ei tee, siis.. Aga nüüd ei taha küll, lähen parema meelega paberit lugema.

Lisa 8 Kolmanda ühesõppe praktilise ülesande esimene osa – õpetamine Milvile

Milvi: Pildid ja video tegemine, vot seda on mul vaja teada. Vot meili saatmine on samuti.

Gustav: Mis sa arvad, kui seoks pildi tegemise ja meili ning saadaks Sinu tütrele meili ja alla paneks Sinu nime?

Milvi: Ja pean hakkama sinna kirjutama või?

Gustav: No see oleks tore.

Milvi: Oh sa säde! Noh, proovime. Eks peab hakkama vaikselt õppima.

Gustav: Kas sa nutitelefoni oled käes hoidnud?

Milvi: No midagi olen siin hoidnud jah. Näed, see on see. Ot, kus see kaamera on? Lapsed on õpetanud mind ju. Aga igas pool on ju erinev.

Gustav: All paremas nurgas.

Milvi: Paremal all nurgas. Ja sellele pean vajutama? Ah, siin on telefon.. siin on! Oi, ei!

Gustav: Siin olid kontaktid.

Milvi: Siin oli jah, õige.

Gustav: Siin on internet.

Milvi: Vot see on internet.

Gustav: Ja siin on kaamera.

Milvi: See jah.

Gustav: Ja vajuta sellele. Ja nüüd ongi sul kaamera.

Milvi: Mnjaaa. Seda ma tean, mina saan ka omal kaamerat seal.

Gustav: Põhimõtteliselt saad sa pilte teha kahte erinevat moodi – saad niimoodi. Siin saad suuremaks teha. Vot jah, niimoodi. Ja kaameraga on võimalik ka endast pilti teha.

Milvi: Jaa.

Gustav: Ehk tagumine kaamera ja ees olev kaamera. Voh, näed ja nüüd näed sa ennast.

Milvi: Aga kui sa tahad teist näha?

Gustav: Kui sa tahad endast pilti teha või?

Milvi: Ei, täna näiteks ühel õpetajal oli, oli Egiptuses ja tema saatis ühesõnaga jajaaaa egiptalne nägi teda.

Gustav: Aaa, see on videokõne! See on juba teine asi.

Milvi: Aaa, seda ma mõtlesingi.

Gustav: Vaata telefonikõne on lihtsalt heliga, aga videokõne on põhimõtteliselt sama, kuid sa näed inimest.

Milvi: Jajah.

Gustav: Nagu Skype on. Sa Skypest oled midagi kuulnud?

Milvi: No midagi olen kuulnud.

Gustav: Vot see Skype on sama, sa oled arvutiga ja siis näed teist inimest üle terve selle. See on videokõne. Aga prooviks pilti saata jah? Aga proovi mingit pilti teha, äkki sellest küünlast?

Milvi: Nii.

Gustav: Ja pildi tegemine käib niimoodi, et sa vajutad selle nupu peale. Voh, vajutad selle nupu peale.

Milvi: Nooo.

Gustav: Nii, võtame selle eest ära. Ja teed sellest pildi. Vajutad selle peale. Voh, näed ja pilt ongi tehtud! Ja nüüd, et seda pilti näha, on selle kõrval... vasakul, vajuta selle peale. Vajuta uuesti, keskele. Voh, näed! Ja pilti on näha. Selline pilt tuli.

Milvi: Jaa.

Gustav: Ja nüüd ongi niimoodi, et kui sa tahad seda pilti saata.

Milvi: Oota, mis see oli? Kordus vä?

Gustav: See oli see, kui sa täitsa tagasi tahad minna.

Milvi: Aaa, läpakal on samamoodi. Sa tahad tagasi minna, siis vajutad selle peale.

Gustav: Siis vajutad kaamera peale jälle. Ei, see oli internet. Vaata, see...

Milvi: Sellepärast tütar ka õiendab mu kallal.

Gustav: Eks see ole proovimise asi.

Milvi: Seda ei tohi talle rääkida. Mis ma nüüd teen?

Gustav: Proovi veelkord pilt teha. Vajuta sellele samale ümmargusele nupule. Niii.. väga hea. Nüüd võtad selle ringi ja näed, selline pilt tuli.

Milvi: Jaa.

Gustav: Ja nüüd, kui sa tahad seda pilti saata, siis lugu on nimelt selles, et see telefon on nii peen asi. Kui sa selle telefoni saad, siis on sul meiliaadress olemas. Telefoni sees on see meiliaadress sisse programmeeritud. Aga see selleks, kuidas saata pilti?

Milvi: Noo?

Gustav: Nüüd, kui sa tahad pilti saata, siis tuleb vaadata uuesti, et see riba vaata tekib siin all. Siis tuleb vajutada siin all, kus on jaga.

Milvi: Siis tuleb selle pildi peale vajutada.

Gustav: Vajuta uuesti jaa. Ning siis on see jaga. Vajuta seda jaga.

Milvi: Jumal, ma ei näegi nende prillidega.

Gustav: Kas sa muidu nägid seda jagat?

Milvi: Jaa.

Gustav: Nägid, jah. Siis sa pead vajutama seda e-posti siin. Nii e-post. Jah, e-post.

Milvi: Sellepärast, et ma olen läpakaga tööd teinud, siis sellepärast ma enam-vähem hakkangi noh... Aga seda peab õppima.

Gustav: Kuule, aga sul läheb väga hästi, Milvi!

Milvi: Milvi on ju noorte keskel. Ju see kirja kirjutamine hakkab ka nüüd...

Gustav: Nii, vajuta uuesti sellele pildile. Nüüd on see, vajuta jaa. Vaata see jaga seal vasakul. Nii. Vajuta uuesti.. jah. Siin on see e-post siin. Näed seda?

Milvi: Jaaa, see.

Gustav: Nüüd tuleb sellele vajutada. Nii. Ja nüüd ongi. Ja nüüd tuli sulle ette see kirja põhi, kuhu sa pead selle saaja panna.

Milvi: Jaa.

Gustav: Sinna on vaja saaja kirjutada. Siia sa paned selle pealkirja ja siis panemegi pildi teele. Kas sa tead, mis on Sinu tütre meiliaadress?

Milvi: Ei tea. No ma räägin, et ma ei ole kunagi teinud.

Gustav: Aga vaatame, mis on Su tütre meiliaadress. Äkki on olemas.

Milvi: Ma räägin, seda kõike tuleb õppida, aga ma õpin selle ära ka. Aga ma pean üksinda tegema.

Gustav: Nii ja meiliaadress on olemas.

Milvi: Noh, kirjuta see siis sinna.

Gustav: Ei-ei, sina ikka kirjutad. Mina ei kirjuta midagi.

Milvi: Issand, ma pool tundi otsin ju tähti.

Gustav: Otsi-otsi rahulikult! Siin on väikesed tähed ja hakkad otsima.

Milvi: Aga kus see a täht on? Ma ütlen, et ma nüüd hakkas seda alles otsima.

Gustav: Otsi rahulikult.

Milvi: Hea öelda sul.

Gustav: Nii, a... i.....

Milvi: i.....

Gustav: Nii, nüüd sul tuli tühik. Kui sa kustutada tahad, siis vajuta seda x-i.

Milvi: Tuli see nüüd. E.....

Gustav: I... Nii, nüüd tuli O.

Milvi: Ahjah. Ma räägin, et ma ajan kõik sassi.

Gustav: Ei, kõik on hästi ju.

Milvi: N on all või?

Gustav: On. Nii, nüüd tuleb ätt. Vaata, ätt on seal kõrval. Siin see...

Milvi: Ah, see on ätt.

Gustav: Nüüd tuleb hot panna.

Milvi: Nii, o....

Gustav: Ei, hot nagu h-ga.

Milvi: Aaa, hot.

Gustav: Ei, nüüd tuli j.

Milvi: Jälle, kurat.

Gustav: H... o.... ja tugev t. Punkt.

Milvi: Ja kus see punkt asub siis?

Gustav: Vot see punkt asub siin nüüd.

Milvi: Aaa.

Gustav: Ja e..e.

Milvi: Ei tulnudki e.

Gustav: Nii, saime! Korras. Ja nüüd vajuta sinna teemarea peale. Nüüd sa paned pealkirja sellele krijale.

Milvi: Mis asja me saadame talle siis?

Gustav: Tervitus Lasnamäelt?

Milvi: Vikerlase 13. V.... e....

Gustav: Nii, nüüd tuli vale täht. Kustuta ära.

Milvi: Kus see täht on? Ahhh! Näpp on nii suur.

Gustav: Ei ole, mul on palju suuremad näpud. Nüüd tuli i...

Milvi: Ahh! Tervitusi.... v.. kus?

Gustav: V on all. I on üleval.

Milvi: See on L või?

Gustav: L ongi see kriips jah, ta on nagu kirja L. Ja kui sa neid numbreid tahad, siis sa pead selle numbritega nupule vajutama.

Milvi: Siia või?

Gustav: Vot ja nüüd tulid numbrid ette. Väga hea!

Milvi: Kas see tühik on? Ei ole mul tühikut?

Gustav: Ja nüüd vajutad selle linnukese peale.

Milvi: Selle peale lihtsalt?

Gustav: Jah, ja nüüd ongi saadetud! Nii lihtne see oligi.

Milvi: Tähed lähevad ju sassi...

Gustav: Mis tähed, aga sa saatsid ju ära nagu naksti.

Milvi: Jah ja selle pildiga või?

Gustav: Jah, ja nüüd ta hakkab mõtlema, et mis toimub.

Milvi: Vot sellega peab tegema, et vot kui õpid, siis peab panema kirja.

Gustav: Ja ega see on harjutamises kõik. Tegutsema peab. Selle klaviatuuriga on ka niimoodi, et tähed on kindlates kohtades. Oli õudne või?

Milvi: Ei olnud.

Gustav: Aga mis kõige raskem oli hetkel?

Milvi: Kõige raskem oli hakata neid nuputama ja kirjutama ning vaatama. Seda tuleb rahulikult teha.

Gustav: Kas närvi ka ajas?

Milvi: Ei. Mind ei aja, ma räägin, et ma olen oma tahvelarvutiga seal koolis imeasju teinud. Ma olen nii põrgusse saatnud selle tahvelarvuti, siis poisid tulevad jälle, et mida sa tegid? Siis ma ütlesin, et ma mängisin (*Milvi muigab*).

Lisa 9 Kolmanda ühesõppe praktilise ülesande teine osa – Milvi õpetab

Railile

Milvi: Vaata, selline telefon on. Nüüd sa pead avama selle telefoni, kust nupust sa pead selle avama?

Raili: Oota, see on helistamine. Ah, kaamera.

Milvi: Vot, sellele pead vajutama.

Raili: Noh, sittagi ei tule. Noo...

Milvi: Pildi tegemine, teeme umbes pildi ära. Ja kuhu sa pead nüüd peale vajutama?

Raili: Kaamera peale.

Milvi: Jah, kaamera peale. Äiii, ei ole! Vot, selle peale pead vajutama.

Raili: Miks ma selle peale pean vajutama?

Milvi: Aaaaa, oi jeesus! Telefon kukkus maha, ma räägin, et see telefon on nii libe. Aga teeme seadpidi.

Raili: Ja mis ma... ma tegin ju.

Milvi: Vajuta korra veel, ei läinud praegu.

Raili: Aa, ta tahab lihtsalt vastu panna.

Milvi: Ot, kuidas see saatmine nüüd käis?

Raili: Nii...

Milvi: Nüüd pead sellele vajutama..

Raili: Jaga.

Milvi: Uuesti?

Raili: Miks ta ei lähe?

Milvi: Nüüd peab e-posti peale vajutama.

Raili: Kellele ma saadan?

Milvi: Saada mu tütrele. Tead tema e-posti?

Raili: Ei tea, mina interneti ei tea. Ma saadan omale.

Milvi: Noo. Saada.

Raili: Nii, sa panid saatja?

Milvi: Pane topeltprillid ette.

Raili: Sa püha taevas, tähti näen. Ei-ei, kuidas ma ära kustutan?

Milvi: Siia x-ile.

Raili: Nii, nüüd on ät-i veel vaja. See? Seda ma tahtsin. Nii ätt... hot.... punkt... ee. Ja saatmine?

Gustav: Milvi, aga mis ta veel võiks teha? Pealkiri?

Milvi: Jah, sinna. Teema peale.

Raili: Teema. Pilt. Pöpöö... vale täht. X-i peale jah? Nüüd läks I ka kaduma.

Milvi: Ja kui sa tahad ära saata, siis tuleb vajutada õrnalt...

Raili: Mul on näpud kõverad.

Milvi: Ja nüüd läks ära.

Gustav: Nüüd peaks olema Sinu meili peal.

Raili: Homme vaatan.

/ühesõpe sai läbi/

Gustav: No kuidas tunne oli nutitelefoni käes hoida?

Raili: Ei-ei, ma teda ei karda. Ma ei karda teda, aga ma ütlen, et...

Milvi: Ei ole vajadust, ei ole siiamaani olnud vajadust. Aga kui on vajadus ja mitte millegi muuga tööd ei tee, siis ma ütlen, kaasajaga sa lähed kaasa.

Raili: Ei, ega minul midagi, sisuliselt ma tema vastu ei ole. Aga kui ta heliseb, näpud on mul kõverad ja kohmakad ja seda ma hakkam välja õngitsema... ma kardan kõige rohkem, et mul näpp läheb vale asja peale. Ta on väga tundlik.

Milvi: Ta ongi väga tundlik. Noortel on sihukese pisikesed, minul läksid tähed peale nagu, aga sul ei läinud midagi, Raili.

Raili: No vaata, millised kõverad näpud mul on noh.

Milvi: Aga võib-olla on ka natukene tuimemad, ei ole harjunud sellega.

Raili: Jah, eks tunnetuse asi on. Ega mul selle vastu ei ole. Aga vaata, kui ma juhin teda ja mul näpp kuhugi vastu läheb, siis ma kardan, et võin midagi ära kustutada. Kui ma seda klappi avan, siis ma tean, et ta ei... Ma ei ole tahtnud neid suuri... pime..pime, võta neid vanamuttide omi suurte klahvidega, aga ma ütlesin, et ma nii vana veel ei ole. Ainukene asi on see, et kui see kuskil heliseb... noortel on käpad kuidagi tundlikumad.

Milvi: No nendel on kaitsesid ka, neil on hästi tugevad kaitsesid. Kummikaitsesid on ümber.

Raili: No on küll jah.

Gustav: Mul on ka tegelikult.

Raili: See kartus on, et kustutad kõik ära, aga kuidagi... Aga jah, vana inimene jääb kohmakaks.

Milvi: Eks sellepärast ka väga paljud vanemad inimesed ei taha, aga kui hea suur klahv on all, siis vajutad korralikult.

Lisa 10 Neljanda ühesõppe sissejuhatav intervjuu esimese osapoolega

Gustav: Ain nagu ma aru saan, siis vastavalt töökohale, oled sa olnud nende digiseadmetega olnud koguaeg sina peal, eks?

Ain: Ei. Mkm. Vaata ma olen programmeerija, mitte mingisugune infotehnoloog. Seal on kõva vahe. Infotehnoloogid on need, kes on sinapeal kõige sellega, mis on selle asja kõhus on, mis seal sees on. Mind ei huvita ka. Nii palju, kui ma pean, aga üldiselt on see teine maakera.

Gustav: See on teine maakera, aga kas sa oled aktiivne kasutaja, isegi kui see on töö tegemise kõrval täiesti teine asi? Kas sa kasutad nutitelefoni?

Ain: Ei.

Gustav: Ei? Sul ei ole olemas?

Ain: Vihkan. Minu meelest peab olema.. Saad aru.. üks töö, üks otstarve, üks riist. Mul telefon on selleks, et ma saan rääkida. Okei, ma saan rääkida, tulevad sms-id, saadan sms-e, aga kurat temaga, aga et ma peaks temaga... oma telefoni tegema pilte, tegema videosid, seal sees surfama ninapidi sees... No milleks? Mul on telefon selleks, et kõnet teha. Noh, radiojaam.

Gustav: Niisiis sul on nuppudega telefon endal?

Ain: Nuppudega loomulikult.

Gustav: Ometi just räägitakse, et kõik asjad on ühes kohas?

Ain: Vaata ei ole tore. Kõik see, mis ma tahan saada arvutis, see on mul arvutis, eksle? Ja rohkem, kui see nutitefonis no kümme korda rohkem on mul arvutis. Okei, ma sellega noh, kui ma väga tahan, siis ma saan panna selle veebikaamera käima ja teha kino ka. Milleks ma pean seda taskus kaasas kandma?

Gustav: Et põhimõtteliselt sa ikkagi arvad, et nutitelefoni vaja ei ole?

Ain: Miks ei ole? Kui inimesel ei ole arvutit, siis tal on jubedalt vaja. Kui ta tahab internetis käia, surfata ja hängida ja. Kui ta tahab seda koguaeg teha, siis pane, las ta olla. Aga ma ei taha.

Gustav: Aga oled sa mõelnud, et võiksid?

Ain: Ei..ei...ei!

Gustav: Et sa oled ikkagi negatiivselt meelestatud?

Ain: Ei ole! Jube positiivselt. Ma suhtun sellesse väga hästi, aga ütleme, et nende arvuti kasutus on nendel... noh, ma ei tea, kui programmeeritav sinu arvuti on? Sinu nutikas?

Gustav: Sa mõtled telefoni või?

Ain: Noh, sinu nutiarvutit... sinu nutitelefoni.

Gustav: Ära küsi nii raskeid küsimusi.

Ain: See ei ole raske küsimus, see on otseküsimus. Kui programmeeritav see sul on? Kui sa tahad, kas sa saad sinna mingi uue rakenduse naksti teha?

Gustav: Ikka saan jah. Aaa, sa mõtled, kas ma ise saan rakenduse teha?

Ain: Ise ikka jah.

Gustav: Ei ole! Ei seda ma küll ei saa.

Ain: Vot, mina saan selle arvutiga teha sinu mõttes äppisid neliteist tükki päevas, kui ma tahan. Okei, neliteist ei tee, aga kaks-kolm ikka teen. Kaks-kolm töötavat programmi ja milleks ma pean seda tegema mingis arvuti sarnases riistapuu, mille võimekus on oluliselt väiksem, kui arvutil?

Gustav: Kas Sa muidu enda naisele, Mairele, oled ka seda öelnud? Tal on nüüd uus telefon nagu ma aru sain.

Ain: Tema seda uut telefoni ei ostnud, ei tahtnud. See määrati talle pähe.

/Maire tuleb korra sisse/ Ain Mairele: Kas Sina oskad juba oma nutitelefoni midagi teha?

Maire: Teatud operatsioone juba oskan.

Ain: Helistad temaga?

Maire: Helistada ma oskan.

Ain: SMS-e oskad saata?

Maire: SMS-id ei lähe kohale.

Ain: Novot.

Maire: Hahaha! See on natukene.... Ain, mis sina õiendad!

Ain: Karl Gustav tunneb huvi, kas ma jubedalt olen mures, et mul nutitelefoni ei ole.

Gustav: Maire, kas Ain on sulle muidu rääkinud, et nutitelefoni ei ole mingi...?

Maire: Ei, lugu on selles, et kuna tema pidi uue telefoni ostma, sest vana läks katki, siis läks see asi niimoodi. Siis oli mõttekas, et miks ma peaksin kuskil kandis seda fotoaparaati kaasas tassima ja ma tahtsin seda, millel on võimalikult hea kaamera. Jajaa nüüd ma olen mõned pildid teinud ja noh, ma väga palju teinud ka ei ole, sest ei ole vajadust olnud, aga sellepärast, et kõik plõksutavad muudkui telefonidega pilte teha, aga mina vana loll peaksin kuskilt enda fotoaparaati välja otsima. Siis jääks ju tegemata kõik asjad. Aga panen selle kaasa, tekib situatsioon, kus tahan putukat pildistada, siis....

Gustav: Ain, sina ei satu putukatele otsa, jah?

Maire: Mina võtsin kaamera pärast!

Gustav: Novot, Maire pildistab putukaid...

Maire: Mul on vanast ajast pildistatud palju seeni...

Gustav: Et fotokaamera oled sa lükanud endast eemale?

Maire: Jaajaa, mul pole sellega. Fotod on nüüd...

Ain: Maire, kuidas pildikvaliteet on? Oled sa vaadanud?

Maire: Tead, sellepärast nad iPhone mulle ostsid, sest seal pidi olema kõige parem kaamera. Ja mõõtude suhtes kah. Ma ei tahtnud suurt kobakat saada, ma tahtsin sellist, mis mulle kätte mahub ja siis, et sellel pidi hea kaamera olema. Ma arvan, et Ain on kade minu peale.

Gustav: Kade? Ain, aga kuidas sul tutvusringkond on, kui sa kõrvalt vaatad? Kas inimesed on pigem nagu sina?

Ain: Kuule, sõltub vanusest.

Gustav: Ma mõtlen hetkel sinuvanuseid.

Ain: Minuvanustest ma suhtlen ainult ühe inimesega, kes on minust neli aastat vanem.

Gustav: Aga kuidas temal on?

Ain: Mina arvan, et tal ei ole nutitelefone taskus. Kui ma vaatan noori bussis ja puhkehetkel, siis pilt on ainult selline, et kõik on telefonis. See kõik algab sellest, et inimestel ei ole normaalset arvutit. Ei ole piisavalt pädevust, et teha selle arvutiga midagi. Ta teeb seda, mis sulle antakse. Vot. Ma ei tea, mida see eakas sellest nutikast arvab ja kuidas see liigub?

Gustav: Aga mis sa arvad, kuidas nad arvavad?

Ain: No mina ei oska arvata, mul on üks inimene, kellega ma suhtlen – tema ei ole tüüpiline vanainimene. Sa tahad teada, mida teeb tüüpiline vanainimene, kes istub pargipingi peal ja sööb tuvisid ja näpib nutitelefone. Ma olen positiivselt meelestatud, aga ma olen praegu ühest rongist maha jäänud. Mingi tendents on, et noh, rakendusprogrammeerimine, tarkvara tegemine müügiks, klientuuri jaoks kolib vaikselt androidi, nutitelefonidesse. Kui rahadega, oleks see õige koht, teha mingeid rakendusi. Ma olen terve olnud mitte rakenduste programmeerija vaid süsteemprogrammeerija. Selline vidinate tegemine.. selline uinumuinu... Nüüd sa tahad, et ma satuks vaimustusse mingisugusest kuramuse kalkarite loomingust, kes teevad kuradima rakendusvidinaid tavatarbijale. See ei ole minu tase. Nii ma ei ole õige mees, keda üldistada või intervjuuerida.

Gustav: Oled küll.

Ain: Nutitelefoni on igavene tore vidin massi jaoks. Noh, ütleme, et 99% inimkonna jaoks on nutitelefoni taevakingitus ja jumala and. Nad tassivad omale väga vähese jõudlusega arvutit koguaeg kaasas ja siis, kui sobiv moment tekib, siis nad surfavad internetis või mängivad mingit mängu. Noh, mis tase see on?

Lisa 11 Neljanda ühesõppe sissejuhatav intervjuu teise osapoolega

Gustav: Maire, milline on Sinul suhe nutitelefoniiga?

Maire: Tead, selle nutitelefone ma olen just saanud, eks ole. Mu poeg tõi mulle selle iPhone Ameerikast. Ma andsin enda lapselapsele raha kaasa, mul oli Dubais käimisest vahetatud raha... dollareid ja ma seal ei kulutanud ära, mul ei olnud seal kuhugi kulutada. Jajaa... ma ei käinud seal poodipidi, sest kas seal on kohutav rämps või hinnad laes. Nonii... ja siis ma käisin sellel ajal Tallinnas ja poeg ütles, et lähme nüüd, sest telefonikaart ju sellele ei sobinud, tuli uus kaart osta. Ja siis me panime padavai Viru Keskusesse jaa, seal sai siis see kõik uus kaart ning leping. Poeg ütles, et kas mingit paketti ei ole pakkuda, et meil on Telia kõik see, et on see kolmikpakett, enne oli Elioni oma ja nüüd on Telia oma. Ja poiss ütles, et jaajaa, aga teil on see vana ruuter seal, et sellega ei saa enam midagi teha, see peaks välja vahetama. Lähme siis ja vahetame siis välja ära. Tema tegi lepingud ära, pistis selle ruuteri mulle kaenlasse ja see pole midagi, võtke välja ja pange asemele uus. Jajaa.. siis tulime ja siis said kõikisugu asjad ära ja tulime Lauri juurde ja ütlesin, et kuule, ma ei saa ju oma telefoninumbreid kätte ju.

Gustav: Aaaa! Sa ei mäletanud seda enam või?

Maire: Lauri pani paar, noh oma numbrid sisse ära ja siis ma tulin ning olin täiesti löödud sellest värgist. Ja õhtul jah ma hakkasin tagasi tulema... Ei, järgmisel päeval ma hakkasin tagasi sõitma ja siis tulin niimoodi, et oskasin ainult telefonikõne vastu võtta. Noh, toksisin enda koodid. Kuna ma tegin lihtsalt, ma ei teinud uusi koode välja mõtlema, panin enda internetipanga koodi sinna noh, siis on mul üks meelespidamine. Seda ma olen üle kümne aasta kasutanud. Poeg ütles, et pane see, mis sulle unepealt meelde tuleb. Ma ütlesin, et unepealt ei tule mul midagi meelde peale selle. Selle ma võin tõesti automaatselt toskida, aga see läheb ka vahepeal meelest ära. Ja siis ma terve see päev, järgmine päev, kui ma sõitsin Tallinnast Tartusse, siis ma olin maru vihane, et ma ei saa enda vana telefoniga tegutseda. Mõned olid harjutanud, et sõnumeid ja vastu võtma ja kõnesid. No ütleme, et ega muuks eriti palju ei kasutanud. Aga mul terve kuramus seal pea mitusada numbrit, mis mul sees oli...

Gustav: Mhm..

Maire: Seal oli sihukesti ka, kes olid ära surnud, aga mul oli seal näiteks mul oli seal... Räpina torumeeste numbrid ja mida tõesti võib-olla mitme aasta peale läheb vaja ja kust ma siis selle numbri võtan?

Gustav: Just.

Maire: Ja siis tuli jah ja järgmine päev ma tulin töölt ja siis mul tuli meelde, et selles eee...noh, eee... selles noh, ütle nüüd... Taskus on Teliä esindus ja lähen ja kuradi ei leia Teliä üles. Ei leia esindust üles. Vaatan kõike ja lõpus, kui ma keerasin tagumisest nurgast tagasi, siis ma nägin, et sinna keskele olid pandud mingisugused kuramuse müügiletid. Sain siis sinna, võtsin järjekorranumbri ja sain noormehe juurde. Ja siis see noormees oli väga nihuke...Ja siis ma ütlesin, et mul on uus telefon ja mul on vaja vanast telefonist need numbrid saada ja siis ta ütles, et see maksab. Ja muidu ma ütlesin, et ma tean, et tasuta teenuseid ei ole.

Gustav: Hahaaaa!

Maire: Tead, see ajas mul niimoodi hinge täis, raudselt arvas, et üks vanamutt tuleb ning tal raha ei ole. Ei taha raha anda. Ma ju tean, et kui ma lähen mingit teenust saama, siis keegi ei taha mulle ilma rahata ei paku mulle praegu... Sõimata saad mõnikord ilma rahata veel, aga vahest kui sa saad. Kui sind korralikult sõimatatakse, siis ei saa sedagi ilma rahata.

Gustav: Nii?

Maire: Ja mis tal siis oli...Ma andsin talle mõlemad telefonid, ma andsin vana telefoni ja siis selle uue. See sebis arvuti juures ja tal oli selle kõik kokku läks selle õiendamisega kümme minutit ja oli kõik see tehtud eksole. Ja siis ta küsis minu käest, et kuidas ma seda arvet tahan, ma ütlesin, et ma ei taha telefoniarvele midagi. Ma andsin talle kümme eurot ära. Ma olin nii ärritatud ja vihane selle telefoni peale, et kas mul oli seda telefoni vaja võtta, oli mul vaja sellega nii palju sekeldada. Ja see tuli mulle kõige rohkem hing peale, et mul ei tulnud see pojaga kordagi Viru Keskuses selle peale, et vanal oli sim-kaart suurem. Mul oli see pagana Nokia telefon enne – kui ta ei oleks olnud lõhkise kerega olnud, siis ma ei oleks teda võib-olla vahetanud. Aga ma nägin, et nupud ei reageerinud ja kolmas asi oli see, et ma tahtsin fotoaparaadi asemel...

Gustav: Jah, eks see on palju mugavam.

Maire: Muud mul vajadust ei olnud. Muidugi on seal igasugune posu erinevaid äppe. Poeg tõmbas mulle ühe T-pileti äpi, aga sellel on see suur viga, et sellega saab ainult Tartu-Tallinn, nende suurte kesksuste vahel. Mina tahtsin vaadata neid liine, mis Rasinale läheb, seda ei ole üldse võimalik sisse toksida. Seda peab kuidagi teistmoodi toksima. Ja minu jaoks on osasid

äppe täiesti... mina ei ole jõudnud... mul ei ole aega olnud nii palju nendega noh... eee tegeleda ka, et ma oleksin neid kõiki siin väga vaadanud. Aga neid on siin nii kohutavalt palju. Mida ma tean... ma tean neid fotosid jah ja e-mail on kah, mul on meiliaadress ka...

Gustav: Aga palju Sul poeg näitas seda kõike?

Maire: Kuule, kas sa saad aru, et ma olen nii palju vana inimene, et ma ei suuda kohe kähku-kähku. Ma saan aru, et neil läheb kauem minuni... Ma proovisin midagi üles kirjutada. Siia, mis ta selle e-meili aadressi mulle pani, selle ma lihtsalt kirjutasin märkmiku üles. See ei oleks mulle ammugi kuskile kanti meelde jäänud. See, mis mulle lapselaps näitas...

Gustav: Kui vana Sul lapselaps on?

Maire: Seitsmene. Ja see, mis mulle lapselaps näitas omalt telefoni. Vaata, vanasti käisid Veeriku kooli lapsed pensionäridele õpetamas arvutit, ma arvan, et mul läheks samasugust telefoni värki vaja. Et vaata, kui mul läheks midagi vaja teha, siis ma saaksin kohe küsida. Näiteks mina ei oska praegu, praegu ma võin kirjutada siin... võingi praegu selle...e-maili saatmisel, aga see ei läinud kohale. Ma saatsin küll. Ma tahaks e-maili Sinuga proovida.

Lisa 12 Neljanda ühesõppe praktilise ülesande esimene osa – õpetamine Mairele

Maire: Nii, kuidas ma seda saan teha?

Gustav: Aga proovime siis seda. Sa tahad meili saata, eks?

Maire: Jah, nii... ja mille ma pean nüüd avama?

Gustav: Sa pead avama näed selle rakenduse, kus on ümbrik peal... meilid.

Maire: No näed aaaa.... siia on mulle isegi midagi saadetud. Appi ma ei ole näinudki kõiki. Ma ei teadnud, et need siia tulevad. Aga kui ma nüüd tahan meili saata?

Gustav: Siis sa pead selle peale vajutama.

Maire: Ah, sellele vajutama. Okei. Nii ja siit....

Gustav: Ja siia sa pead panema selle inimese kontakti, kellele sa tahad seda meili saata.

Maire: Niii paneme siia..... T.... i..... i.....n...., näed, valesti läks. T....i...

Gustav: Sa oleksid saanud ka viimase tähe ära kustutada, aga.

Maire: Kuidas?

Gustav: Kui sa hoiad seda noolt vähem aega all.

Maire: Mis mõttes all?

Gustav: Et sa vajutad seda nuppu ainult korraks?

Maire: Aaa... no näed, ma ei saa sinust aru. Ja siis ma siia nüüd panen Ti....i....a ja sõnumit ma saan kirjutada siia? Jah?

Gustav: Jah, siia saad.

Maire: Näed, siia ma ei saanudki neid ä-sid ja ö-sid ja siis ma ei saanudki.

Lisa 13 Neljanda ühesõppe praktilise ülesande teine osa – Maire õpetab Ainile

Maire: Nii, Ain. Mina nüüd sain selle asja selgeks ja õpetan sulle.

Ain: Ma nii kui nii ei hakka seda kasutama, aga no eks sa õpeta mulle siis.

Maire: Lõpeta ära, ära ole nii pessi.... pessimistlik noh! Nii, see töö näeb välja nüüd niimoodi, et me hakkame meili saatma. Alustuseks, kus on siin meilid?

Ain: No kust mina tean, mul ei ole ju sellist telefoni...

Maire: No vaata, siin on see ümbrik, millele tuleb vajutada.

Ain: Nii....

Maire: Nii ja nüüd tuleb vajutada sellele reale, kuhu sa paned saaja.

Ain: Kellele ma selle kirja saadan?

Maire: No.. kellele... saada enda tütrele.

Ain: No saadame, nii ja mis ma siia panen?

Maire: Sinna pane Tiina.

Ain: Nii T...i..i...

Maire: Ja see nüüd pakubki juba välja seda nime näed siin.... Tiina. Vali see.

Ain: Nii, valin.

Maire: Näed, sa valisid vale nime!

Ain: No see on nii pisikeselt, mul on tõmbid näpud ju.

Maire: Ah, mis sa plärad... nii, nüüd ma kustutasin selle ära ja nüüd sa pead võtma järgmiseks selle.

/ühesõppe sai läbi/

Gustav: Noh, kuidas teile tundus? Kas tekkis tunne, et tahaks telefoni nurka visata?

Maire: Tead, sellist momenti ei ole olnud. Ma arvan, et võib-olla kuskil nädal aega alguses oli niimoodi. Mul oleks üldse vaja sellist tuge, et... kelle käest ma saan kohe midagi küsida. Aga no Aini käest ma ei saa seda teha, sest ta on nii negatiivne ja ma...

Ain: Ma ei ole negatiivne, mul ei lähe seda lihtsalt vaja.

Maire: No mul töö end ruumis on daamid, kes on selline nutikas, aga ma ei saa ju iga kell tema juurde minna. Tema istub oma mikroskoobis ja ma ei saa minna iga hetk. Teise proua käest, kes on tegelikult tükk maad noorem, temal on see Nokia ja tema nüüd proovib minu pealt natukene maha spikerada. Tema peab ka endale uue telefoni ostma ja... jaa... siis ta just rääkis. Ma ütlesin, et võta just, kui pojaga puhkusele lähed, siis on sul kohe kellegi käest küsida.

Gustav: Aga Ain, sa muigad Anne üle?

Ain: Ah...

Maire: Las ta naerab, mina tahan pilti mõnest asjast teha. Meil on see vahemaa, ma ütlen sulle. Ain, sina ei käi bussipiletit ostmas, sa lähed ostad kassast pileti ära.

Ain: No milleks see kassa siis kah olemas on?

Maire: Mina olen sellega juba harjunud, ma juba töö juures ostsin arvutis selle endale ära, kui ma Tallinnasse läksin..Ma enne ostan selle pileti ära, kui mul on kindel plaan, et ma lähen sinna sellega. Aga mul on nii palju mõnusam ju võtta, kui ma saan... ma pean sealt selle siis saadab mulle e-maili peale ja ma pean selle veel välja trükkima. Kui ma selle äpiga ostan, siis ma lähen sellele bussis... Muidugi selle äpiga ei saa telefonis osta, kui sa lennujaamast tuled. Ma ei tea, kas praegu saab või ei saa.

Gustav: Tõesti?

Maire: Jah, varem niimoodi ei saanud. Bussijuhil ei ole seda lugejat ja seal käib ju see bussijaama töötaja, kes käib varem ära. Bussijuht tahab lihtsalt piletit saada. Selles on see asi. Aga ma ei võta raskeid operatsioone ette... helistada, sõnumit saata. Kellega ma ei taha vestelda, sellele ma jätan sõnumi saatmise järgmiseks korra, eks ole. Aga kui mulle on keegi sõnumi saatnud, siis ma lihtsalt helistan talle ära. Aga on selliseid inimesi, kellega sa vestelda ei taha ning tahad talle sõnumi saata. Vahepeal on selline situatsioon. Vahepeal on kehv tuju, sa ei taha rääkida, õhtune aeg....jaja.

Ain: Sellepärast ei taha mina ka neid nutiflutsid.

Gustav: Ma sain aru, et Ainil ei ole plaanis nutitelefonid kasutada, aga Sina, Maire, oled juba mõnda aega nutitelefoni kasutanud. Mis sulle seda telefoni kasutades kõige suuremaid raskusi valmistab?

Maire: Ma ei oskagi öelda.

Gustav: Kas valmistab üldse?

Maire: Ma praegu ei oskagi sulle öelda. Mul ei valmista mingeid raskusi. Võib-olla see, et näpusurve ei lähe alati...

Gustav: Et mingi asi avaneks?

Maire: Jah-jah..Just niimoodi. Sellega peab niimoodi.. et peab mitu korda. Tead, sellega on lihtsalt niimoodi, et see peab kätte tulema.

Ain: Mina sellepärast arvutit kasutangi, et seal on konkreetne klahv, mis teeb ühte asja ja sellist probleemi ei saa tekkida. Vajuta kasvõi hambaorgiga.

Maire: Tead, tegelikult on see igasuguse tööga, mida sa teed. See asi peab lihtsalt käes olema, et sa seda õige tugevusega teed.. muidu ei ole sellega midagi häda. See asi peab lihtsalt käes olema, et sa seda õige tugevusega teed.

Gustav: Aga kuidas teie töökaaslastel on? Nendel on nutitelefoni olemas?

Ain: Valdaval küll.

Maire: On jah, lihtsalt enamikel vanematel lihtsalt ei ole. Mul on eakaaslasi tööl väga vähe. Noorematel on loomulikult kõigil, nendel käivad kõiksugu asjad seal. Ma räägin sulle, kuidas oli... Kuskil kümnekond aastat tagasi, kui ma tulin bussi, siis... kui ma tulin sihukesel päeval ajal, kui kooliõpilased tulid, siis bussis oli nihukene kisu ja kära. Tagant tulid tudengid, kes omavahel vestlesid ja rääkisid...See oli alati nihukest lärmi täis, nüüd lähed nagu hauda sisse. Neid on kõik pingid täis, neil on kotid kõrvale pandud ja nad istuvad seal, istmed on kinni... ninad käivad nii nutitelefoni. Tead, seda on täitsa kurb... Üks õhtu rääkisid ja naersid noored, siis hakkas mul imelik, sest kogu aeg on muidu nad telefonis ja nii vait.

Nüüd tekib nagu tunne, kui nad naeravad ja räägivad, et kas nad on purjus või. Aga noh, sealt tulid tudengid peale ja hakkasid arutama muid asju, aga koolilapsed on kõik nutikates.

Ain: No selles suhtes on lihtne, et kui sa last pead hoidma, siis annad nutika kätte ja saad magada.

Gustav: Aga kuidas teil lapselastega on, kui nad teile külla tulevad? Nagu ma aru saan, siis nad koolitavad teid, jah?

Maire: Ei, seda muidugi jah. Nemad hakkavad oma mängu mängima, nemad tahavad mängu mängida.

Gustav: Ja neil on asi käpas, jah?

Ain: Oiii, neil on see asi nii käpas, et siuhsuuh.

Gustav: Aga kui te praegu peaksite mõtlema, kumma käest te esimesena abi küsiksite, kas lapse või lapselapse käest, kui on abi vaja nutitelefoniga kasutamisel?

Maire: Ma arvan, et ma ikka küsin nende laste käest. Laste käest küsin jah, sest Lauri läheb väga ruttu üle asjast. Ta küsib, et kuidas ma seda ei tea... kuidas ma seda ei tea. Lauri käest võib mingeid seadeid küsida. Või mõne äpi tõmbamist või midagi sellist. Aga kui midagi lihtsamat, siis igal juhul tasub kõigepealt lastelaste käest küsida. Sest neid ma saan niimoodi, et nad hakkaksid aeglasemalt ja vaiksemalt. Ma ei mäleta, mis kuramuse jama mul oli mingi aeg, kui mul oli ja ma helistasin ja küsisin Lauri käest ja ta ütles mulle, et talle tundub, et ta peab selle vana Nokia mulle tagasi ostma.

Gustav: Päriselt?

Maire: Päriselt ka jah. Mul läks süda nii täis. Ma ütlesin, et mis sa minust arvad. Aga tema arvas, et kui ma sellega ikka hakkama ei saa, siis mis ma teen sellega.

Ain: Õige jutt.

Maire: Ole Sina hetkel kuss. Tähendab, et enda lapsed on kärsitumad, aga väikestele meeldib seda teha, neile meeldib õpetada.

Lisa 14 Viienda ühesõppe sissejuhatav intervjuu

Gustav: Nagu ma aru saan, siis te mõlemad olete nutitelefonide omanikud?

Ülle: Jah, see on minul juba kolmas.... jah, on kolmas vist? Kolmas nutitelefoni ning konkreetne, mis hetkel on.. see on olnud nüüd mul kaks aastat vist. See on Samsungi telefon ning seda ma kasutan hetkel jah.

Madis: Ja minul on samamoodi olnud nutitelefoni vist juba siis, kui ma veel tööl käisin...jah? Ehk kuskil 5-6 aastat on mul küll nuti olnud, aga ma nüüd ei teagi, et see on vist ka mul kolmas telefon, sest eelmine läks mul katki ja siis ma ei hakanud seda parandama, sest ma tahtsingi uut ning sinna see mul jäigi.

Gustav: Aga kas te liikusite nuputelefoni pealt nutitelefonile hea meelega üle?

Ülle: Noh, ega ma alguses küll ei tahtnud. Ma olin väga-väga kaua aega nuputelefoni kasutaja olnud ning nutitelefoni tundus küll väga võõras ning kiire ja... noh, kõik oli nii uus. Mõni hetk oli küll mul selline tunne, et vahetaks kohe telefoni tagasi, aga siis hakkasin vaikselt ära harjuma ning nüüd ma seda kasutangi.

Madis: Ei... pigem ikka oli soov telefoni ära vahetada, kõik kasutavad seda juba ju...

Ülle: Kusjuures üks meil poeg soovis ka tungivalt, et me vahetaksime telefoni.

Madis: Sina põiklesid kõige rohkem sellele vastu.

Ülle: Ei noh, mis mul loomulikult alguses kõik on võõras ja ma ei saa aru ning ma ei ütle alguses suure hurraaga jah. Ma vajasin mõtlemist.

Madis: Ei, aga jah, mina olin küll... mulle vähemalt tundub, et positiivsemalt häälestatud kui Raili selle nuti võtmise osas.

Gustav: Aga kui te vaatate ajas tagasi, kui te just selle nutitelefoni olite saanud või praegust aega, siis kas teil tekkis ka probleeme selle kasutamisel?

Ülle: Sa mõtled, et telefon ei läinud tööle?

Gustav: Noh, seda kah, aga pigem ikka, kas mõni asi tundus kasutamisel kohe eriti raske?

Ülle: Noh, mis võis tunduda eriti raske... noh, üks see ekraan ja puudutamine oli ikka väga võõras. Ka praegu on ikka niimoodi, et kui ma seda ekraani puudutan, siis ikka mõnikord teeb see telefon väga omapäraseid asju, aga ma olen sellega harjunud juba.

Madis: Ma arvangi, et tegelikult üks lihtsalt seal on nii palju võimalusi, et alguses lihtsalt ei saanud enam üle, et mida need võimalused kõik võimaldavad ning lihtsalt eksisin sinna sisse ära. Ja see manuaal ka, mis seal karbis oli, see tundus ka nagu eilne päev.

Gustav: Mis sa mõtled sellega, Madis?

Madis: Noh, et seal on kirjas, et vajuta sinna ja siis tuleb see... aga reaalselt peab tegema nii palju tsirkust, et mingi asi kätte saada.

Ülle: Jah, see on keeruline.

Gustav: Aga kas midagi veel? Te töite välja selle ekraani ja võimaluste probleemi.

Madis: Jah, mis selle ekraaniga on, et üks need tähed ole seal väikesed ja ma pean prille pidevalt vahetama. Tüütu natukene.

Ülle: No minul veel seda probleemi ei ole.

Madis: Eks sa ole noorem kah.

Gustav: Olete te muidu vaadanud kõrvalt ka enda eakaaslasi? Töökaaslasi? Kuidas nendel on suhe nutitelefoniga?

Ülle: No minul on enamikel ikka tööl nutitelefoni olemas. Mõnel üksikul ei ole, aga nad on ka mõelnud, et peavad selle ikka endale ära soetama.

Madis: Kui ma pensionile jäin, siis ma hakkasin vähem ka inimestega suhtlema, sest ma olen kodune. Nii palju, kui ma tean, siis paljudel ikkagi see nuti on... seda ma nägin juba tööl olles. Inimesed ikka loevad seal uudiseid ja...

Gustav: Aga mille jaoks teil nutitelefoni olemas on? Mida te sealt kõige väärtuslikumaks peate?

Ülle: No kindlasti iga päev helistan ja saadan sõnumeid. Samuti ka meile saadan päris palju ning vaatan bussiaegu.

Madis: Mina loen eriti uudiseid ning suhtlen pojaga WhatsAppis.

Ülle: Mina suhtlen ka temaga WhatsAppis, aga meil on ju seal olemas ka omaette grupp, kus me suhtleme.

Gustav: Kus te kolmekesi olete?

Ülle: Just.

Madis: Jajah.

Gustav: Väga tore. Kas midagi te teete selle nutitelefoniga?

Madis: Parkimist olen kasutanud ning nüüd ma tegin endale mobiili-ID ka ära, kui poeg käis peale, sest see on tõesti mugavam.

Ülle: Mina pean selle veel endale tegema. Pole veel jõudnud. Aga mina näiteks vaatan ka internetist asju, kuigi jah, arvutis on palju-palju mugavam.

Gustav: Aga mis te arvate, kas need nutitelefonid on lõppkokkuvõttes head või..?

Ülle: Ikka on head asjad, hetkel nagu ei kujutakski elu ilma nendeta ette.

Madis: Ei, head on jah. Lihtsalt on vaja aega õppimiseks ning teadmiste omandamiseks.

Lisa 15 Viienda ühesõppe praktiline osa – õpetamine Madisele

Gustav: Madis, vaata siin on Sinu ees üks suur tabel, kus on erinevaid võimalusi, mida on nutitelefoniga võimalik teha. Mõnda siit me saame nüüd üheskoos proovida.

Madis: Aaaaa.... nii... ma vaatan.

Gustav: Vaata rahulikult ning vaata, mis Sulle kõige enam huvi pakub.

Madis: Hmm.... vot ilmatedet ma vaatan ise väga tihti.... sellega mul probleeme ei ole. Aga vot meili ma tahaksin küll saata, sest ma ikka mõnega kirjutan ning tahaksin seda tugitoolis teha. Et eee.... arvuti taga jääb selg natukene kangeks ja siin oleks mugavam.

Gustav: Jah, loomulikult. Siin me saame seda proovida. Äkki saadaksime ka ühe pildi meiliga?

Madis: Jaa, miks mitte. Aga ega ma muidu vist ei hakka saatma, aga võime ikka jah.

Gustav: Kuna sa oled enda telefoni juba päris kaua käes hoidnud, siis sa vist tead, kus sul kaamera asub?

Madis: Jah, näed... siin.

Gustav: Väga hea.. ja pilti oskad ka teha?

Madis: No..... teeme siin... vajutame sellele all nupule ja... Olemas!

Gustav: Aga kellele me seda kirja üldse hakkame saatma?

Madis: Saadame Railile!

Gustav: Tore, saadame Railile. Aga millise pildi me võiksime siis talle teha?

Madis: Teeme sinust!

Gustav: Minust?

Madis: Jah, et selline tore noormees tuli meile külla.

Gustav: Noh, teeme siis niimoodi.

Madis: Nii... seisa nüüd siin.

Gustav: Nii....

Madis: Naerata!..... Ja olemas!

Gustav: Väga tore!

Madis: Näed, kena pilt ju... tal hea meel seda saada. Aga kuidas me seda nüüd saadame?

Gustav: Selleks vaata on siin all selline nooleke.

Madis: Nooleke?

Gustav: Jah, vaata siin.

Madis: Aaaaa! Ja sellele ma pean vajutama peale jah?

Gustav: Jah, sellele vajuta peale ja....

Madis: Ja nüüd mis juhtub?

Gustav: Nüüd tuli sul ette näed selline kirja täitmise vorm, mis on võib-olla tuttav sulle ka arvutist?

Madis: Jah, aga see on kuramuse väikene, mis siin on.

Gustav: Eks ta pisem ole jah, aga katsume hakkama saada ikkagi. Ja näed, vaata siin on see kõige ülemine rida.

Madis: Nii.. ja mis ma sinna pean panema?

Gustav: Sinna kirjuta Raili meiliaadress.

Madis: Aaa! R.....a.....i.....oih, vale täht. Nii tihti ma vajutan neid valesid tähti. Mul on nii suured näpud, ma ei tea, kuidas teised sellega hakkama saavad. Ma vaatan kõrvalt, kuidas kõik kiiresti toksivad, ma küll ei saa. Nii, aga kustutame ära.... l.....i.....ätt käib siit ja..... tehtud!

Gustav: Meiliaadress saigi kirjutatud ning nüüd tuleb sinna alla kirjutada kirja tekst.

Madis? No mis me kirjutame sinna? Paneme, et tervitused elutoast?

Gustav: Väga hea, paneme!

Madis: T.....e.....r....v.....i...ah, jälle vajutasin mööda. T.....u.....s.....e.....d. Elu....toast. Tehtud! Aga mis nüüd edasi?

Gustav: Vaata, siin on näha kirja all ka seda pilti, mida sa nüüd saadad Railile.

Madis: Jaaaa... on siin jah.

Gustav: Ja nüüd peab selle ära saatma. Vaata, siin on üleval see linnuke...

Madis: Ja ma pean sinna vajutama, eks?

Gustav: Täpselt nii.

Madis: Aga ei lähe ju...

Gustav: Proovi veel.

Madis: No ma vajutan ju... aga ei lähe.

Gustav: Oot, ma proovin. Näed, sai ikka!

Madis: Imelik, kuidas sina said, aga mina ei saanud. Seda juhtub päris tihti mul ka, et mingi asjaga, et ma vajutan sellele, aga lihtsalt ei reageeri ja ma ei saa.

Gustav: Ja sellepärast on mõnikord mõned asjad jäänud tegemata?

Madis: Ei jah, ma olen ikka oodanud ning hiljem uuesti proovinud.

Gustav: Kas nüüd õpetaksid sa ise seda sama meili saatmist ka Üllele?

Madis: Mina pean õpetama hakkama või?

Gustav: Sina ikka jah.

Madis: No proovime.

Lisa 16 Viienda ühesõppe teine osa – Madis õpetab Üllele

Madis: Nii, Ülle, mina hakkam nüüd õpetama Sulle, kuidas sellega pilti saata.

Ülle: Ma ju olen pilte saatnud küll ja küll. Whatsapis ju saadame?

Madis: Aga mina räägin nüüd Sulle, kuidas saata meiliga. Kas sa meile saadad?

Ülle: Arvutis küll, aga selle telefoniga ma ei ole saatnud.

Madis: Nii ja mina õpetan Sulle nüüd.

Ülle: Noo.

Madis: Vaata, siin on galerii, kus ta pakub pilte.

Ülle: Nii.

Madis: Ja siis sa võtad siit need pildid ning valid endal lemmiku välja.

Ülle: No võtame selle lille.

Madis: Nii ja kui sa oled selle välja valinud, siis sul tuleb järgmisena sellele noolele vajutada.

Ülle: Millisele noolele?

Madis: No sellele noolele.

Ülle: See ei näe üldse ju noole moodi välja.

Madis: No igatahes vajuta sellele ning...

Ülle: Nii... ja mis nüüd?

Madis: Ja nüüd sa pead panema ülesse aadressaadi.

Ülle: Ma saadan selle siis endale.

Madis: No saada.

Ülle: Nii... ü...l...e kurja, valesti läks. Ü...l...l...e.....ät on siin.... gmail.....punkt....com.

Madis: Siia kirjutad kirja sisu:

Ülle: Ma panen lihtsalt, et.... õhtune eksperiment?

Madis: No pane!

Ülle: Õ...h...tune... eks...peri...ment.

Madis: Ja nüüd sa näed siin all seda pilti.

Ülle: Ja paneme teele?

Madis: Jah! Vajuta siia.

Raili: Teel! Eks?

Madis: Jah.

/ühesõpe sai läbi/

Gustav: No kuidas oli nutitelefoniga e-kirja saata.

Ülle: Ei olnud raske, ma arvan, et eks ka sellepärast, et selle loogika on täpselt samasugune nagu arvutis ning siis on sarnaseid kohti palju.

Madis: Jah, ma... mina arvan ise sama. Eks see on väga suureks kasuks, kui ikkagi arvutiga on varem tööd tehtud. Lihtsalt õppida.

Lisa 17 Praktilise ülesande valik

Ilmateade	Ilmateate rakenduse tõmbamine, ilmateate vaatamine (<i>internetiühendus vajalik</i>). Valik rakendusi: AccuWeather, Yr või siis juba see, mis nutitelefonis endas olemas on.
“Tervislikud rakendused”	Rakenduste tõmbamine, Sammude lugemine, pulsi mõõtmine – Samsung Health, Apple Health, Android: Sammulugeja; Apple: Steps Counter.
Pildi/video tegemine	Kaameraga pildi tegemine (sh <i>selfie</i>). Foto ja video tegemise erinevused – telefoni asend.
Youtube	YouTube’ist videote vaatamine, lemmiklaulude kuulamine (<i>internetiühendus vajalik</i>)
Navigatsiooni rakendused	Vajadusel rakenduse tõmbamine, Google Mapsi kasutamine, saab vaadata vahemaad näiteks kodust tööle-poodi ja liikumisplaani, mida Google Maps vastavalt eelistustele loob (pakub välja bussiaegu), autoga sõitjale ka Waze.
Meili saatmine	Seda saab ühendada tehtud pildi saatmisega. Kirja saatmine kaaslasele-pereliikmele. Kevadtervitus?
Skype	Vajadusel kõigepealt Skype’i konto tegemine ning seejärel videokõnede tegemine (<i>internetiühendus vajalik</i>). Videokõnet saab teha nii minuga kui kahe eaka vahel, eeldusel, et mõlemal on olemas nutitelefoni.
Suhtlemisrakendused	WhatsApp, Viber, Messenger, Facebook, Telegram,
Bussiajad	Tartlastele rakendus Tartu bussiajad ja Tallinnas liiklejatele Trafi (<i>internetiühendus vajalik</i>).
Uudisteportaalide rakendused	Delfi, Postimehe rakenduse tõmbamine ning sealt vajadusel meelepäraste uudiste (kategoriate) leidmine/lugemine
Takso tellimine	Taxify, Uber – siin on küll murekoht, et kuidas praktilist poolt mitu korda läbi viia – taksojuht saab pahaseks :)
Toidu tellimine	1) Tellitoit.ee Internetileheküljelt toidu tellimine koju. Hea lahendus näiteks viimaseks ülesandeks. Kui eksperiment on saanud läbi, saab lõpetada kohtumise näiteks väikese õhtusöögiga. 2) Wolt
QR koodi lugeja ja looja (näiteks lapselapsele peitusemängu korraldamiseks)	QR Code for iPhone, QR Code reader, QR-koodi lugeja

Bussipileti ostmine ja esitamine bussijuhile	Pilet.ee äpp
Tõlkimiskendendus	Google Translate, Eesti Mitmekeelne Sõnastik, Android: Vene Eesti Sõnastik, Eesti-Inglise sõnastik
Meelerahu minutid, keskendumis- ja lõõgastumisharjutused	Vaikuseminutid, Relax Melodies, Sleep Music, Music for Concentration, Calm
Telekava	Telekava Eestis – täna ja nüüd; Android: Telekava
Maanteeameti Teeinfo	Android: Teeinfo
Muusika kuulamine	Youtube, Spotify
Podcastide kuulamine	Soundcloud – seal on palju eestikeelseid Podcaste,
Raadio	Star FM Eesti, Raadio Elmar, Raadio 2, MYHits, Raadio Kuku, Apple: Eesti Radio Live Player, Android: Eesti Raadio
Raadioteater	ERR-i raadioteatri rakendus. Raadioteatri äpist saab kuulata eesti näitlejaid nii kuuldemängudes kui ka proosat ja luulet esitamas. Järjejutt pakub midagi igale kuulajale: põnevuslugusid, klassikalist kirjandust, reisikirju, ulmet ja huumoritki. Mitmekülgne on ka kuuldemängude ja luulekavade valik.
Telesaadete vaatamine	ETV, TV3 Play – saadete ja sarjade järelvaatamine
Kinokava ja kinopiletite ostmine	Apollo Kino rakendus, piletite ostmine ja kinokava vaatamine
Raamatute lugemine	Elisa E-raamat, võimalus ka teatud hulk tasuta raamatuid alla laadida.
Seeneaabits	Android: Seened (pildid)
Linnuaabits	Android: Looduskaamerad – otseülekanded Eesti ja Läti loodusest.
Söögikohtade päevapakkumised	Rakendus androidile ja apple'ile: Päevapakkumised.ee, Päevapraad. Andmebaasis on üle 400 päevapakkumise pakkuja üle Eesti.
Looduskaamerad	Android: Looduskaamerad – otseülekanded Eesti ja Läti loodusest.

Litsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karl Gustav Adamsoo (sünd 01.12.1994),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Eakate digipädevus – hoiakud ja probleemid nutitelefoniga kasutamisel”, mille juhendaja on Kadri Ugur
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 28. mail 2018